SEPEDI LELEME LA GAE

Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba (SKS)

Setatamente sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo

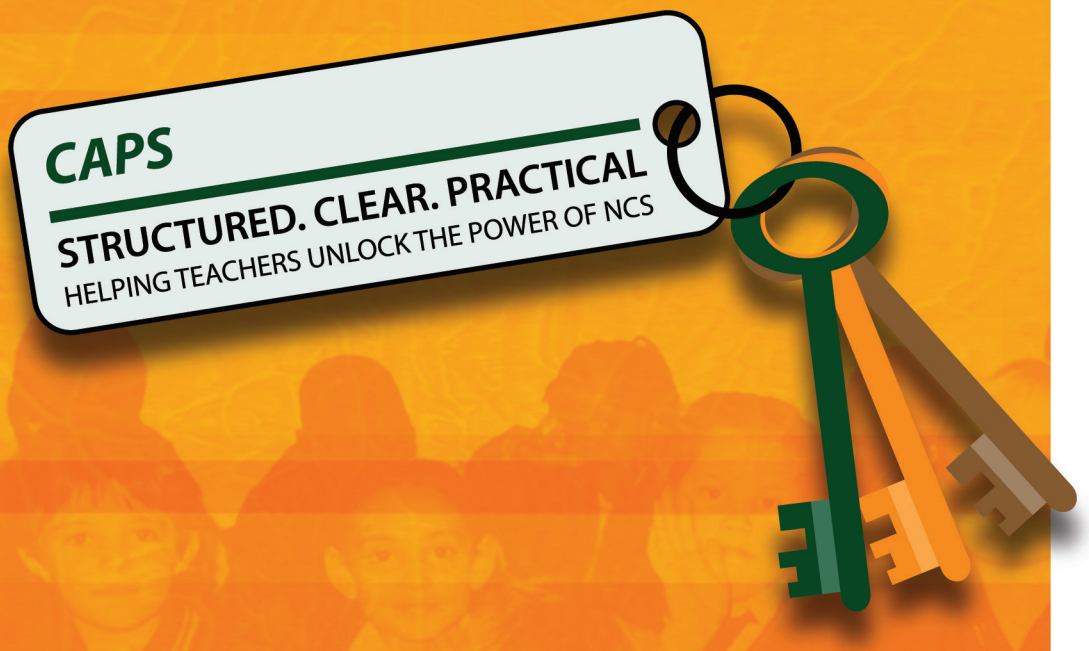

Sehlopa sa Godimo
Mephato ya 7-9

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SETATAMENTE SA PHOLISI SA LENANEOTHUTO LE KELO

MEPHATO YA 7-9

SEPEDI LELEME LA GAE

DISCLAIMER

In view of the stringent time requirements encountered by the Department of Basic Education to effect the necessary editorial changes and layout to the Curriculum and Assessment Policy Statements and the supplementary policy documents, possible errors may occur in the said documents placed on the official departmental websites.

There may also be vernacular inconsistencies in the language documents at Home-, First and Second Additional Language levels which have been translated in the various African Languages. Please note that the content of the documents translated and versioned in the African Languages are correct as they are based on the English generic language documents at all three language levels to be implemented in all four school phases.

If any editorial, layout or vernacular inconsistencies are detected, the user is kindly requested to bring this to the attention of the Department of Basic Education.

E-mail: capslangcomments@dbe.gov.za or fax (012) 328 9828

Department of Basic Education

222 Struben Street
Private Bag X895
Pretoria 0001
South Africa
Tel: +27 12 357 3000
Fax: +27 12 323 0601

120 Plein Street Private Bag X9023
Cape Town 8000
South Africa
Tel: +27 21 465 1701
Fax: +27 21 461 8110
Website: http: //www.education.gov.za

© 2011 Department of Basic Education

ISBN: 978-1-4315-0496-1

Design and Layout by: Ndabase Printing Solution

Printed by: Government Printing Works

FOREWORD BY THE MINISTER

Our national curriculum is the culmination of our efforts over a period of seventeen years to transform the curriculum bequeathed to us by apartheid. From the start of democracy we have built our curriculum on the values that inspired our Constitution (Act 108 of 1996). The Preamble to the Constitution states that the aims of the Constitution are to:

- heal the divisions of the past and establish a society based on democratic values, social justice and fundamental human rights;
- improve the quality of life of all citizens and free the potential of each person;
- lay the foundations for a democratic and open society in which government is based on the will of the people and every citizen is equally protected by law; and
- build a united and democratic South Africa able to take its rightful place as a sovereign state in the family of nations.

Education and the curriculum have an important role to play in realising these aims.

In 1997 we introduced outcomes-based education to overcome the curricular divisions of the past, but the experience of implementation prompted a review in 2000. This led to the first curriculum revision: the *Revised National Curriculum Statement Grades R-9* and the *National Curriculum Statement Grades 10-12* (2002).

Ongoing implementation challenges resulted in another review in 2009 and we revised the *Revised National Curriculum Statement* (2002) and the *National Curriculum Statement Grades 10-12* to produce this document.

From 2012 the two National Curriculum Statements, for *Grades R-9* and *Grades 10-12* respectively, are combined in a single document and will simply be known as the *National Curriculum Statement Grades R-12.* The *National Curriculum Statement for Grades R-12* builds on the previous curriculum but also updates it and aims to provide clearer specification of what is to be taught and learnt on a term-by-term basis.

The *National Curriculum Statement Grades R-12* represents a policy statement for learning and teaching in South African schools and comprises of the following:

(a) Curriculum and Assessment Policy Statements (CAPS) for all approved subjects listed in this document;

(b) *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R-12*; and

(c) *National Protocol for Assessment Grades R-12.*

MRS ANGIE MOTSHEKGA, MP
MINISTER OF BASIC EDUCATION

DITENG

KAROLO YA 1: MATSENO GO SETATAMENTE SA PHOLISI SA LENANEOTHUTO LE KELO 3

1.1 Boithekgo/bokamorago 3

1.2 Kakaretšo 3

1.3 Maikemišetšokakaretšo a lenaneothuto la afrika borwa 4

1.4 Kabo ya nako 6

1.4.1 Sehlopha sa Motheo 6

1.4.2 Sehlopha sa Gare 6

1.4.3 Sehlopha sa Godimo 7

1.4.4 Mephato ya 10-12 7

KGAOLO YA 2: MATSENYAGAE A LELEME LA GAE GO SEHLOPHA SA GODIMO 8

2.1 Maleme go setatamente sa pholisi ya setšhaba sa lenaneothuto le kelo 8

2.1.1 Maemo a Leleme 8

2.1.2 Mabokgoni a polelo. 9

2.1.3 Mekgwa ya go ruta polelo 9

2.2 Kabo ya nako go leleme la gae 12

2.3 Methopo le dipukukgakollo tša go ruta le go ithuta 13

KGAOLO 3: DITENG LE MANANEO A GO RUTA A MABOKGONI A POLELO 14

3.1 Kakaretšwana ya mabokgoni a polelo –ditshepedišo le mekgwanakgwana, mehuta ya ditšweletšwa le botelele 14

3.1.1 Go theeletša le go bolela 14

3.1.2 Go bala le go bogela 27

3.1.3 Go ngwala le go hlagiša 38

3.1.4 Dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo 52

3.2 Nkatlapana ya phatlalatšo ya ditšweletšwa 58

3.3 Peakanyo ya go ruta 59

3.4 Nkatlapana ya Peakanyo ya go ruta 62

KAROLO YA 4: KELO GO LELEME LA GAE.....131

4.1 Matseno 131

4.2 Kelo yeo e sego ya semmušo goba ya tšatši ka tšatši.....132

4.3 Kelo ya semmušo 133

4.3.1 Dinyakwa tša kelo ya semmušo tša leleme la gae.....133

4.3.2 Sebopego sa mešomo ka kotara 134

4.4 Lenaneo la kelo 136

4.5 Go rekhota le go bega.....142

4.6 Tekanyetšo ya kelo.....142

4.7 Kakaretšo 143

TLHALOŠONTŠU.....144

KAROLO YA 1: MATSENO GO SETATAMENTE SA PHOLISI SA LENANEOTHUTO LE KELO

1.1 BOKAMORAGO

Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba Mephato ya R-12 *(SKS)* se laetša pholisi ya lenaneothuto le kelo dikolong.

Go kaonafatša phethagatšo, Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba se ile sa fetošwa, gomme diphetogo tšeo di tla phethagatšwa ka Pherekgong 2012. Tokomane e tee ya botlalo ya Pholisi ya Lenaneothuto le Kelo, e hlametšwe thuto ye nngwe le ye nngwe go tšea sebaka sa Ditatamente tša Thuto, Ditšhupatsela tša Lenaneo la go ithuta le Ditšhupatsela tša Kelo ya Thuto ka go Mephato ya R-12.

1.2 KAKARETŠO

(a) Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya *R-12 (January 2012)* se emela setatamente sa pholisi ya go ithuta le go ruta dikolong tša Afrika Borwa gomme se hlamilwe ka tše di latelago:

(i) Ditatamente tša Pholisi ya Lenaneothuto le Kelo tša thuto ye nngwe le ye nngwe ye e dumeletšwego;

(ii) Tokomane ya pholisi, *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement sa Mephato ya R-12* le

(iii) Tokomane ya pholisi, *National Protocol for Assessment Grades R-12 (January 2012).*

(b) *Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12 (January 2012) se tšea sebaka sa ditatamente tše pedi tša Kharikhulamo ya Setšhaba tšeo di šomišwago ga bjale, e lego:*

(i) *Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba se se Boeleditšwego sa Mephato ya R-9, Government Gazette No. 23406 of* 31 May 2002*,* le

(ii) *Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba Mephato ya 10-12, Government Gazettes, No. 25545 of 6 October 2003* and *No. 27594* of 17 May 2005

(c) Ditatamente tša lenaneothuto la setšhaba tše di akantšwego go temanatlaleletšo (b) (i) le (ii), di hlangwa ke ditokomane tša pholisi tše di latelago, tšeo di tla forohlwago ka tatelano ke Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12 (January 2012) mo lebakeng la 2012-2014:

(i) Lekala la go ithuta/Ditatamente tša Thuto, Ditšhupatsela tša Lenaneo la go ithuta le Ditšhupatsela tša Kelo ya Thuto tša Mephato ya R-9 le Mephato ya 10-12;

(ii) Tokomane ya pholisi, *National Policy on assessment and qualifications for schools in the General Education and Training Band,* ye e kwalakwaditšwego ka go *Government Notice No. 124* go *Government Gazette No. 29626* of 12 February 2007;

(iii) Tokomane ya pholisi, the *National Senior Certificate: A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF)*, ye e kwalakwaditšwego ka go *Government Gazette No. 27819* of 20 July 2005;

(iv) Tokomane ya Pholisi, Phetošo ya tokomane ya pholisi, *National Senior Certificate*: *A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF),* mabapi le barutwana ba ditlhoko tše di kgethegilego, tše di phatlaladitšwego ka go *Government Gazette, No.29466* of 11 December 2006, e akareditšwe ka gare ga tokomane ya pholisi, pholisi ya Setšhaba ye e bolelago ka lenaneo le dinyakwa tša tlhatlošo tša Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12; le

(v) Tokomane ya Pholisi, Phetošo ya tokomane ya pholisi, *National Senior Certificate*: *A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF),* mabapi le *the National Protocol for Assessment (Mephato ya R-12)*, ye e kwalakwaditšwego ka go *Government Notice No.1267 go Government Gazette No. 29467* of 11 December 2006.

(d) Tokomane ya pholisi, *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R -12,* le dikarolo tša Pholisi ya Lenaneothuto le Kelo bjalo ka ge di lemogwa ka Dikgaolong tša 2, 3 le 4 tša tokomane ye, di bopa ditlwaelo le maemo a godimo a *Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba ya Mephato ya R-12;* Ka fao, mabapi le *karolo ya 6A ya South African Schools Act, 1996 (Act No. 84 of 1996,)* e tla hlamela Tona ya Kgoro ya Thuto ya Motheo, motheo go laetša bonyane bja dipoelo le maemo, gammogo le ditshepetšo le ditsela tša go ela bokgoni bja morutwana tše di tla swanelago dikolo tša mmušo le tša go ikema ka botšona.

1.4 MAIKEMIŠETŠOKAKARETŠO A LENANEOTHUTO LA AFRIKA BORWA

(a) Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12 se fa tlhalošo ya tsebo, mabokgoni le meetlo yeo e swanetšego go rutwa mo dikolong tša Afrika Borwa. Lenaneothuto le, le ikemišeditše go netefatša go re barutwana ba humana le go šomiša tsebo le mabokgoni ka tsela yeo e kwešišegago mo maphelong a bona. Ka go realo, lenaneothuto le hlatloša tsebo ka dikamano tša tikologo ya selegae, mola le šeditše kamego ya ditaelo tša boditšhaba.

(b) Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12 se ikemišeditše go tšweletša merero ya:

- ya hlama barutwana, go sa šetšwe maemo a ekonomi malapeng a gabobona, morafe, bong, go itekanela mmeleng goba bokgoni, ka tsebo, mabokgoni le meetlo ya go tšweletša boitshepo le go tšea karolo ga maleba mo setšhabeng bjalo ka badudi ba naga ye e lokologilego;
- go bula menyako ya thuto ya maemo a godimo;
- go kgonagatša diphetogo tša barutwana go tšwa go dihlongwa tša thuto go ya go lefase la mešomo; le
- go fa bengmešomo profaele ye e lekanego ya bokgoni bja morutwana.

(c) Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12 se theilwe godimo ga metheo ye e latelago:

- Phetošo ya leago: go netefatša gore go se lekalekane ga maemo a thuto ya maloba go a lokišwa, le gore makala ka moka a badudi a hwetša dibaka tša go lekana tša go ithuta;
- Go ithuta ka mafolofolo le ka tsinkelo: go hlohleletša go ithuta ka mafolofolo le ka tsinkelo, go phala go re ba ithuta ka go swara ka hlogo le go se tsinkele dinnete tše di filwego;
- Tsebo ya maemo a godimo le mabokgoni a maemo a godimo: tsebo le mabokgoni a bonyane bja go lekanela ao a swanetšego go fihlelelwa mphatong wo mongwe le wo mongwe, a laeditšwe le go hloma maemo a godimo ao a kago go fihlelelwa dithutong ka moka;

- Kgatelopele: diteng le dikamano tša mphato wo mongwe le wo mongwe di laetša kgatelopele go tloga go tše bonolo go ya go tša go raragana;
- Ditokelo tša botho, boakaretši, toka ya tikologo le leago: go tsentšha metheo le ditlwaetšo tša toka ya leago le ya tikologo le ditokelo tša botho bjalo ka ge di hlalošitšwe ka go Molaotheo wa Repabliki ya Afrika Borwa. Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12 se šetša ditaba tša go fapana go swana le bodiidi, go se lekalekane, morafe, bong, leleme, bogolo, go se itekanele le mabaka a mangwe;
- Go bona mohola wa dithulaganyo tša tsebo ya setšo: go amogela le go dumela gore naga ye e na le histori ye e humilego le bohwa tšeo e lego diabi tše bohlokwa kgodišong ya meetlo ye e tšwelelago go molaotheo; le
- Kamogelego, boleng le bokgoni: go aba thuto ye e bapetšegago le ya dinaga tše dingwe, go ya ka boleng, bophara le botebo.

(d) Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12 se ikemišeditše go tšweletša barutwana ba go kgona go:

- lemoga le go rarolla mathata le go tšea diphetho ka go nagana ka tsinkelo le boitlhamelo bjo bo tseneletšego;
- šoma ka bokgwari ba le noši gammogo le ba bangwe bjalo ka maloko a sehlopha;
- rulaganya le go kgona go itaola mešongwaneng ya bona ka maikarabelo le ka bokgwari;
- kgoboketša, sekaseka, rulaganya le go lekola tshedimošo ka tsinkelo;
- kgokagana ka bokgwari le ba bangwe ka go diriša diswantšho tša go bonwa, dikai le/goba mabokgoni a polelo mo mekgweng ya go fapafapana;
- diriša saense le theknolotši ka bokgwari le ka tsinkelo ba bontšha maikarabelo mabapi le tikologo le maphelo a ba bangwe; le
- laetša kwešišo ya lefase bjalo ka sehlaga sa dithulaganyo tša go nyalelana ka go lemoga gore dikamano tša tharollo ya mathata ga di tšwelele di le ka botšona fela.

(e) Boakaretši bo swanetše go ba kgwekgwe ya thulaganyo, peakanyo le go ruta ga sekolo se sengwe le se sengwe. Se se ka phethagala ge fela barutiši ba na le kwešišo ya maleba ya go lemoga le go fediša mapheko a go ithuta, le go beakanyetša go se swane.

Senotlelo go laola boakaretši ke go netefatša gore mapheko a a lemogwa le go elwa šedi ke mafapa a thekgo kamoka a maleba tikologong ya sekolo; go akaretša barutiši, Dihlopha tša Thekgo tša Selete, Dihlopha tša thekgo ya Dihlongwa; batswadi le Dikolo tše di Kgethegilego bjalo ka Disenthara tša Methopo. Go fediša mapheko a go ithuta ka phapošing, barutiši ba swanetše go šomiša mekgwanakgwana ye e fapanego ya mananeothuto bjalo ka yeo e akareditšwego ka go Department of Basic Education's Guidelines for inclusive Teaching and Learning (2010).

1.4 KABO YA NAKO

1.4.1 Sehlopha sa Motheo

(a) Taetšo ya nako ya go ruta ye e abetšwego dithuto tša Sehlopha sa Motheo ke ye e latelago:

THUTO	MPHATO WA R (DIIRI)	MEPHATO YA 1-2 (DIIRI)	MPHATO WA 3 (DIIRI)
Leleme la Gae	10	7/8	7/8
Lelemetlaleletšo la Pele		2/3	3/4
Mmetse	7	7	7
Mabokgoni a Bophelo	**6**	**6**	**7**
• Tsebo ya go Thoma	(1)	(1)	(2)
• Bokgabo bja Boitlhamelo	(2)	(2)	(2)
• Thutatšhidullammele	(2)	(2)	(2)
• Thutaphelo	(1)	(1)	(1)
PALOMOKA	**23**	**23**	**25**

(b) Taetšo ya nako ya go ruta ya Mephato ya R, 1 le 2 ke diiri tše 23, go Mphato wa 3 ke diiri tše 25.

(c) Nako ye e abetšwego thuto ya Maleme go Mephato ya R-2 ke diiri tše 10 mola Mphato wa 3 o abetšwe diiri tše 11. Leleme la Gae le abetšwe bontši bja diiri tše 8 le bonyane bja diiri tše 7, mola Lelemetlaleletšo le abetšwe bonyane bja diiri tše 2 le bontši bja diiri tše 3 go Mephato ya 1-2. Go Mphato wa 3 le bontši bja diiri tše 8 le bonyane bja diiri tše 7 bo abetšwe Leleme la Gae gomme bonyane bja diiri tše 3 bontši bja diiri tše 4 bo abetšwe Lelemetlaleletšo la Pele.

(d) Go thuto ya Mabokgoni a Bophelo, Tsebo ya go Thoma e abetšwe iri ye 1 ka go Mephato ya R - 2 le diiri tše 2 go ya le ka fao go laeditšwego ka diiri ka mašakaneng go Mphato wa 3.

1.4.2 Sehlopha sa Gare

(a) Taetšo ya nako ya go ruta ye e abetšwego dithuto tša Sehlopha sa Gare ke ye e latelago:

THUTO	DIIRI
Leleme la Gae	6
Lelemetlaleletšo la Pele	5
Mmetse	6
Saense le Theknolotši	3, 5
Disaense tša Leago	3
Mabokgoni a Bophelo	4
• Bokgabo bja Boitlhamelo	(1, 5)
• Thutatšhidullammele	(1)
• Thutaphelo	(1, 5)
PALOMOKA	**27, 5**

1.4.3 Sehlopha sa Godimo

(a) Taetšo ya nako ya go ruta ye e abetšwego dithuto tša Sehlopha sa Godimo ke ye e latelago:

THUTO	DIIRI
Leleme la Gae	5
Lelemetlaleletšo la Pele	4
Mmetse	4, 5
Saense	3
Disaense tša Leago	3
Theknolotši	2
Disaense tša Ekonomi le Taolo	2
Tsebišo ya Bophelo	2
Bokgabo bja Boitlhamelo	2
PALOMOKA	**27, 5**

1.4.4 Mephato ya 10-12

(a) Taetšo ya nako ya go ruta ye e abetšwego dithuto tša Mephato ya 10-12 ke ye e latelago:

THUTO	KABO YA NAKO KA BEKE (DIIRI)
Leleme la Gae	**4.5**
Lelemetlaleletšo la Pele	**4.5**
Mmetse	**4.5**
Tsebišo ya Bophelo	**2**
Bonyane bja dithuto tše dingwe le tše dingwe tše tharo bjo bo kgethilwego go tšwa go **Sehlopha sa B** Semamatletšwa B, Dinkatlapana B1-B8 tša tokomane ya pholisi, *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R-12*, go ya le ka tšweletšo ye e laeditšwego go temana ya 28 ya tokomane ya pholisi yeo.	**12 (diiri tše 3x4)**
PALOMOKA	**27, 5**

Nako ye e abilwego ka beke e ka dirišetšwa fela bonyane dinyakwa tša dithuto tša SKS bjalo ka ge di laeditšwe ka godimo, gomme e ka no se šomišetšwe dithuto tše dingwe le tše dingwe tša tlaleletšo tšeo di okeditšwego go lenaneo la bonyane bja dithuto. Ge morutwana a rata go ingwadišetša dithuto tše dingwe, nako ya go ruta dithuto tšeo e swanetše go oketšwa.

KGAOLO YA 2: MATSENYAGAE A LELEME LA GAE GO SEHLOPHA SA GODIMO

2.1 MALEME GO SETATAMENTE SA PHOLISI YA SETŠHABA SA LENANEOTHUTO LE KELO

Leleme ke sedirišwa sa go hlohla monagano le kgokagano. Gape ke tsela yeo setšo le botaki di abelanwago ke batho go kwešiša lefase le ba phelago go lona bokaone. Go ithuta go šomiša leleme ka bokgwari go kgontšha barutwana go nagana le go ikgobokeletša tsebo, go itlhaloša, go tšweletša maikutlo le dikgopolo, go dirišana le ba bangwe le go laola maphelo a bona mo lefaseng. Go fa barutwana diswantšho le dikgopolo tša go huma, tše maatla tša go tia tše di ka dirago gore lefase la bona le be kaone go feta ka fao le lego ka gona. Polelo e kgona go hlama le go hlatholla phapano ya merafe le tswalano ya leago, gape ke ka polelo ge tlhamego e kgona go fetošwa, katološwa le go betlwa.

2.1.1 Maemo a Leleme

Go ithuta leleme Mephatong ya Godimo go akaretša maleme a semmušo a Afrika Borwa ka moka, e lego, Afrikaans, English, isiNdebele, isiXhosa, isiZulu, Sepedi, Sesotho, Setswana, Siswati, Tshivenda, Xitsonga – gammogo le Maleme ao e sego a semmušo. Maleme a a ka rutwa maemong a go fapana.

Leleme la Gae ke leleme la mathomo leo barutwana ba ikhweletšago lona. Le ge go le bjalo, dikolo tše dintši tša Afrika Borwa ga di rute maleme a gae a barutwana ba bangwe goba barutwana ka moka bao ba ingwadišitšego sekolong seo di no ba le leleme le tee goba a mabedi ao a rutwago maemong a Leleme la Gae. Ka lebaka leo, maina a Leleme la Gae le Lelemetlaleletšo la Pele a hlaloša maemo a bokgoni bjoo leleme le rutwago ka ona, e sego leleme la letswele (Gae) goba leo le ithutilwego (go swana le malemetlaleletšo.) Sebakeng sa mohola wa pholisi ye, tšhupetšo ye nngwe le ye nngwe ya Leleme la Gae e swanetše go kwešišwa e šupa maemo e sego leleme ka bolona.

Maemo a Leleme la Gae a thuša barutwana ka mabokgoni a motheo a kgokagano ao a nyakegago go tša leago le mabokgoni a thutokwe**šišo** ao a ba thušago go ithuta go kgabaganya lenaneothuto. Maemong a a polelo go gatelelwa go rutwa le mabokgoni a go theeletša, go bolela, go bala le go ngwala. Le ge go le bjalo, tiišetšo le kabo ya meputso ya go theeletša le go bolela go thoma Mphatong wa 7 go ya godimo, e fase ga mabokgoni a go bala le go ngwala.

Lelemetlaleletšo la Pele ke leleme leo e sego la mma/la letswele eupša le diriśwa mererong ye e itšego ya dikgokagano mo setšhabeng. Se se šupa gore ke leleme leo le diriśwago go ithuta le go ruta mo thutong. Lenaneothuto le fa thekgo ye kgolo kudu go barutwana bao ba dirišago Lelemetlaleletšo la Pele la bona go ithuta le go rutwa. Go ya mafelelong a mphato wa senyane, barutwana ba ba swanetše go ba ba kgona go šomiša leleme la gae la bona le Lelemetlaleletšo la Pele la bona gabotse le ka boitshepho mabakeng a a fapanego go akaretšwa le go ithuta.

Ka mo Afrika Borwa, bana ba bantši ba thoma go šomiša lelemetlaleletšo la pele la bona e lego Sepedi (Sesotho sa Leboa) bjalo ka leleme la go ithuta le go rutwa mo mphatong wa 4. Se se ra gore ba swanetše go fihlelela maemo a godimo a bokgoni ka Sepedi (Sesotho sa Leboa) ge ba fetša mphato wa 3, ba be ba kgone gape go bala le go ngwala gabotse ka Sepedi (Sesotho sa Leboa)

Maemo a Lelemetlalelešo la Pele a hutša gore ga se gore ge barutwana ba fihla sekolong, ba na ba šetše ba na le tsebo ya leleme leo. Mengwageng e se mekae ya mathomo ya barutwana sekolong, šedi ye kgolo e lebišwa go tlhabollo ya bokgoni bja barutwana bja go kweśiša le go bolela leleme le – mabokgoni a motheo a poledišano ya dikamano. Mephatong ya 2 le 3 barutwana ba thoma go bopa temogo ya ditlhaka go tšwa go motheo wo wa

dipoledišano. Ba diriśa gape le mabokgoni a go lemoga ditlhaka ao ba śetśego ba ithutile ona Lelemeng la bona la ka Gae.

Mo go Sehlopha sa Gare le sa Godimo, barutwana ba tšwela pele go matlafatša mabokgoni a bona a go theeletša, go bolela, go bala le go ngwala. Mo legatong le bontši bja barutwana ba ithuta ka Lelemetlaleletšo la Pele gomme ba swanetše go utollelwa lona kudu. Ka go realo, kgatelelo ye kgolo e bewa godimo ga tšhomišo ya Lelemetlaleletšo la Pele go merero ya go gopola le go fahlela. Se se kgontšha barutwana go godiša mabokgoni a thutokwešišo ya bona, ao a nyakegago go ithuta dithuto tśa go swana le Disaense tša Mahlale, Mmetse ka Sepedi Seisemane. Ba swaragana gape kudu le ditšweletšwa tša dingwalo mme ba thoma go ba le tlhabollo ya bokgabo le bokgoni bja go ikgopolela ka Lelemetlaleletšo la bona.

Ka nako yeo barutwana ba fihlago Sehlopheng sa Godimo, ba swanetše go ba ba na le bokgoni bja go bolela Lelemetlaleletšo la Pele, go ya le ka mabokgoni a kgokagano le a thutokwešišo. Le ge go le bjalo, bonnete ke gore, go fihla ga bjale, barutwana ba bantši ga ba kgone go kgokagana gabotse ka Lelemetlaleletšo la Pele. Ditlhohlo mo Sehlopheng sa Gare, ke go fa barutwana ba thekgo, le go ba fa lenaneothuto leo le ba kgontšhago go fihlelela maemo a a nyakegago Mephatong ya go latela. Maemo a, a swanetše go ba ka tsela yeo barutwana ba ka kgonago go šomiša lelemetlaleletšo la bona ka bokgoni bja godimo, go ba lokišetša thuto ya tlaleletšo goba ya ka Godimo goba lefase la mošomo. Ka go realo, go šišinywa gore, mo go kgonegago, barutwana ba Sehlopha sa Godimo ba swanetše go utollelwa dikgopolo tša go swana mo leboong la dibeke tše pedi go maemo a mabedi a polelo.

2.1.2 Mabokgoni a polelo.

Lenanethuto la Leleme la Gae le beakantšwe go ya ka mabokgoni a a latelago

1.	Go theeletša le Go bolela
2.	Go bala le Go bogela
3.	Go ngwala le Go hlagiša
4.	Dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo

2.1.3 Mekgwa ya go ruta polelo

Mekgwa ya go ruta polelo ditokomaneng tše, e theilwe godimo ga ditšweletšwa, kgokagano, togaganyo le tšhomišoya magato.

Mokgwa wa go ruta wo o theilwego godimo ga setšweletšwa le mokgwakgokagano wa go ruta polelo ka go e šomiša, bobedi e laolwa ke tšhomišo le tšweletšo ya ka mehla ya ditšweletšwa. Mokgwa wa go ruta wo o theilwego godimo ga setšweletšwa o ruta barutwana go ba le bokgoni, boitshepo le

go bala ka tsinkelo, go ba bangwadi, babogedi le bahlami ba ditšweletšwa. Mokgwa wo o akaretša go theeletša, go bala, go bogela le go sekaseka ditšweletšwa gore ba kwešiše ka fao di tšweleditšwego ka gona le gore na mohola wa tšona ke ofe. Ka go tsenelela ditšweletšwa ka tsinkelo, barutwana ba godiša bokgoni bja bona bja go lekola ditšweletšwa. Ditšweletšwa tša mmakgonthe ke mothopo wa diteng le dikamano go mokgwa wa go ithuta polelo ka mokgwa wa kgokagano, togaganyo ya thuto le go ruta maleme. Mokgwa wa go ruta wo o theilwego godimo ga setšweletšwa o akaretša gape le go tšweletša mehutahuta ya ditšweletšwa go merero ye itšego le baamogedi ba tshedimošo. Mokgwa wo o laolwa ke kwešišo ya gore na ditšweletšwa di hlamilwe bjang.

Mokgwakgokagano wa go ruta polelo ka go e šomiša o šišinya gore ge morutwana a ithuta polelo, a tsebišwe le go utollelwa leleme leo a ithutago lona, a be le dibaka tše ntši tša go itlwaetša goba go tšweletša leleme leo. Barutwana ba ithuta go bala ka go bala kudu le go ngwala ka go ngwala kudu.

Mokgwa wa go šomiša magato o šomišwa ge barutwana ba bala le ge ba tšweletša ditšweletšwa tša bomolomo/orale le tša go ngwalwa. Barutwana ba kgatha tema go magato a go fapana a go theeletša, go bolela, go bala le gongwala. Ba swanetše go nagana ka baamogedi ba tshedimošo le morero ka nako ya magato a. Se se tla ba kgontšha go kgokagana le go tšweletša dikgopolo tša bona ka mokgwa wa tlwaelo. Mohlala, go ruta go ngwala ga se go lebane le se se tlogo tšweletšwa mafelelong fela, eupša go nepišitšwe go morero le magato a go ngwala. Ka nako ya magato a go ngwala, barutwana ba rutwa go tšweletša dikgopolo, go nagana ka morero le baamogedi ba tshedimošo, go ngwala dingwalwakakanywa, go boeletša, go hlokola, go phošolla mošomo wa bona le go hlagiša setšweletšwa sa mafelelo seo se bolelago dikgopolo tša bona.

Mekgwa ya go ruta dingwalo

Lebaka le legolo la go bala dingwalo ka phapošing ke go godiša temogo ya barutwana ya tšhomišo ye e kgethegilego ya polelo ye e hlapilego, ya dingwalo, ya dika, dikai le mohola wa go teba go feta tše dingwe tše ba ka di balago. Mola ditšweletšwa tša dingwalo tše dintši e le tša boithabišo, kgahlego goba kutollo, bangwadi ba maikemišetšo ba hlama dipadi, dipapadi le direto ka gore ba na le dikgopolo, menagano le ditaba, metheo, ditumelo tšeo ba ratago go di abelana le babadi goba go ba utollela tšona. Tšhomišo ya bona ya polelo ka boikgopolelo ke mokgwa wo o tlaleleditšwego wa go utolla, go tiišetša le go bonagatša dikgopolo tša bona.

Go ruta dingwalo ga go bonolo, fela ga go kgonagale go di ruta ntle le ditlhathollo tša nnete tša mong tšeo di gopodišitšwego ka botlalo, le ditshwayotshwayo tša barutwana ka bobona. Ge barutwana ba ka se fiwe sebaka sago ithuta go kwešiša ditšweletšwa tša dingwalo ka bobona, ba ka se kgone go ithuta ka botlalo. Barutiši ba swanetše go fela ba fokotša ditlhathollo tša bona tša ditšweletšwa tša dingwalo, gomme ba dumelele barutwana go tšea karolo kudu ka mo go kgonegago. Tlhathollo ga e na nnete goba maaka. E nepišitše go nyakišišo ya seo se ka bago le mohola go mmadi.

Ditsela tše kaone tša go ruta dingwalo di ka akaretša dintlha tše dingwe goba ka moka tša tše di latelago:

- Leka ka gohle go bala bontši bja ditšweletšwa ka phapošing ntle le go kgaotša gore o dire mošongwana wo mongwe. Se se se ke sa feta dibeke tše pedi. Go bohlokwa gore barutwana ba tsebe gore go direga eng go maemo a motheo a puku. Go tšea nako ye telele o bala setšweletšwa, go ka hlola mathata a go kwešiša mothalokanego le thulaganyo. Diphapoši tše dingwe di ka bala ditšweletšwa ntle le thušo ya mohuta woo. Seo se swanetše go hlohleletšwa. *Theto* e swanetše go rutwa, e sego *direto*. Bala tše ntši ka mo go ka kgonagalago ka phapošing, gomme o netefatše gore barutwana le bona ba ngwala direto.

- Tlhathollo ya dingwalo gabotse ke mošomo wo o lebanego le diyunibesithi, gomme barutwana mephatong ye, ga se ba swanele go ithuta tlhathollo ye e tseneletšego. Le ge go le bjalo, morero wa go ruta dingwalo ke go bontšha barutwana ka fao leleme la bona la gae le ka šomišwago ka bokgoni le boleng, bohlale, kgopolo le talente. Se se ra gore go lebeledišiša ka moo setšweletšwa se hlamilwego, se jabeditšwego, e bile se beakantšwego go hlatholla le go gatelela seo se bolelwago. Mošomo wo bjalo o ka ama go hlahloba go ba gona goba go se be gona ga tshwantšhokgopolo; mohuta wa tshwantšhokgopolo wo mongwadi a o kgethilegole gore ke ka lebaka la eng a o kgethile, dibopego tša mafoko le ditemana, kalo ya direto, kgetho ya mantšu, merero ya go tšwela pele ya setšweletšwa, tšhomišo ya sekai, modumo le mmala fao go nyakegago. Bontši bja mošomo wo bo swanetše go thewa godimo ga tšhomišo ya setšweletšwa, fela tshekatsheko ya mothalo ka mothalo wa setšweletšwa sefe goba sefe e senya boleng bja bokgoni.

- Go ngwala ga boitlhamelo go swanetše go kgomantšhwa le serutwa se sengwe le se sengwe sa setšweletšwa sa dingwalo. Mešongwana ya go ngwala ye e nyakago kwešišo ye e tseneletšego ya setšweletšwa, e tla thuša barutwana go fihlelela maemo a go itlhamela kgahlego. Dikahlaahlo tša ka phapošing di ka ba le mohola fela barutwana ka moka ba ka kgatha tema. Fela dikahlaahlo tša ka phapošing tše di lebišitšwego go mešongwana ya go ngwalwa, di šoma bjalo ka morero wo o kwešišegago gomme di hola bobedi bomolomo le go ngwala.

- Sa mafelelo, go bohlokwa go laetša gore Dingwalo ga se di lebane fela le dikarabo tša nnete. Setšweletšwa ka moka se bolela se sengwe, e sego diriparipana tša sona fela; go bala setšweletšwa gabotse go akaretša setšweletšwa ka moka go tlhathollo, boitlhamelo, bowena le ditlwaetšo tša dinyakišišo.

Mekgwa ye mengwe ya go ruta dingwalo ye e ka logaganywago le go ruta tekakwešišo le go kwešiša diponagalo tša motheo tša dingwalo ke **tokologano/tatelano, mongwadi, morero le mekgwa ya dingwalo**. Mekgwa ye e ka kopantšhwa.

Mokgweng wa tokologano/tatelano, barutwana ba ka dira dinyakišišo gomme ba kopantšha pakana ya dingwalo le ditiragalo tša histori gore di hlagišwe ka nako ya go swana.

Mo go **mokgwa wa mongwadi**, barutwana ba ka kgatha tema mo go thutišo ya phatlalala le go tsenelela ka ga mongwadi, kudu ka go theto, gomme ba tswalanya direto tša gagwe le ditiragalo tše itšego tša histori.

Ka **mokgwa-morero**, barutwana ba ka lebelela merero ye bjalo ka toka, katlego, lerato bj, bj. go kgabaganya palo ye e bonalago ya direto goba go magareng ga mehuta ye e fapanego ya dingwalo gomme ba e tswalanya le ditiragalo tša mannete bophelong.Ba ka no fa dikahlolo mabapi le ditiro tša moanegwa ba be ba swayasawya ka morero.

Mabapi le **mokgwa wa dingwalo**, barutwana ba ka hlopha, ba bapetša le go fapantšha mehuta ye e fapanego ya dingwalo, mohlala, phapano magareng ga dithulaganyo tša padi/kanegelokopana/terama/kanegelotšhaba

Mekgwa ya go ruta tšhomišo ya polelo

Go ruta dibopego le melao ya tšhomišo ya polelogo swanetše go nepiša ka fao polelo e šomišwago le gore go ka dirwa eng ka polelo.k.g.r. go hwetša tlhaologanyo, /kwešišo bjang ka polelo, polelo e ka thuša bjang tharollong ya mathata le ditlhologelo, go huetšeng bagwera le bašomišane le gore e ka dirišwa bjang bophelo bobotse le go huma. Go ruta dibopego tša polelo go swanetše go dirišwa gorec dilo di kgonagale go direga.

Go ruta dibopego dibopego tša polelo/dibopego tša thutapolelo go swanetšev go thewa godimo ga setšweletšwa go dirišwe go kgokaganya go be go logaganywe,

Dintlha tše di latelago di swanetše go hlokomelwa ge go rutwa dibopego tša polelo

- Thutapolelo e swanetše go thuša go hlama ditšweletšwa go ya ka fao di šomišitšwego ka gona – ke mantšu a mangwe e amana kudu le polelo ya kgonthe.
- Tšhomišo ya thutapolelo ga se ya swanela felela go tshekasekong ya mafoko a go ikema a nnoši- empa e swanetše go hlaloša ka fao mafoko a bopilwego ka gona go hlama ditšweletšwa tše bjalo ka dikanegelo, ditaodišo, mangwalo le dipego tšeo barutwana ba ithutago ka tšona go bala le go ngwala ka sekolong.
- Tšhomišo ya ditlabela tša kgonthe tše bjalo ka dipoledišano, dipotšišotherišano e swanetše go hlohleletšwa ka mešogofela
- Tswalanya sebopego sa polelo le tšhomišo ya polelo mabakeng a a fapanego a tša leago, mohlala, go hlagišeng dikgopolo goba maikutlo; go tsebišeng batho; go boleleng ka goba go begeng dilo, ditiro, ditiragalo goba batho tikologong, kgale goba ka moso; go dirng dikgopelo; go direng ditšhišinyo; go feng dijo goba dino le go amogeleng goba go gana ka boikobo; go fa le go iphetolela go dtaelo; go bapetšeng le go fapantšheng dilo.
- Šomiša mešongwana ya ka phapošing ye e bontšhago nyalelano ya dibopego tša polelo le tšhomišo ya tšona, mohlala, tšhomišo ya lebaka le le fetilego (Lefetile) ka go taodišokanegelo le ge go ngwalwa pego; tšhomišo ya modirišogore ge go ngwalwa taodišokgadimo

- Tsepelela go mešongwana ya go ba le tlhalošo. Ga se gore go tseba melawana ya thutapolelo ya polelo go tlo kgontšha barutwana go šomiša polelo ka mogwa wa go go kwagagala le go hlalošega. Se bohlokwa go rena ke se bopego le tšhomišo go feta legato la lefoko, k.g.r tsela yeo batho ba šomišago polelo ya go bolelwa goba polelo ya go ngwalwa.

2.2 KABO YA NAKO GO LELEME LA GAE

Nako ya go rutra go Leleme la Gae le Leleme la Pele la Tlaleletšo ke diiri tše 5 le le tše 4 beke ka beke go ya ka pholisi. Le ge go le bjalo, go Sehlopha sa Godimo go šišintšwe gore diiri tše 5 di abelwe leleme la go ithuta le go go ruta mola diiri tše 4 di abelwa leleme le lengwe la kgapeletšo. Dikolo tšeo di šomišago Leleme la Pele la Tlaleletšo bjalo ka leleme la go ithuta le go ruta, di swanetše go abela leleme leo diiri tše 5.

Nako ya go ruta Leleme la Gae ke diiri tše 5 ka beke. Diteng tša polelo ka moka di rutwa mo leboong la dibeke tše pedi (diiri tše 10 (8)). Ga se gore barutiši ba swanetše go kgomarela leboo le ka mešogofela, eupša ba swaanetše go bona gore mabokgoni a polelo, kudu go bala, le go ngwala di a tlwaetšwa. Kabo ya nako ya mabokgoni a polelo a a fapanego mo go Mephato ya 7-9 ke dibeke tše 36.Dibeke tše nne di beetšwe tlhahlobo-se se ra gore dibeke tše pedi (2) ke tša tlhahlobo ya June mola tše pedi (2) gape e le tša tlhahlobo ya Desemere. Nkatlapana ya dipakana e swanetše go dumelela sebaka sa dipakana tše pedi tša go latelana ka beke. Go leboo la dibeke tše pedi, go šišinywa gore kabo ye e latelago ya nako go ya ka mabokgoni a a fapanego a polelo.

MABOKGONI	KABO YA NAKO GO YA KA LEBOO LA DIBEKE TŠE PEDI (DIIRI)		
	MPHATO WA 7	MPHATO WA 8	MPHATO WA 9
*Go theeletša & Go bolela (bomolomo)	Diiri tše 2		
*Go bala le Go bogela	Diiri tše 3 le metsotso ye 30 (Iri ye 1 le metsotso ye 45 ya kwešišo le iri ye 1, metsotso ye 45 ya ditšweletšwa tša dingwalo)		
*Go ngwala & Go hlagiša	Diiri tše 3 metsotso ye 30		
Dibopego le melawana ya tšhomišo ya polelo	Iri ye 1		
	***Dibopego tša polelo le melawana** le tšhomišo ya tšona di logagantšwe go ya ka kabo ya dinako tša mabokgoni a mane a polelo.Gape go na le nako ye e abetšwego go itlwaetša ga semmušo.Mabokgoni a go nagana le go gopodišiša a logagantšwe le mabokgoni le mekgwanakgwana tšeo di nyakegago go Go theeletša le Go bolela, le Go bala le Go bogela, le Go ngwala le Go hlagiša.		

Nako ye e eleditšwego go leleme le lengwe la kgpeletšo

MABOKGONI	KABO YA NAKO GO YA KA LEBOO LA DIBEKE TŠE PEDI (DIIRI)		
	MPHATO WA 7	MPHATO WA 8	MPHATO WA 9
*Go theeletša & Go bolela (bomolomo)	Diiri tše 2		
*Go bala le Go bogela	Diiri tše 3 (Iri ye 1 le metsotso ye 30 ya kwešišo le iri ye 1, metsotso ye 30 ya ditšweletšwa tša dingwalo)		
*Go ngwala & Go hlagiša	Diiri tše 2		
Dibopego le melawana ya tšhomišo ya polelo	Iri ye 1		
	*Dibopego tša polelo le melawana le tšhomišo ya tšona di logagantšwe go ya ka kabo ya dinako tša mabokgoni a mane a polelo.Gape go na le nako ye e abetšwego go itlwaetša ga semmušo.Mabokgoni a go nagana le go gopodišiša a logagantšwe le mabokgoni le mekgwanakgwana tšeo di nyakegago go Go theeletša le Go bolela, le Go bala le Go bogela, le Go ngwala le Go hlagiša.		

2.3 METHOPO LE DIPUKUKGAKOLLO TŠA GO RUTA LE GO ITHUTA

Barutwana ba swanetše go ba le tše di latelago go ithuta Leleme la Gae mo go Mephato ya 7-9

MEPHATO YA 7 – 9	
DITLABELA TŠA MOTHEO	
Pukukgakollo ye e kgethilwego ya polelo, Hlatlamorutiši le puku ya morutwana	√
Padi	√
Kanegelokopana	√
Dingwalotšhaba	√
Terama	√
Theto	√
Pukuntšu	√
DITLABELA TŠA MEDIYA	
Dikuranta	√
Dimakasine	√
Dipoledišano tša Radio/diterama	√
Dipontšho tša thelebišene/diterama/didokumenthari	√

Barutiši ba Leleme la Gae ba swanetše go ba le:

(a) Tokomane ya Setatamente sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo

(b) Tokomane ya Language in Education Policy

(c) Pukukgakollo ya polelo yeo e kgethilwego go šomišwa ke barutwana le dipukukgakollo tše dingwe go merero ya methopo go tlaleletša tše di kgethilwego.

(d) Pukuntšu (leleme le tee, maleme a mabedi, maleme a mantši, thesorase, ensaeklopedia

(e) Mehuta ya dipuku tšeo di kgethilwego tša dingwalo

(f) Mehutahuta ya ditšweletšwa tša mediya: dikuranta, digatišobaka, proutšhara, maphephetsebiši, bj, bj.

(g) Phihlelelo tša go theeletšwa/le tša go bonwa tšeo di ka šomišwago ka phapošing

Ditlabakelo tša ka phapošing

(a) Molokoloko wa ditšweletšwa wa go akaretša maemo ka moka a go bala, mohlala: kgetho ya dipadi tša go ba le dikgatišo tša ditšweletšwa tšeo di lekanego maemong ka moka a phapoši

(b) Mehutahuta ya ditlabakelo tša mediya: dikuranta, dikgatišobaka, diproutšhara, maphephetsebiši, dikwalakwatšo, diphoustara, ditsebišo, bj.bj.

(c) Dithuši tša go kwa le go bona

KGAOLO 3: DITENG LE MANANEO A GO RUTA A MABOKGONI A POLELO

3.1 KAKARETŠWANA YA MABOKGONI A POLELO –DITSHEPEDIŠO LE MEKGWANAKGWANA, MEHUTA YA DITŠWELETŠWA LE BOTELELE

3.1.1 Go theeletša le go bolela

Ke motheo o bohlokwa wa go ithuta dithuto ka moka. Ka mekgwanakgwana ye e tseneletšego ya go theeletša le go bolela, barutwana ba kgoboketša le go tlemaganya tshedimošo, ba bopa tsebo, ba rarolla mathata, ba ba ba tšweletša dikgopolo le dikakanyo tša bona. Mabokgoni a go theeletša ka tsinkelo a thuša barutwana go lemoga meetlo le maitshwaro ao a tsupetšwego ditšweletšeng le go hlohla polelo ya go sekamela ka lehlakoreng le tee le ya go hlalefetša. Go theeletša le go bolela go a fapamna eupša e sale mabokgoni ao a le lengwe le itsheamego ka le lengwe. Bobedi bja ona bo dula bo le gona ka phapošing le ge e se ka tsela ya semmušo bjalo ka ge barutwana ba amogela le go ahlaahla tshedimošo ka ona.Go theeletša le go bolela ga semmušo ga dibopego tša go ikgetha, mohlala, dingangišano, go nyaka taelo ye e nepišitšego thwii. Go theeletša le go bolela ga semmušo le go e sego ga semmušo di logaganywa le go bala, go ngwala le go itlwaetša polelo, le go bolela go ka fa setšweletšwa sa go bogelwa, sebopego sa bomolomo (mohlala, go balela godimo)

Tshepedišo ya go theeletša le mekgwanakgwana

Gantši thutwana ya go theeletša e ama go šoma go kgabaganya le dielemente tša tshepedišo ya go theeletša. Wo ke mošongwana wa magato a mararo wo o tšweletšago mekgwanakgwana ya go theeletša ya go ikema ka noši go utolla le go kwešiša polelo le mekgwa ye mengwe ya go kwewa.Ga se gore kgato ye nngwe le ye nngwe ya tshepedišo e tlo latelwa lebakeng le lengwe le le lengwe. Go fa mohlala, Ge e le gore barutwana ba theeleditše tlhalošo ye e gatišitšwego, ba tlo swanela ke go dira mošongwana wa **pele ga go theeletša** wo o ba phafošetšago go bohlokwa bja go theeletša ka nepišo le go ba thuša go dira ditswalano le maitemogelo a bona. Mešongwana **ya go theeletša** e tla ba thuša go gopola dintlha le go sekaseka molaetša. **Morago ga go theeletša** barutwana ba ka kgatha tema ka go iphetolela go seo ba se kwelego ge ba be ba swere dikahlaahlo.

Mešongwana ya tekatlhaloganyo ya go theeletšwa le kelo di fa sebaka sa go ruta barutwana gore ba theeletše bjang.

Pele ga go theletša ke karolo yeo e tsebišago barutwana boemo bja go theeletša**.** Go ba dumelela go tsošološa tsebo ya bona ya pele ya sererwa gomme ba itokišetša go theeeletša**.**

- Tsošološa tsebo ya boithekgo pele ga ge go ka theeletšwa
- Akanya gore setšweletšwa se ka ba se le mabapi le eng ge go lebeletšwe hlogotaba
- Ahlaahla tlotlontšu ye nngwe le nngwe ya motheo yeo barutwana ba bego ba sa e tsebe
- Morutiši a ka beakanya potšišo ya pele ga go theeletša ka nepo ya go goga šedi ya barutwana
- Barutwana ba swanetše go ba ba ikemišeditše ka sebele, go fa mohlala, ba be le phensele le letlakala la go ngwala dinoutse.

Nakong ya go theeletša– go botšiša dipotšišo, go lemoga, go bapetša, go ngwala dinoutse, go hlatholla. Barutwana:

- Sekaseka
  - molaetša,
  - seboledi le
  - bohlatse bja seboledi.
- Dira dikgokaganyo tša monagano.
- Hwetša tlhalošo.
- Botšiša dipotšišo
- Dira dikutollo le go amogela dikakanyo.
- Gadima morago le go ela.

Morago ga go theeletša-ke mošomo wo o tlago morago ga maitemogelo a go theeletša. Barutwana ba:

- Botšiša dipotšišo
- Bolela ka seo se boletšwego ke seboledi
- Lekodišiša dinoutse lefsa
- Dira kakaretšwana ya bomolomo ya tlhagišo
- Fetišetša tshedimošo go tloga go bomolomo go iša go mokgwa wa go ngwala, mohlala, diriša tshedimošo go leibola sethalwa
- Sekaseka le go ela seo ba se kwelego ka tsinkelo
- Tlemaganya tshedimošo ye mphsha le tsebo ya pele
- Tšea diphetho; ela karabo; fa kgopolo ya gago, iphetolela ka tsinkelo

MEHUTA YE E FAPANEGO YA GO THEELETŠA	
Go theeleletša tshedimošo e itšego	Go theeletša, e sego fela go kwa, e sa fela e le motheo go iphetoleleleng go gokaone go lefase leo le re dikologilego. Lefaseng leo theknolotši e re tletšego le medumo, mantšu, mmino le go bolela moo o ka se go fetšego, go ithuta go theeletša fela seo se lego bohlokwa go fetiša tšohle. Bontši bja tšeo di tšweleditšwego ka mo tlase, ke tšeo barutwana ba sehlopha se ba di tsebago, gomme ka go realo barutiši ba swanetše go šoma ka ditshepedišo tše bjalo ge e le gore ba lemoga gore diphapoši tša bona di sa di nyaka. • Tsošološa tshedimošo ya boithekgo pele go ka theeletšwa • Netefatša nepo ya seboledi • Efa mošongwana wa go theeletša šedi ya mafelelofelelo le go laetša kgahlego • Nyakišiša tlhalošo • Lekola kwešišo ya molaetša ka go dira dikgokagantšhi, go ela le go gadima morago, go dira dikakanyo le go di netefatša, go dira dikutollo, go ela le go gadima morago • Go dira dinoutse tša go kwagala, go beakanya ka magoro, dira dikakaretšwana, dira mananeotshwaiwa, go hlagiša kgopolo ka mantšu a gago, go dira mmepe, go anega, go hlaloša • Ntšha molaetša go tšwa go seboledi • Lebelela tswalano magareng ga dikamano le kgetho ya mantšu le sebopego • Hlatha, hlatholla, le go ela melaetša • Kwešiša ditaelo, latišiša ditaelo mmepeng gomme wa latela ditshepedišo • Lemoga dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Diragatša tshedimošo ka go: bapetša, obamela ditaelo, tlatša dikgoba, nyakišiša diphapano, go swaya dilo, fetišetša tshedimošo, latelanya, swantšha, hlatholla tlhalošo • Tšwetša pele tlhagišo ka go: araba dipotšišo, lekodišiša dinoutse gape, hlopha dikgopolo ka magoro, dira kakaretšwana, fa tshedimošo ka botlalo, lekola morago, go bolela le go ngwala
Go theeleletša kwešišo le go bolela	• Anega kanegelo gape • Gopodišiša dintlha tše itšego setšweletšweng • Gadima boleng le melaetša setšweletšweng • Gadima tshekamelo lehlakoreng le tee, dikgethollo le tše dingwe • Ahlaahla moanegwa, thulaganyo le tikologo • Hlagiša kakanyo • Fa tshedimošo ye e tletšego ya dipotšišo
Go theeleletša tshekaseko ka tsinkelo le go akanyetša/ lekola	Bontši bja ditshepedišo tšeo di tšweleditšwego ka tlase di thuša ge motho a ithuta ditšweletšwa tša dingwalo, dipapatšo, le ditokomane tša sepolotiki. Morago ga mošongwana wa go theeletša, gantši barutiši ba hlagiša dibaka tša go ahlaahla, ebile go sale bohlokwa go fetola mešongwana ye go ba ya go ngwalwa.Setsopolwa se sennyane sa filimi ya modumo, go fa mohlala, se ka dirišwa go thoma taodišokanegelo (“A naa o kwa eng? Leka go bopa tlhaloganyo ka se”). Kgetho ya mantšu a mmalwa a “maikutlo” go tšwa polelong e itšego goba go tšwa go go baleng sereto go ka kopakopanywa le sengwalwana sa maleba se se nyalelanago le dikamano. Akaretša mantšu go bopa setatamente sa go thulana le seo se boletšwego polelong; goba diriša mantšu a a lego ka gare ga sereto sa gago gore kwešišo ya gago ya mantšu e tle e kwagale. • Hlatha le go hlatholla polelo ya tlhohleletšo, maikutlo le ya go hlalefetša, ya go kgetholla, sekamela lehlakoreng le tee, polelo ya go hlaola batho go ya ka seo ba lego sona le ya go lebelela dilo ka leihlo le tee • Bontšha phapano magareng ga dintlha le dikakanyo • Bontšha temogo ya le go hlatholla segalo, lebelo le tšhomišo ya polelo • Iphetolela go setaele, segalo le retšistara gomme a lekola ka nepagalo • Kwešiša tokologano ya maleba ya tshedimošo • Dira dikahlolo le go fa bohlatse • Go gopolela le go dira dikakaknyo tša ditlamorago • Iphetolela go tšhomišo ya polelo, kgetho ya mantšu, sebopego le pitšo ya mantšu

MEHUTA YE E FAPANEGO YA GO THEELETŠA	
Go theeleletša kgahlego le go kgokagana	Mešongwana ye ya go theeletša e diragatšwa bokaone ka dingangišano, dikahlaahlo tša dihlophana tše nnyane le kahlaahlo ye nngwe le ye nngwe ye e beakantšwego. Go bogela ditsopolwana tša difilimi le gona go ka thuša go sekaseka dipharologantšho tše bjalo, go swana le tše di laeditšwego ka mo tlase. • Go iphetolela mabakeng a dikgokagano • Go diriša melawana ya go šielana ge go boledišanwa • Go šireletša maemo • Go botšiša dipotšišo go tšwetša pele dikgokagano • Go iphetolela go polelo, kopantšho ya mahlo, tshepedišo ya ditho tša mmele le polelommele • Laetša kwešišo ya tswalano magareng ga polelo le setšo ka go bontšha tlhompho ya melawana ya setšo • Iphetolela go dilwana tša bokgabo tša ditšweletšwa tša bomolomo, mohlala, mošito, kgato, khuetšo ya modumo, tshwantšokgopolo

Botelele bja ditšweletšwa tše di ka šomišwago go go theeleletša kwešišo/tekatlhaloganyo

MOŠOMO	MPHATO 4	MPHATO 5	MPHATO 6
Setšweletšwa sa tekatlhaloganyo sa go theeletšwa lebaka le letelele, mohlale kanegelo, potšišotherišano, dipapadi, dipego tša dikuranta	Mantšu a150-200/go fihla go metsotso ye 5	Mantšu a 200-250 go fihla go metsotso ye 5	Mantšu a 250-300/go fihla go metsotso ye 5
Setšweletšwa sa tekatlhaloganyo sa go theeletšwa lebaka le lekopana, mohlala, ditsebišo, ditšweletšwa tša tshedimošo, ditaelo, ditaetšo	Mantšu a 60-70/ metsotso ye 1-2	Mantšu a 70-80/ metsotso ye 1-2	Mantšu a 80-100/ metsotso ye 1-2
Tekatlhaloganyo ya go balwa/ ditšweletšwa tša go bala ka tsenelelo	Mantšu a 150-200	Mantšu a 200-250	Mantšu a 250-300

Go bolela

Sehlopheng sa Godimo, barutwana ba swanetše go rutwa goba go godišwa gore ba bolele gabonolo le ka nepagalo bjalo ka ge se e le ye nngwe ya ditlabakelo tše bohlokwahlokwa maphelong a bona, go tša seprofešenale le go yena mong. Go ba le boitshepo bja mohuta wo, go bohlokwa kudu go fetiša thekniki ye e itšego goba leanonyana le lengwe le le lengwe la go bolela pele ga batho. Barutwana ba swanetše go tseba gore ge ba bolela ba ka se ke ba kwerwa goba go gegewa, gape ba swanetše go netefaletšwa gore ba na le thekgo ya morutiši ye e feleletšego le gore ba hlohleletšwe ka mešogofela.

Barutwana Sehlopheng sa Godimo ba swanetše go rutwa dithekniki tša motheotheo tša go fa polelo ye botse.Go swanetše go be le kgotlelelonyana ye e fiwago barutwana ba kudu ge go lebeletšwe dinyakwa tša dikgokagano tša bomolomo tšeo di swanetšego go tšwa go bona.

Tshepetšo ya go bolela le mekgwanakgwana

Go ruta go bolela go swanetše go akaretša tsebo ya tshepedišo le mekgwanakgwana ya go kgokagana (latišiša, beakanya sekafoko lefsa, emela, bontšha, tshepedišo ya ditho, ekiša, medumo le go kgopela thušo) Go ruta tshepetšo ya go bolela go bopilwe ka magato a a latelago:

- Go beakanya- go nyakišiša le go rulaganya
- Go itlwaetša le go hlagiša

Go beakanya, go nyakišiša le go rulaganya

Barutwana ba swanetše go kgona go diragatša mabokgoni a go beakanya, go nyakišiša le go rulaganya go hlagiša ka bomolomo ka go:

- šomiša retšistara ya maleba, setaele le lentšu (dikakanyo le maikutlo) go ya ka batheeletši, morero, kamano le kgwekgwe;
- šomiša polelo ya maleba ka go:
    - Šomiša madiri, mehuta ye e fapanego ya mahlaodi le mahlathi go hlagiša maemo a a itšego, dintlha le tlhalošo ye e hlapilego ge go bolelwa ka polelo, kanegelo, ngangišano
    - Šomiša tsebo ya mahlalosetšagotee, malatodi, ditumatshwano le lentšu le tee sebakeng sa sekafoko
    - Šomiša maadingwa, mantšu a bohwa (mohlala, radio, menu) le mantšu a mafsa
    - Šomia polelo ya dika (dikapolelo, dika, diema) segalo, modirišo goba tshegišo
    - Šomiša dikhutsufatšo
    - Šomiša medu, dihlogo le meselana
    - Šomiša bong, bontši le nyenyefatšo
    - Šomiša mahlaodi le mahlathi go laetša papetšo le bogolo
- Laetša temogo ya go šomiša polelo ka tsinkelo ka go:
    - Fa dintlha le go hlagiša dikakanyo tša gagwe
    - Tšweletša tlhalošothwii ya lentšu le tlhalošo yeo e iphihlilego le ya go rarela
    - Hlagiša le go bolela ka ga meetlo le mehola, polelo ya go sekamela ka lehlakoreng le tee, go lebelela dilo ka leihlo le tee, go tsoša maikutlo, go hlohleletša le go jabetša, mohlala, polelong ya go hlohleletša le bokgoni bja go e šomiša.
- Tšhomiša methopo le dipukukgakollo tša go swana le pukuntšu le thesorase go kgetha tlotlontšu ya maleba gomme ba hlagiše, ba diriše dinoutse, ditheeletšwa le/goba dibogelwa; dithuši le dikrafo go thekga le go tiišetša maatlakgogedi le nepagalo ya tlhagišo.

Go itlwaetša le Go hlagiša

Barutwana ba swanetše go itlwaetša le go laetša mabokgoni a go fa polelo ya bomolomo ka go:

- Bolela thwii le batheeletši;
- Bolela ka mehuta ya methopo ya maleba yeo ba e šomišitšego go hwetša tshedimošo,
    - go akaretša mehutahuta ya dintlha le mehlala ya go balega go ya ka dinyakwa tša mošomo;
- Šomiša matseno le mafelelo ka bokgwari (ka go diriša ditsopolwa tša bongwadi, laetša methopo ya semmušo, aneketote

- hlabolla dikgopolo le dingangišano-diteng di bontšhe tša tlhago, tša boitlhamelo, go swaragana, tatelano ya go kwagala le peakanyo ya dintlha, mehlala le dikgopolo

• Šomiša dielemente tša dibopego tša polelo (mohlala, matseno, phetogo ya mathomo le ya bobedi, mmele, mafelelo) ge go hlangwa dingangišano le go diriša bokgabo bja go hlohleletša le ngangišano, phetho, papetšo le phapantšho, bothata le tharollo tša go sedimoša le tša go hlohleletša

Šomiša dibopego tša peakanyo tše bjalo ka tatelano, tlholego le sephetho, go bapetša le go fapantšha, bothata le tharollo go sedimoša le go hlohleletša

• Šomiša phetošo ya lentšu ka go nepagala;

• Hlagiša le go tšweletša ngangišano ya go kwagala le go kgetha mehuta ya maleba ya bohlatse, (mohlala, dipalopalo, go fa bopaki, ditiragalo tša go ikgetha) tšeo di fihlelelago maemo a a lekanetšego a bohlatse, go akaretšwa kamogelego, bonnete le go ba maleba;

• Šomiša mekgwa ya maleba ya go bitša batho go ya ka maemo a bona a go fapana goba poeletšo: (mohlala, bomme le botate, magagešo; ke rata go gatelela gore);

• Šomiša dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo ka nepagalo bjalo ka:

- dibopego tša lediri le mathuši go hlagiša lebaka le modirišo ka nepagalo

- Šomiša dikarolo tša polelo go hlagiša dikgokagano tša bomolomo tša tšatši ka tšatši

• Šomiša dipotšišo tša kgegeo, go khutša, poeletšo

• Šomiša dithekniki tša bomolomo le tšeo e sego tša bomolomo (mohlala, segalo, tšweletšo ya lentšu/ phetošontšu, modumo, lebelo, mokgwa wa go bega taba, kopantšhomahlo, polelo ya tšhomišo ya sefahlego, polelo ya dika tša mmele le polelo ya mmele) go hlagiša.

Diponagalo le melawana ya ditšweletšwa tša kgokagano

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO THEELETŠWA LE GO BOLELWA	
Polelo ya go itokišetšwa	Go tsebiša/hlohleletša/abelana le go netefatša ntlhakgopolo goba kakanyo. • Go kgetha sererwa sa dinyakišišo sa maleba - Bohlatsenyana bja gore go dirilwe dinyakišišo bo swanetše go bonala - Sebopego sa maleba (matseno, mmele le mafelelo) - Go be le tswalano ya go kwagala le hlogotaba - Ngangišano goba ntlha kemo yeo e phekgolago boiphetolelo bjo bo gopodišitšwego gabotse go ba bangwe - Dikgopolo tše di hlagišitšwego ka makgethe le go laetša temogo ya baamogedi/batheeletši le nepo
Polelo ya go se itokišetšwe	Go hlagiša polelo ntle le go itokiša pele ga nako/go beakaya dikgopolo ka tshwanelo/diriša dithekniki ka pela ka mo go kgonegago • Šomiša sebopego sa maleba (matseno, mmele le mafelelo) • Go ba maleba le morero • Šomiša segalo, tšweletšo ya lentšu, kopantšho mahlo, leemo le tshepedišo ya ditho • Retšistara le segalo tše di lego maleba le baamogedi/batheeletši • Šomiša tlotlontšu ya maleba le go ba le mohola le dibopego tša polelo. • Ye kopana empa ya go tsenelela
Go bala ga go itokišetšwa (Go bala ka go hlaboša lentšu)	• Kwešišo ya temana e a bontšhwa • Temana e badilwe ka go lokologa • Lentšu le kgwagaditšwe • Mantšu a biditšwe ka tshwanelo • Tšhomišo ye botse ya go khutša • Go tšwetša pele kwešišano le baamogedi. • Kgetho ya setsopolwa e bea baamogedi pele • Botelele bja setsopolwa bo maleba
Go bala ga go se itokišetšwe (Go bala ka go hlaboša lentšu)	Go abagana setšweletšwa se a ingwaletšego goba go ngwalwa ke yo mongwe; go ithabiša • Kwešišo ya temana e a bontšhwa • Temana e badilwe ka go lokologa • Lentšu le kgwagaditšwe • Mantšu a biditšwe ka tshwanelo • Tšhomišo ye botse ya go khutša • Go tšwetša pele kwešišano le baamogedi. • Kgetho ya setsopolwa ye e beago baamogedi pele • Botelele bja setsopolwa bo maleba

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO THEELETŠWA LE GO BOLELWA	
Ngangišano	Go ngangišana ka dintlhakemo tše di fapanego le hlogotaba ye e kgethilwego. Se ke pogelo le kgathotema ya batho ka moka ya semmušo ya bomolomo **Tshepetšo ya ngangišano:** • Dihlopha tše pedi tša diboledi, gantši e ba maloko a mararo sehlopha, ba ngangišana ka go dumelelana goba go ganetšana le hlogotaba. Gantši hlogotaba e na le go emela se sengwe goba go se šišinya, mohlala, “Mogopo wa Lefase o bile mohola ekonoming ya naga ya gešo”go feta go re “Mogopo wa lefase”. • Ditshepedišo di laolwa ke modulasetulo yo a: - Tsebagatšago hlogotaba le go fa boithekgo bja yona - Tsebiša seboledi se sengwe le se sengwe - Laola tshepetšo - Hlokomela nako- diboledi di fiwa nako ye e itšego ya go bolela - Laola kahlaahlo ge hlogotaba e le ya mang le mang (lebelela ka tlase) - Laola bouto • Modulasetulo o tsebagatša hlogotaba gomme a kgopela seboledi sa mathomo go tla ka tšhišinyo (sehlopha seo se thekgago hlogotaba) gore ba bolele lehlakore la bona. • Seboledi sa mathomo sa go šišinya se hlagiša mabaka a go thekga hlogotaba • Seboledi sa mathomo sa ka lehlakoreng la kganetšo (bao ba sa thekgego hlogotaba) se hlagiša mabaka a go thulana le hlogotaba ebile gape se ka hlasela mabaka a seboledi sa mathomo • Seboledi sa bobedi lehlakoreng la kganetšo sona se thoma go aga godimo ga mabaka ao a fiwago ke mahlakore ka bobedi gomme sa tliša mabaka a mafsa le go hlasela dintlha tša seboledi se se sa tšwago go bolela. • Seboledi sa bobedi sa lehlakore la kganetšo le sona se dira bjalo. • Bjale hlogotaba e bulelwa batho ka moka gore e ahlaahlwe le go botšiša dipotšišo • Morago ga kahlaahlo-kakaretšo, sehlophakganetšo ke sona se fago kakaretšwana pele. Seboledi sa boraro se boeletša dintlhakgolo le go leka go hlohleletša batheeletši go bouta kgahlanong le hlogotaba, ka go fahlela ka mabaka.Seboledi se le sona se ka no thulana le mabaka a pele. • Seboledi sa boraro le sona se dira tšhišinyo ya mohuta woo • Ngangišano e ka rungwa gomme dipoelo tša hwetšwa ka ditsela tše di fapanego, mohlala, ka go dira gore dipolelo tše di elwe ke moahlodi goba ba dire gore go boutiwe
Poledišano	• E tšweletša poledišano magareng ga batho ba babedi goba go feta • Thoma le go tšwetša pele dipoledišano • Diriša melawana ya go bolela ka go šielana, tšwela pele ka poledišano • Šireletša maemo • Theeletšana, dumelelana • Tlatša dikgoba le go hlohleletša seboledi • Hlatholla ditaba • Abelana dikgopolo le maitemogelo le go laetša kwešišo ya mareo/dintlha

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO THEELETŠWA LE GO BOLELWA	
Potšišotherišano	Go hwetša tshedimošo goba ntlhakemo go tšwa go motho yo a itšego goba sehlophana • Šomiša dipotšišo go botšiša, hlohleletša, ngwala dinoutse, ngwala kakaretšwana, mabokgoni a go theeletša le ao e sego a bomolomo • Go beakanya le go itokišetša: tshedimošo ya boithekgo, hlaloša, botšiša, nako, lefelo, latelantšha, tikologo ya tlhago (lebelela diponagalo tša go ngwala) • Diriša dithekniki tša potšišotherišano go ya ka magato: - Matseno (go itlhatha/itemoga; hlagiša nepo) - Kwešišano (hlagiša moya wa tshepano) - Dipotšišo (botšiša go tloga go kakaretšo go ya go tše itšego; dipotšišo tša maleba; tša go laetša go butšwa; go se kgopiše; polelo ya go hlohleletša le go bontšha tlhompho; theeletša ka tlhoko; lekola boiphetolelo; iphetolela ka tshwanelo go laetša tsebo) - Kakaretšwana (rekhota maiphetolelo ka go ngwala dinoutse; ngwala kakaretšo; latelanya le go beakanya maiphetolelo le dintlha tše bohlokwa ka tokologano ya maleba) fa dinomoro tša mogala)
Pego (ya semmušo le ye sego ya semmušo)	• Fa dipoelo tša nnete tša tiragalo e itšego, mohlala, kotsi, tše dingwe le tše dingwe tše di hweditšwego • Lebeledišiša hlogotaba, matseno (boithekgo, nepo le monabo), mmele (Mang, Ka baka lang? Kae? Neng? Eng? Bjang?), mafelelo, ditšhišinyo, dikgakollo, karolo ye e fago dintlhatlaleletšo mafelelong a puku • Boitokišetšo: Kgoboketša le go beakanyatshedimošo le go fa dintlha • Šomiša retšistara ya polelo le setaele tša semmušo le seka semmušo • Šomiša - Lebjale (ntle le dipego tša histori) - Mainagokwa - Motho wa boraro - Tlhalošo ya dintlha - Mantšu a sethekniki le dikafoko - Polelo ya semmušo
Go fa ditaetšo	Go botša yo mongwe ka fao a ka yago bokaekae • Šomiša **ditaetšo** ge o botša yo mongwe ka fao a ka yago bokaekae. • Šomiša gantši modirišotaelo • Šomiša motho wa bobedi yo a emelago kgokagano magareng ga seboledi le motheeletši. • Hlokomela tše di latelago ge o efa ditaetšo: - Šomiša mafoko a go nepagala le go kwagala - Šomiša tatelano ya go kwagala - Go be le taetšo ye e itšego ye e nepišitšwego - Laetša tekanyo ya monabo - Efa kakanyo ya palo ya mekgotha ye e ka selwago go fihla mo a yago - Fa tshedimošo mabapi le tše bohlokwa tšeo a ka di lemogago ge a dutše a sepela - Šomiša mantšu a go bontšha maemo - Šomiša mantšu a go bontšha taetšo ya lefelo - Šomiša mantšu a go nyaka taetšo ya lefelo - Šomiša mantšu a go bontšha go leboga

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO THEELETŠWA LE GO BOLELWA	
Ditaelo	Go hlaloša ka fao sedirišwa goba setlabela se ka dirišwago, go apea dijo, go lokiša mo go senyegilego bj.bj. • Hlaloša ka fao selo se se itšego **se šomago**: go hlatswa dibjana, go lokiša seo se sa šomego gabotse bj.bj • Go beakanya le boitokišetšo (lekola diponagalo tša go ngwala)s - Kwešiša maemo le **ka fao go fa ditaelo/ditšhupetšo go swanetšego go ba ka gona goba go direga ka gona** - Hlaloša go **šoma ga selo goba ka fao selo se se itšego se šomišwago ka gona** - Tšweletša ditaelo tša go kwagala, tša nnete ka tokologano ya go kgodiša - Šomiša didirišwa tša matsogo, ditaelo le diopereišene - Hlokomela tlotlontšu, thutapolelo, polelo ya dika le dikafoko tše di ka šomišwago • Go hlagiša
Go fa tlhagišo ya bomolomo/pego	• Hlagiša ditiragalo ka bomolomo go tšwa go, mohlala, radio goba thelebišene goba tšeo di hweditšwego go tšwa go potšišotherišano tše di bego di swerwe. • Go beakanya le go itokiša - Tsebagatša seo setšweletšwa sa tlhagišo ya bomolomo se swanetšego go ba sona - Akanya gore ke tlotlontšu, thutapolelo le polelo ya dika tše di šomišwago - Nyakišišo go hwetša tshedimošo ya maleba go tšwa go seboledi le polelo ye e nyakegago go hlagiša tshedimošo • Hlagiša; nyaka tše di latelago: - Nyakišišonyana e swanetše go bonala - Sebopego (matseno, mmele, mafelelo) se swanetše go ba gona - Ditswalano le hlogotaba e be tša go kwagala le go lokologana le go bontšha dintlha tša nnete ka tatelano ya maleba - Ngangišano goba ntlhakemo yeo e hlogohlago boiphetolelo bja go gopodišišwa gabotse go ba bangwe bo a hlagišwa - Dikgopolo tše di tšweleditšwego ka bokgwari le go laetša temogo ya baamogedi le nepo; hlagišwa ka tsela ya semmušo le setaele sa magareng, ye e hlagišwago ka retšistara ya maleba go swanela baamogedi • Beakanya tlhagišo ya bomolomo ka dikarolo tše tharo: - **Matseno:** Barutwana ba swanetše go goga šedi ya batheeletši/baamogedi; Araba dipotšišo tša Mang? Eng? Neng? - **Mmele:** Beakanya dintlhakgolo tša pego ka tatelano ya maleba. Go dirišwe tshedimošo ye e nepagetšego thwii; thekga ntlhakgolo ka tshedimošo go tšwa go dinyakišišo; diriša dintlha ka botlalo le mafoko a go hlaloša go dira gore pego e kgahliše - **Thumo**: Dira kakaretšwana go fihlelela ntlha ye bohlokwahlokwa. Go ngwala thumo ye kopana.Feleletša le go boeletša gape ntlhakgolo.Diriša dintlhakgolo go hlama kgopolo ya mong mabapi le sererwa sa pego • Šomiša dithuši tša go bonwa/bogelwa, bjalo ka postara goba ditransparensi, le go itlwaetša go di diriša ge a ikgakologa • Šomiša dinoutse go dira kabo ya mafelelo ya pego • Šomiša dinoutse ge a hlagiša pego

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO THEELETŠWA LE GO BOLELWA	
Foramo/Kahlaahlo ya phanele	Go abelana dikakanyo tše di fapanego goba tshedimošo go tšwa methopong ye e fapanego Seboledi se swanetše go: • Fatolla molokoloko wa dikgopolo • Theeletša ba bangwe • Amogela dinltha ge go nyakega • Go se tsenatsene diboledi tše dingwe ganong • Dira ditswalano tša go kwagala magareng ga dintlha • Swarelela hlogotaba • Leka gore batho ba boledišane - tsenatsena ganong ka boikobo - hlagiša dikakanyo le go thekga mabaka • Seboledi se sengwe le se sengwe se bolela k ntlha e itšego ya hlogotaba • Šomiša dikafoko tša semolao • Mešomo ya modulasetulo - Hlokomela gore dilo di sepela ka lenaneo - Laola nako - Latela lenaneothero - Hlohleletša go kgatha tema - Go se tšee lehlakore - Kgopela ditšhišinyo
Go diragatša	Barutwana ba fiwa maemo a ditaba ao gantši e ka bago bothata goba tiragalo e itšego yeo ba swanetšego go iphetolela ka go kgatha tema e itšego. Go ekiša go ka no dirwa ntle le go ikatiša goba morutwana a ka sebotšwa gannyane ka karolo ye a swanetšego go e bapala . Dikelo tše bjalo, ga di na karabo ye tee ebile di theilwe godimo ga motho. Mehola: • Kelo ya mehutahutana ye e fapanego ya mabokgoni a maitshwaro le mabokgoni a go tlemagana le ba bangwe
Kahlaahlo/Poledišano ye e sego ya semmušo	• E tšweletša poledišano magareng ga batho ba babedi goba go feta • Thoma le go tšwetša pele ka dipoledišano • Diriša melawana ya go bolela ka go šielana, tšwela pele ka poledišano • Šireletša maemo • Theeletšana, dumelelana • Tlatša dikgoba le go hlohleletša seboledi • Hlatholla ditaba Abelana dikgopolo le maitemogelo le go laetša kwešišo ya mareo/dintlha
Go tsebiša seboledi	Go fa batheeletši tshedimošo mabapi le seboledi/moeng • Hwetša tshedimošo ya maleba go tšwa go seboledi • Šomiša setaele sa semmušo goba retšistara • Hlagiša kgahlego le tetelo go batheeletši, mohlala, ka go botša batheeletši mabapi le tshedimošo ya boithekgo ya maleba le tšeo a di thopilego • Aga tetelo ka go, mohlala, go khutša le go fetoša lentšu goba segalo • Fetša ka maatla le boitshepo

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO THEELETŠWA LE GO BOLELWA	
Ditebogo	• Go leboga seboledi morago ga go ala polelo pele ga batheeletši • Šomiša retšistara ya semmušo • Theeletša seboledi ka tlhoko, go bontšha tše dingwe tša dintlhakgolo tša polelo • Bolela dintlha tše maatla go tšwa polelong • Fetša ka maatla le boitshepo

Nako ye e šišintšwego ya ditšweletšwa tše di ka tšweletšwago kgokaganong ya bomolomo

SETŠWELETŠWA	NAKO MPHATO 7 – 9
Dipoledišano, dingangišano, dipoledišano tša foramo/sehlopha/phanele, dikahlaahlo tša sehlopha	Metsotso ye 10 – 15
Dipoledišano	Metsotso ye 4 – 6
Ditaetšo le ditaelo	Metsotso ye 2 – 4
Dipotšišotherišano	Metsotso ye 8 – 10
Go bala ga go itokišetšwa	Metsotso ye 2 – 3
Polelo ya go itokišetšwa, pego, review	Metsotso ye 2 – 3
Polelo ya go se itokišetšwe	Metsotso ye 2 – 3
Kanegelo	Metsotso ye 5 – 7
Kopano le ditshepedišo	Metsotso ye 7 – 10

Mebolelwana ye e šomišwago ge go boledišanwa ka Sepedi- Lenaneokgakollo

GO KGOPELA TUMELELO/KGOPELO • A nka…..? • A nke….? • A go ka kgonagala gore nna ke…..? • A na go lokile ge nka….? • A na go be go tlo loka ge nka…? • A o ka ba le bothata ge nka …? • A nkeo ntumelele go…….hle! • A naa o tlo dumela ge nka …?	**Go tsenatsena** • Ntshwarele hle! a nka ...? • Tshwarelo, a na o gopolola nka be ke ...? • Tshwarelo, na o tseba ...? • Ke go kwele gabotse…na o ka nthuša? (semmušo)
GO IKGAFA GO THUŠA • A ke go thuše? • A nka go thuša? • A na go na le seo o se nyakago? • A o be o ka nyaka thušo? • A na o nyaka thušo? • A na nka go thuša bjang lehono?	**GO NYAKA THUŠO** • A ke thuše ka…..? • A o ka nthuša go…..? • Ke nyaka go thušwa ka.... • A nke o nthuše hle… (semmušo) • A nke o nthuše ka……. …

GO KGOPELA TSHWARELO • Tshwarelo. • Ke kgopela tshwarelo…. • Ke manyami go…… • A nke o ntshwaerel e hle … • Ke ipona phošo ge … • Tshwarelo. • Ntshwarele hle. • Ga e be tshwarelo.	**GO IPELAETŠA** • Ke manyami ge swanetše go bolela se, empa... • Ke manyami go go šitela, emp... • Mohlomongwe o lebetše go... • Ke gopola gore o ka ba o lebetše go... • O tla ntshwarela ge e le gore ke tšwele tseleng, empa... • Go ka no ba go bile le go se kwešišane mabapi le... Se nkwele thoko, empa ...
GO FA KELETŠO • Ga ke tshepe gore gore o swanetše go …….. • O swanetše go….. • Ga se wa swanela go……... • Ge nka be ke le wena ke be ke tlo ……. • Ge nka be ke le maemong a gago, ke be tlo … • Ge nka be ke le ka dieteng tša gago ke be ke …. • Bokaone nka be o…. • O se ke……. • Gore o dirang, o se ke wa…….	**GO LAETŠA KGETHO** • A o ka rata go …. • Nka mpe ke…… • Nka ne re ...? • Go lokile, empa ke nka rata……..Wena o gopola bjang? • O gopola gore re direng? • Ge nka be e le gore thato ke ya ka, ke be nka mpa … • Ke nagana gore re ….
GO GOPOLELA • Nka no re o kgauswi le go ... • E ka nyaka … • A ka ba a le ... • Go bonala e ke ... • Mohlomongwe o nyaka … • Mohlomongwe ba nyaka go ... • Ga go bonolo gore motho a ka reng, empa ke gopola gore … • Ga ke tloge ke na le nnete, empa ke nagana gore …	**GO FA TSHEDIMOŠO KA SEO O SE NAGO NNETE YA SONA** • Go ka ba go na le …. • Bonnyane go na le…….. • Go na le palo ye kgolo …. • ……. akanya go fihla go ….. • Go swana le… • Ke mohutana wa… • Ke mohutana wa go ….. • Ga go bonolo go bolela, empa ke gopola gore.. • Ga ke tloge ke na le nnete, empa ke nagana gore…
GO LAELA **Maeto a matelele, maikhutšo, go tšwela ka ntle go bethwa ke moya** • O sepele gabotse. • Ipshine ka makhutšo . • Ipshineng ka leeto. • Ipshineng ka makhutšo. • Ipshineng! • Ipshineng ka dijo (lefelong la bojelo bjalo ka resturente) • Sepelang gabotse **DITUMEDIŠO MORAGO GA LEETO** • Makhutšo a gago a bile bjang kua…? • A o ipshinne leetong? • Leeto la gago le bile bjang?	**GO ITEKOLA** • Dilo di sepetše gabotse ka lebaka la gore…. • Ke kgonne se ka gore …. • Go be go tlo ba kaone gen ka be ke ... • Se se ka kaonafala ge…. • Go na le tšwelopele ka gore … • Se se a atlega ka gore …

3.1.2 Go bala le go bogela

Mabokgoni a **go bala le go bogela** ao a tšwetšego pele, ke motheo wa go ithuta go go atlegilego go kgabaganya kharikhulamo.Barutwana ba tšwetša mabokgoni a bona a go bala le go bogela ka go bala le go bogela mehutahuta ye e fapanego ya ditšweletšwa tša dingwalo le tše e sego tša dingwalo, go akaretšwa le ditšweletšwa tša go bogelwa. Barutwana ba lemoga ka fao mohuta wa sengwalo le retšistara di tšweletšago nepo, baamogedi le kamano ya setšweletšwa.Ka go bala ka phapošing, le go ipalela ka noši, barutwana ba thoma go ba batho ba go nagana ka tsinkelo le boitlhamedi.

Go bala/bogela go kopantšha dielemente tše pedi: 1) go ithuta le go diriša mekgwanakgwana ya go hlatholla le go kwešiša setšweletšwa 2) go ithuta le go diriša tsebo ya diponagalo tša setšweletšwa. Dintlha tše ka bobedi di swanetše go ba gona ge go balwa/bogelwa taelo ya sengwalo le ditšweletšwa tše e sego tša sengwalo.

Go bala/bogela go beakantšwe ka tše di latelago: 1) go balela kwešišo 2) go balela go ithuta ga tlwaelo (dipuku tše di kgethilwego) le 3) go ipalela ka noši go go okeditšwego.

Tshepedišo ya go bala le mekgwanakgwana

Go ruta go bala go ka akaretša magato a mararo go tšweletša kwešišo ye e tletšego ya setšweletšwa. Ga se gore kgato ye nngwe le nngwe e tlo dirišwa mabakeng ka moka. Go fa mohlala, ge e le gore barutwana ba bala setšweletšwa se ba sa se tsebego gobsa sengwalo, ba tlo swanelwa ke go dira mošongwana wa **pele ga go bala** wo o tlogo ba lemoša ka diponagalo tša ka ntle tša mohuta wa setšweletšwa seo, gomme ya ba thuša le go dira ditswalano le maitemogelo a sona le bona. Mešongwana ya **ge go dutšwego balwa** e tla ba thuša go sekaseka sebopego sa yona le diponagalo tša polelo ka botlalo. Barutwana ba ka kgona go tšweletša sengwalo sa pukwana ka bobona mo kgatong ya **ka morago ga go bala.**

- Mešongwana ya pele ga go bala
- Mešongwana ya ka nako ya go bala
- Mešongwana ya ka morago ga go bala

Dithekniki le mekgwanakgwana ye e šomišwago ka nako ya go bala:

Pele ga go bala

Barutwana ba ka itokišetša setšweletšwa ka ditsela tše di fapanego go ya ka mohuta wa setšweletšwa le maemo a morutwana. E tsošološa ditswalano le tsebo ya pele.

- Barutwana ba hlohleletšwa go hlama ditetelo tše dingwe mabapi le setšweletšwa tšeo di theilwego godimo ga ditšhupo go tšwa go diswantšho, mohuta wa setšweletšwa, tlhamego, letlakala la hlogotaba, lenaneo la diteng, dikgaolo, tlhalošantšu, peakanyo ya tshedimošo go ya ka lenaneo, dintlhatlaleletšo mafelelong a puku, footnoute
- Go sekima le go sekena diponagalo tša setšweletšwa: leina la puku, dihlogwana, mantšu a go ngwalwa ka godimo goba ka tlase go hlaloša seswantšho setšweletšweng, diswantšho, dikerafo, dipapetla, dithalwa, mongwalo wo mokoto, mongwalo wa italiki, dihlogo, dihlogwana, go nomora, mebepe, seka goba seswantšhwana sa go emela kgopolo ye bohlokwa, ditlhahli/ditšhupetšo tša khomphuthara, go nyaka mantšu a bohlokwa
- Go sekima dikgopolokgolo le go fa dikgopolo tša gagwe go kahlaahlo ya pele ga go bala

- Go sekena go nyaka dintlha tša go thekga
- Akanyetša ka go diriša tshedimošo ye e hweditšwego ge go sekingwa le go sekena

Ka nako ya go bala

- Go hwetša tlhalošo ya mantšu le diswantšho tša go se tlwaelege ka go šomiša tsebo ya bona le dikarolo tša mantšu le ditšhupo tše di lego dikamanong.
- Badišiša/lebeledišiša
- Go šomiša tshwantšhokakanyo/go swantšha ka monaganong
- Humana tlhalošo (dikamano, tlhamofoko, bj.bj.)
- Go botšiša dipotšišo
- Go ngwala dinoutse (dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo)
- Go akaretša dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo ka dintlha/temana go ya ka botelele bjo bo nyakegago.
- Hlalošiša diteng
- Go tšea sephetho go ya ka dintlha tšeo di filwego
- Hlaloša/lekola ditlhalošo le mafetšo a mongwadi.

Ka morago ga go bala

- Araba dipotšišo tša go thoma ka tša maemo a fase go ya go tša maemo a godimo go tšwa go setšweletšwa
- Go tšea sephetho/kgopolo/kakanyo ya mong
- Lekola/ahlaahla ditlhathollo tša go fapana tša setšweletšwa
- Bapetša le go fapantšha
- Tlemaganyo ya mafoko/go ngwala kakaretšo
- Hlarolla setšweletšwa go ithuta thutapolelo le tlotlontšu, mohlala, go ngwalolla ka lebaka le lengwe
- Tšweletša mohuta wa sengwalo ka go ngwala sa bona (ge go le maleba)
- Temogo ya polelo ka tsinkelo
    - Dintlha le dikakanyo
    - Tlhalošo ye e lego pepeneneng le ye e iphihlilego
    - Tlhalošo ya dika le ya pukuntšu (ntšu ka ntšu)
    - Boithekgo bja selegae le dipolitiki le setšo tša setšweletšwa le mongwadi
    - Khuetšo ya kgetho le tlogelo mo tlhalošong

- Tswalano gare ga polelo le maatla

- Polelo ya maikutlo le ya go jabetša, kgethollo, polelo ye e sekametšego ka lehlakoreng le tee, dipolelo tša go fapana, tlhalošo ya lentšu go ya ka dikamano, dikakanyo, dingangišano mohola wa go akaretša goba go se akaretše tshedimošo

- Hlama ditšweletšwa tše mpsha, mohlala. fetošetša kanegelo go papadi goba poledišano; hlarolla setšweletšwa go ithuta popopolelo le tlotlontšu, mohlala, go ngwala ka lebaka le lengwe

Tlhathollo ya setšweletšwa sa go bonwa (mehuta ya dithalwa le ditšweletšwa tša go bonwa):

Go barutwana ba bantši sekirini, go fetiša letlakala le le gatišitšwego, ke motheo wa tshedimošo ye ntši go bona. Literesi/tsebotlhaka ya go bonwa, ke karolo ye bohlokwa ya go ithuta gomme sekirini sa khomphutara ke mothopo wo o humilego wa sedirišwa. Lebelela fela ka fao kalo e lego senotlelo go websaete ye e tlwaelegilego; ka fao šedi e fiwago babapatši; ka fao mosepelo le mmala di bapalago dikarolo tše bohlokwa go goketša mošomiši go šutela mathokong a mangwe.

- dithekniki tša go goketša: polelo ya maikutlo, kgapeletšo, kgethollo, polelo ya go hlalefetša
- Ka tsela yeo polelo le diswantšho di huetšago le go bopa meetlo le mekgwa.
- Khuetšo ya tšhomišo ya mehuta le bogolo bja ditlhaka/fonte, dihlogo le dihlogwana
- sekaseka, hlatholla, lekola le go araba mehuta ya dikhathune/mesetwana ya dikhomiki

Mešongwana ya go bala le mohuta wa mmadi yo a letetšwego

Go bala ga go itokišetšwa (Go bala ka go hlaboša lentšu)

- Tšhomišo ya segalo, go phagamiša lentšu, lebelo, kopantšho ya mahlo, boemo, le tshepedišo ya ditho
- Bitša mantšu ntle le go fetoša tlhalošo

Go bala ga go se itokišetšwe (Go bala ka go hlaboša lentšu)

- Go bala ka thelelo go ya ka nepo
- Bitša mantšu ntle le go fetoša tlhalošo
- Tšhomišo ya segalo, go phagamiša lentšu, lebelo, kopantšho ya mahlo, boemo, le tshepedišo ya ditho ka tshwanelo

Go balela kwešišo

Go bala setšweletšwa ka tsenelelo le tsinkelo (tekakwešišo ya go balwa)

- Go kwešiša setšweletšwa ka botlalo- diponagalo tša setšweletšwa-dihlogo, dithalwa, dikrafo, ditšhate, ditayakramo, dihlogo, dihlogwana, tlhamego, mohlala, kholomo ya kuranata, bj.bj
- Go bontšha go ipalela ka noši (go balela boipshino, tshedimošo le go ithuta ka kakaretšo)

- Temogo ya polelo ka tsinkelo (go lemoga tlhalošo ya pepeneneng le ye e khutilego ya mantšu le gore e rwele melaetša le ditlhalošo tše di khutilego, mohlala, go sekamela lehlakoreng le tee, nepo le go tšea lehlakore ga seboledi)

GO BALA GO GO TSENELETŠEGO

a) Go bala go go tseneletšego ga ditšweletšwa tše kopana tša go ngwalelwa KWEŠIŠO legatong la lentšu

Barutwana ba diriša mekgwanakgwana ye e fapanego go hlagiša molaetša wa setšweletšwa ka polelo ya ka mehla.Ba bopa tlotlontšu ka mabokgoni a go kwešiša mantšu le go ba maemong a go fihlelelega

- Šomiša dipukuntšu, thesarose le mešomo ye mengwe ya kgakollo go kgona go tseba tlhalošo, mopeleto, pitšo ya mantšu le karolo ya polelo ya mantšu ao a sa tlwaelegago
- Hlatha tlhalošo ya dihlogo tša mantšu a tlwaelo (mohlala, ba-, di-) le meselana ya tlwaelo (mohlala, -ana, -nyana, -gadi)
- Kgona go tseba tlhalošo ya mantšu le kgokagano ya ona le magoro a mantšu ka go diriša tsebo ya medu, dihlogo le meselana ya tlwaelo
- Šomiša dikamano tša setšweletšwa (mohlala, tlhalošo ya ka gare ga lentšu) ditlhahli (mohlala, fegelwana, ditsebjana) le ditlhahli tša krafiki (ntshofatšo/kotofatšo) go kgona go tseba tlhalošo ya mantšu ao a sa tlwaelegago
- Hlatha le go diriša dika le diema tša tlwaelo, mohlala, go gata direthe.
- Bontšha phapano magareng ga tlhalošo ye e khutilego le ya pepeneneng
- Hlatha setlogo le tšhomišo ya mantšu a mafsa, mohlala, polelo ya mekgotheng, polelosemmotwana, maadingwa (ubuntu, kereke. toropo)
- Hlatha phapano magareng ga mantšu a go hlakahlakana: ditumatshwano, mohlala: tlala/tlala; homonimi: hlogo ya sekolo/hlogo ya lapa, mahlalosetšagotee: lee, leata, lekgopa
- Hlatha mehuta ye e fapanego ya dikhutsofatšo, mohlala, inišialisimi, diakronimi, klipite, trankašene
- Diriša tsebo ya thutapolelo go fa tlhalošo ya pepeneneng ka polelo ya mehleng. Lebelela Dibopego tša polelo –Lenaneokgakollo le latela ka tlase.

b) Go bala go go tseneletšego ga ditšweletšwa tše kopana tša go ngwalelwa KWEŠIŠO legatong la temana

Barutwana ba diriša tsebo ya bona ya popopolelo go kwešiša tlhamego ya mafoko le peakanyo ya setšweletšwa. Thutwana ya setšweletšwa legatong le, e hlola sebaka sa go ruta dibopego tša polelo ka togagano.

- Hlatha le go šomiša tlhalošo le tšhomišo ya dibopego tša polelo le melawana ka gare ga setšweletšwa-Lebelela Dibopego tša polelo –Lenaneokgakollo le latela ka tlase
- Hlatha sebopego sa ditšweletšwa tše di dirišwago mererong ye e fapafapanego (mohlala, tlhalošo, tlholego le sephetho) go kgabaganya le kharikhulamo le mantšu ao a nyalelanago le ona bjalo ka makopanyi/ mantšu a go fa sešupo, (ka lehlakoreng le lengwe, mathomong, ka gobane). Lebelela Go ngwala/go hlagiša mehuta ya ditšweletšwa tša maleba.

c) Go bala go go tseneletšego ga ditšweletšwa tše kopana tša go ngwalelwa KWEŠIŠO legatong la setšweletšwa ka moka

Barutwana ba šomiša tsebo ya bona ya mohuta wa sengwalo le thutwana ya setšweletšwa sa semmušo go kwešiša tlhalošo, maikemišetšo le khuetšo ya setšweletšwa ka moka

- Tswalanya setšweletšwa le maitemogelo a bona
- Hlatha mohuta wa sengwalo le nepo ya sona, mohlala, ngangišano yeo e nyakago go gapeletša/hlohleletša
- Hlatha le go hlaloša maikemišetšo le maikutlo a mongwadi
- Hlarolla karolo ya setšweletšwa goba setšweletšwa ka moka ka maikemišetšo a go fihlelela diphetho
- Tšea diphetho; bopa le go fahlela kakanyo ya gagwe

d) Go bala go go tseneletšego ga ditšweletšwa tše kopana GO NGWALA KAKARETŠO LE GO NGWALA DINOUTSE.

Barutwana ba šomiša tsebo ya bona ya diponagalo tša setšweletšwa go ngwala kakretšwana ya setšweletšwa. Lebelela mekgwanakgwana ya go bala ka godimo.

- Go sekima le go sekena go hwetša dikgopolo le morero
- Pharologanya magareng ga dikgopolokgolo le dintlha tša tlaleletšo
- Ngwala dikgopolokgolo ka mantšu a gagwe
- Latelanya mafoko le go diriša makopanyi le dikgokagantšhi go di tswalanya gotee ka gare ga setšweletšwa

e) Go bala go go tseneletšego ga ditšweletšwa tše kopana go TEMOGO YA POLELO KA TSINKELO

Barutwana ba šomiša tsebo ya bona ya ka fao polelo e ka hlamago le go ditswalano tša maatla magareng ga motšweletši wa setšweletšwa le mmadi. Ba sekaseka ntlhakemo yeo setšweletšwa se tšwago go yona.

- Hlatha le go ahlaahla polelo ya maikutlo le ya go hlalefetša
- Hlatha le go ahlaahla kgethollo, go huetšwa le go sekamela lehlakoreng le tee
- Hlatha le go ahlaahla go hutša ntle le kgonono le go hlaloša khuetšo ya tšona
- Hlatha le go ahlaahla tlhalošo ye e ukangwago le ya go ya ka setšweletšwa
- Hlatha le go ahlaahla tlhalošo ye e iphihlilego le ye e lego pepeneneng
- Šišinya maikemišetšo a go tsentšha le go tlogela tshedimošo ka ntle
- Hlatha ntlhatebelelo ya mongwadi

f) Go bala go go tseneletšego ga DITŠWELETŠWA TŠA MAHLAKORENTŠI LE TŠA GO BONWA FELA (ditšweletšwa tša mahlakorentši di šomiša didirišwa tša go bonwa le tša go ngwalwa setšweletšweng se tee, mohlala, dipapatšo, dikhathune. Gape di ka kopanywa le polelo ya mehleng le tshepetšo ya ditho.)

Barutwana ba šomiša tsebo ya bona ya diswantšho le dielemente tša go bonwa go re ba tle ba kwešiše ka fao ba ka thekgago go ngwala ka go diriša ditšweletšwa tša mahlakorentši. Barutwana ba šomiša meta-langwetše ya thuto ya filimi go kwešiša le go ipshina ka dielemente tša setšweletšwa sa go bonwa le khuetšo ya sona.

- Hlatha le go ahlaahla ka fao dielemente tša go bonwa di logaganywago le ditšweletšwa tša go bonwa ka gare ga ditšweletšwa tša mahlakorentši, mohlala, kalo, dithalwa, tshedimošo ya krafiki
- Hlatha le go ahlaahla maikemišetšo le molaetša ka gare ga ditšweletšwa tša go bonwa tša tshedimošo, mohlala, dikrafo, dinkatlapana, ditshwantšhotumo, ditšhate, mebepe
- Hlatha le go ahlaahla molaetša le go ba le khuetšo ga dielemente tša go bonwa tša dipapatšo le tswalano magareng ga dielemente tša ngwalwa le tša go bonwa
- Hlatha le go ahlaahla maikemišetšo le molaetša go ditšweletšwa tša go bonwa tšeo di laetšago ditswalano, mohlala, mmepe wa monagano, dithalwa, ditšhate tša phaye, mebepe, dipolane
- Hlatha le go ahlaahla maikemišetšo, dintlha tša bokgabo le go thalwa ga ditšweletšwa tša go bonwa tšeo di hlamlwego ka maikemiša go hlagiša bokgabo, mohlala, diswantšho, filimi, dielemente tša bokgabo
- Hlatha le go ahlaahla maikemišetšo le molaetša wa ditšweletšwa tša go bonwa tšeo di hlamilwego ka nepo ya go iphsina le go tloša bodutu, mohlala, filimi, dikhathune, divideo tša mmino, mesetwana ya khomiki
- Hlatha le go ahlaahla molaetša le go ba le khuetšo ga ditšweletšwa tša go bonwa tše di thekgago go bolela, mohlala, diphoustara, diakramo/dithalwa, projekšene ya data
- (Thuta-filimi-ke fela ya koketšatsebo) Lemoga, kwešiša sekaseka, le go lekola – tswalano magareng ga modumo, polelo, tiro, le dielemente tša go bonwa ka gare ga filimi le dibopego tše dingwe tša go kwewa le go bonwa

THUTO YA SEMMUŠO YA DITŠWELETŠWA TŠA DINGWALO

Barutwana ba a bala, ba lekol gomme ba iphetolela go dintlha tša bokgabo tša setšweletšwa sa bokgabo. Ba šomiša meta-langwetše go ithuta dingwalo go kwešiša le go ipshina ka dielemente tša ditšweletšwa tša dingwalo.

LEMOGA: Kgatelelo ya thuto ya semmušo ya setšweletšwa e tlo fetoga go lebeletšwe dipuku tše di kgethilwego.

- Kwešiša dikhwalithi tša go ikgetha tša dibopego tše di fapanego tša dingwalo, mohlala, gore sereto se na le dipharologantšho tša go fapana le tša padi
- Hlatha le go hlaloša polelo ya dika le ditlabela tša retoriki bjalo ka ge di tšwelela go ditšweletšwa tša go fapana, mohlala, tshwantshanyo, tshwantšhišo, mothofatšo, poeletšo, onomapopoeia, phapantšho, kodutlo, kgegeo, kganetšosehloa sekai, pheteletšo, phefolo, papadišantšu, polelo ya go fihla taba
- Hlatha le go hlaloša maikemišetšo a mongwadi

- Hlaloša kgetho le go ba mohola ga yona ka gare ga theto le ka fao dielemente di thekgago molaetša/morero. Dielemente di akaretša dikapolelo, tswantšhišo, dielemente tša sebopego le ditlabela tša modumo, mohlala, morumokwano, mošito, poeletšo, poeletšo ya lefoko la go felelela mafelelong a thematheto

- Hlaloša kgetho le go ba mohola ga yona ka gare ga terama le ka fao dielemente di thekgago molaetša/morero. Go tlaleletša dikapolelo le tshwantšhokgopolo, dielemente di ka akaretša dikarolo tša polelo, dielemente tša sebopego, mohlal, thulaganyo, sehloa, tshwantšho ya baanegwa, ditšhupasefala, kgegeo ya tiragatšo, tikologo

- Hlaloša kgetho le go ba mohola ga dielemente ka gare ga theto le ka fao di thekgago molaetša/morero. Dielemente di akaretša dikapolelo, tswantšhokgopolo, modumo, morumokwano, mošito, poeletšo, poeletšo ya lefoko la go felelela mafelelong a tematheto

- Hlaloša kgetho le go ba mohola ga dielemente ka gare ga terama le ka fao di thekgago molaetša/morero. Go tlaleletša dikapolelo le tshwantšhokgopolo, dielemente di ka akaretša thulaganyo, baanegwa, tshwantšho ya baanegwa, ditšhupasefala, kgegeo ya tiragatšo, tikologo, poledišano, monoloko, solilokwi, bj.bj. Go tlaleletša, go filimi, mošomo wa khamera, go rulaganya, mohlala, go tswalela, go tšea seswantšho o le kgole, mmino, medumo, dikhuetšo tša moswananoši, mmala.

- Hlaloša kgetho le go ba mohola ga dielemente ka gare ga dikanegelokopana/dipadi/difilimi le ka fao di thekgago molaetša/morero. Go tlaleletša dikapolelo le tshwantšhokgopolo, dielemente di ka akaretša karolo ya moanegi, dielemente tša sebopego, mohlala, thulaganyo, kalotaba, phekgogo, thulano, thulano, sehloa, kganetšosehloa, tharollo/, tikologo

GO BALA/BOGELA KA BOIKEMO GO GO KATOLOŠITŠWEGO

Barutwana ba itlwaetša mekgwanakgwana ye e laeditšwego ka go go bala ka tseenelelo le thuto ya ditšweletšwa tša semmušo tša go tlaleletša kharikhulamo tša go ipalela ka noši go hwetša lethabo le go dira dinyakišišo. Tlhahlo ya morutiši ya phihlelelo le legato di bohlokwa kudu go karolo ye ya lenaneo le la go ithuta.

- Go fihlelela makgobapuku le go tseba melawana ya go boloka dipuku

- Go fa bohlatse bja go bala/bogela go go okeditšwego ka sebopego sa dipolelo, dikahlahlo le ditshekaseko ya puku/filimi/lenaneo

- Bala/bogela mehutahutana ye e fapanego ya ditšweletšwa ka bophara, mohlala, dipuku, dimakasine, dikuranta, websaete, difilimi, dokumenthari, molokoloko wa dikanegelo tša TV pele le ka morago ga dithuto.

Mehlala ya mehuta ya dipotšišo

Dipotšišo tša tsebo	*Go hlagileng ka morago…? A na o ka fa leina … Hlaloša se se hlagilego kua … Ke mang yo a boletšego le …? A na tlhalošo ya …. ke eng?*
Dipotšišo tša kwešišo	*Na ke mangy o e bego e le moanegwathwadi …? A na o ka fa mohlala wa …? A na o ka hlaloša ka mantšu a gago ….?*
Dipotšišo tša Tšhomišo	*A o ka kgona go gopola ka tiragalo ye nngwe yeo mo go yona ….? A na o sa gopola gore re be re lebeletše tshwantšhišo-a o ka hlaloša bjang tshwantšhišo mothalading wo?*
Dipotšišo tša tshekaseko	*A na se se swana bjang le …? A na se s fapana bjang le …? Na morero o mogolo e be e le …? Go reng o nagana gore …..?*
Dipotšišo tša Synthesis questions	*Re ithutile ka dintlha tše di fapanego ka Matome- a na o ka di hlopha gotee gomme wa hlaloša semelo sa gagwe? Ke motho wa mohuta mang?*
Dipotšišo tša go lekola	*A na…. e na le khuetšo ye? A na o gopola gore go na le tsela ye nngw eyeo o ….? Go direto tše pedi tše, o rata sefe? Ka labaka la eng?*

Go kgetha mohuta wa setšweletšwa goba sengwalo

Barutiši ba swanetše go kgonthišiša gore barutwana ba bala ditšweletšwa le dingwalo tše di fapafapanego gareng ga ngwaga. Go swanetše go be le tekatekano ya magareng ga ditšweletšwa tše kopana le tše ditelele go ya ka maikemišetšo a a fapafapanego, mohlala, bokgabo (thuto ya semmušo ya setšweletšwa ya dipuku tše di kgethilwego tša go bala) ditšweletšwa tša go phatlalalletšwa mašabašaba ka gare ga mediya, ditšweletšwa tša go bonwa tša boipshino (Lebelela "Ditšweletšwa tše di dirišwago go hlagiša go ruta go go logaganego ga mabokgoni a polelo").

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO BALA	
Theto	Go na le dipotšišo tše pedi tše bohlokwa tšeo barutwana ba swanetšego go di botšiša mabapi le sereto: Ke eng seo se bego se bolelwa? Ke tseba bjang? Potšišo ya bobedi e tlaleletša le go tiišetša potšišo ya mathomo; mola ya mathomo e laola seo ya bobedi e tlilego go se utolla. Bangwadi ba dipuku ka moka ba ngwala ka gobane ba na le seo ba nyakago go bolela ka sona- ba ngwala ka seo ba tšeago gore se a kgahliša gape se bohlokwa go sehlopha sa setšo seo se lebantšwego. Re bala le go ithuta ditšweletšwa tše, gore re fe thekgo, tlhalošo le kutollo ka seo bangwadi ba nyakago go se bolela. Mošongwana wo o akaretša tšhomišo ya dikapolelo polelong; mokgwa wo mafoko, methalo ya ditemana le direto tše di tlhagišwago; kgetho ya seswantšho, mošito, lebelo le modumo; khuduego ya maikutlo ye e tšweletšwago ke diswantšho. Tše ka moka ke maitekelo a go fihlelela mafetšo a a ka akanywago, a seo sereti se a holofelago, mme ka morago re ka utolla tlhalošo ya setšweletšwa. Ga se gantši ge sereto se sebotse se kgaotšwa go balwa. Dikarolwana tše di laetšwago ka tlase di tla thuša go tliša kwešišo ya molaetša wo o lebantšwego: • Tlhalošothwii goba tlhalošo ya lentšu ka lentšu • Tlhalošo ya seka • Moya wo ao tšweletšago maikutlo go mmadi • Kgwekgwe le molaetša • Tshwantšhokgopolo • dikapolelo/tshwantšhokgopolo, kgethontšu, ditlabela tša modumo, segalo, ditlabela tša retoriki, mošito, makgethepolelo, polelo ya maikutlo, morethetomethalotheto, kgethontšu, ditematheto, nyalelano, poeletšo, kelelothalo/sešura, maswaodikga, morumokwano, poeletšomodumo (tumammogo, tumanoši, tumadika).
Terama	Papadi ga e re botše ka mantšu le polelo fela: e laetša mosepelo, lentšu, lesedi le leswiswi, poledišano ya tsenelelano le papalego. Tsela yeo papadi e sepetšwago (lebelo) ka gona e bohlokwa: ka fao baanegwa ba boledišanago, seo ba se dirago ge ba sa bolele, ka mo tšhomišo ya ditho tša mmele bjalo ka sefahlego di ka fetošago tlhalošo ya methaladi- tše ka moka di ka fetoga lefela ge papadi e ka balwa bjalo ka padi. Ga se kgopolo ye botse go laetša video ya papadi pele e ka rutwa, ya ahlaahlwa le go diragatšwa ka phaphošing. Ka ntle le go dira seo, video e fetoga bonnete bja papadi, gomme tlhathollo ya setšweletšwa ya lahlegelwa ke maemo a yona. Tshwantšhokgopolo e kgatha tema ye bohlokwa ge go balwa papadi. Go bona sefala ka leihlo la moya le gore baanegwa ke batho ba mohuta mang, le go akanya phapano yeo e lemogwago mothalading gore e ka ba mothaladi goba polelo ke dikarolwana tše bohlokwa tša papadi ka phaphošing. Thulaganyo le thulaganyotlaleletšo; le mokgwa wo mongwadi wa papadi a tšweletšago baanegwa ka gona, le ka mo ba golago ge papadi e dutše e tšwela pele; boithekgo le tikologo; lebelo; tšhomišo ya seswantšho le sekai; thekniki ya tšhomišo ya polelonoši, ditšhupetšo tša sefala, thulano, tshegišo goba manyami; tše ka moka di bohlokwa ge go rutwa go bala papadi. Tše di latelago di tla thuša barutwana go kwešiša setšweletšwa • Thulaganyo le thulaganyotlaleletšo (tšweletšotaba, phekgogo, thulano, sehloa, tharollo), tebelelopele le kgadimonthago • Tshwantšho ya baanegwa • Tema ye e kgathwago ke moanegi/moanegwa/ntlhatebelelo • Kgwekgwe le melaetša • Boithekgo/mafuri le tikologo - tswalano le moanegwa le kgwekgwe • Sebopego sa papadi/terama: thulaganyo, thulaganyotlaleletšo (tšweletšotaba, phekgogo le sehloa) • Moya wo o fokago ka gare ga puku le segalo se tlišago maikutlo a rilego go mmadi • Moya wo o fokago ka gare ga puku le segalo se tlišago maikutlo a rilego go mmadi • kgegeophetogi/mafetšo • Ditšhupasefala • Nyalano magareng ga poledišano/polelonoši le tiragatšo • (kgegeotiragatšo) • Mothalonako (Thuloganyo le tatelano ya ditiragalo go ya ka nako

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO BALA	
Thutafilimi (bjalo ka mošomongwana wa koketšatsebo)	Thuto ya filimi ga e swane le go bala padi. Le ge go rutwa ga filimi go ka latela mokgwa wa go ruta papadi le padi, ntlha ye 'dithekniki tša dithalwa tša sinema' e hloka šedi ya go ikgetha. 'Go bala filimi' ka tlhoko le maleba go lebane le bokgole bjo mmogedi a holofelago go phošolla, ripa, , go tšea diswantšho ka khamera, go bopa diswantšho tša go fapana go dira seswantšho se segolo ka mokgwa wa kholatše/filimi, go beakanya diswantšho go ya ka ditiragalo/dikgaolo, mmino, moaparo, go bonega le modumo. Go kgona go bala filimi mo kgatong ye, go nontšha pogelo ya motho ya difilimi: mmogedi ga a sa dio 'lebelela fela' go no latela mothalo wa kanegelo, e fela o "hlalela ka tsebo' ya go oketša botebo bja go bogela, le kwešišo ye kaone ya ka fao molaodi, morulaganyi le ba bangwe ka moka ba huetšago seo re se bogelago go dira gore re ikwe le go araba ka tsela ye e itšego. • Poledišano le tiragatšo, le tswalano ya tšona le moanegwa le kgwekgwe; go bala le go ngwala matlakala a filimi. • Thulaganyo, thulaganyotlaleletšo, tshwantšho ya baanegwa, thulano, sebopego le mohola wa papalego. • Kgegeo, phetogo ye e kgegegago le thumo; • Sebopego sa terama le ditšhupasefala • Dithekniki tša dithalwa tša sinema (tša go bonwa, tša go theeletšwa le tša go theeletšwa ebile di bonwa) go swana le tirišo ya mmala, tlhalošo ye e tlišwago ka leleme le le fapanego le le go diragatšwago ka lona, taodišo, poledišano, mmino, modumo, go bonega, go phošolla, go foreima, setaele sa go tšea diswantšho, dithekniki tša khamera, tshepedišo ya khamera, go tliša diswantšho pelepele le go di bontšha ka morago.
Padi, kanegelokopana, kanegelotšhaba	Dipadi le mehuta ye mengwe ya dikanegelo di swanetše go balwa, go ahlaahlwa le go thabiša. Go balela godimo ka phaphošing go na le mohola, kudu ge barutwana ba se na kgahlego ya go bala, goba ba gana go bala. Bala ka lebelo, gomme o swarelele kgahlego ka go šomiša melao ye bonolo ya go bala go swana le ponelopele, tekolo le kgahlego. Mešongwana ye bonolo ye e akaretšago kakanyo ya kakaretšo, e ka thuša barutwana go bala ka lebelo la maleba. Ka morago ga go bala ga mathomo, barutwana ba swanela ke go tseba phapano gare ga kanego (go tlile go direga eng?) le thulaganyo (ke ka baka la eng seo se diregile?) le go laetša ditlhalošo le ditlhathollo tše di ka fihlelelwago tša kanego, go lekola ka moo mongwadi a šomišitšego polelo go tšweletša moanegwa (polelotharedi le tebanyi); ka moo baanegwa ba boledišanago le ditumelo tše di laolago tshepedišo ya papadi ka kakaretšo. Ditšo ka moka le bontši bja batho ba phela bophelo bja go thakgalela dipadi. Seo morutiši a se dirago ka phaphošing mabapi le dipadi le dikanegelo se swanetše go fetoga boithabišo ge go anegwa. . Mahlakore a a lego ka tlase, a tla thuša morutwana go kwešiša setšweletšwa: • Thulaganyo le thulaganyotlaleletšo (tšweletšotaba, phekgogo, thulano, sehloa, magomo a kgakgano, tharollo, tebelelopele le kgadimonthago), mathomo le mafetšo a dikanegelotšhaba bjalo ka dinonwane/dikanegelo, dikoša tša dikanegelo. • Thulano • Tshwantšho ya baanegwa • Tema ye e kgathwago ke moanegi • Kgwekgwe le melaetša • Boithekgo le tikologo - tswalano le moanegwa le/kgwekgwe • Moya, kgegeophetogi/mafetšo
Ditšweletšwa tše dingwe tša go balwa	Dipostara, ditšhate, mebepe, dikrafo, dikhathuni, dimakasine, dikuranta, websaete, difilimi, dokumenthari, molokoloko wa dikanegelo tša TV ka nako ya go ruta le ka morago

BOTELELE BJA DITŠWELETŠWA TŠE DI SWANETŠEGO GO BALWA			
SETŠWELETŠWA	**MPHATO 7**	**MPHATO 7**	**MPHATO 7**
Setšweletšwa sa go bala ka go hlaboša lentšu	Mafoko a 5 – 6 Temana ye 1	Mafoko a 5 – 8 Ditemana tše 2	Mafoko a 5 – 10 Ditemana tše 3
Tekatlhaloganyo ya go balwa/ Ditšweletšwa tša go balwa ka tsenelelo	Mantšu a 350-400	Mantšu a 400-450	Mantšu a 450-500
Go bala ka noši	Theto, kanegelokopana, dinonwane, padi, le terama- bjalo ka ge go laetšwe go ya ka SEPHOLEKE le ditšweletšwa tša nnete	Theto, kanegelokopana, dinonwane, padi, le terama- bjalo ka ge go laetšwe go ya ka SEPHOLEKE le ditšweletšwa tša nnete	Theto, kanegelokopana, dinonwane, padi, le terama- bjalo ka ge go laetšwe go ya ka SEPHOLEKE le ditšweletšwa tša nnete
Kakaretšo	Mantšu a 70-80 go tša go setšweletšwa sa mantšu a 250	Mantšu a 70-80 go tša go setšweletšwa sa mantšu a 260	Mantšu a 70-80 go tša go setšweletšwa sa mantšu a 280

DITŠWELETŠWA TŠA GO ŠOMIŠWA GE GO RUTWA KA GO LOGAGANYA MABOKGONI A

POLELO MEPHATO YA 7 - 9

Go tlaleletša ditšweletšwa tša dingwalo go go ithuta ga semmušo, ditšweletšwa tšeo di swanetšego

Go rutwa go Kreiti 7-9 Sehlopheng sa Godimo, di akaretša tša go ngwalwa, ditšweletšwa tša go bonwa le tša mediya wa bontši tša merero ya go fapafapana. Ditšweletšwa tše dingwe di tla balelwa boleng bja bokgabo bja tšona, gomme tše;ingwe di tla balwa bjalo ka mehlala ya dingwalo gape bjalo ka dimotlolo tša go ngwala

Ditšweletšwa tša dingwalo tša semmušo tša go ithuta. Go na le mehuta ye e fapa yeo e swanetšego go rutwa

Dingwalo tše di kgethilwego

Theto

(Mphato wa 7 – Direto tše 5-10)

(Mphato wa 8 – direto tše 10-12)

(Mphato wa 9 – direto tše 12-15)

Padi

(Mphato wa 7 – matlakala a 30-40)

(Mphato wa 8 – matlakala a 40-50)

(Mphato wa 9 – matlakala a 50-60)

Kanegelokopana

(Mphato wa 7 – dikanegelokopana tše 4-5, matlakala a 3-5 ka kanegelo ye nngwe le nngwe))

(Mphato wa 8 – dikanegelokopana tše 5-7, matlakala a 3-5 ka kanegelo ye nngwe le ye nngwe)

(Mphato wa 9 – dikanegelokopana tše 7-10, matlakala a 3-5 ka kanegelo ye nngwe le ye nngwe)

Kanegelotšhaba

(Mphato wa 7, dikanegelo tše 4-5, matlakala a 3-5 ka kanegelo ye nngwe le ye nngwe)

(Mphato wa 8, dikanegelo tše 4-5, matlakala a 3-5 ka kanegelo ye nngwe le ye nngwe

(Mphato wa 9, dikangelo tše 7-, matlakala a 3-5 ka kanegelo ye nngwe le ye nngwe

Terama

Tiragatšo ya temana ye tee/tše pedi (Mephato ya 7 – Tiragatšo ya Dikgaolo tše 1-2, matlakala a 10-20)

Mphato wa 8- Tiragatšo ya Dikgaolo tše 2-3, matlakala a 20-30)

(Mphato wa 9 – Titiragatšo ya Dikgaolo tše 3-5, matlakala a 30-50)

Koketšatsebo

Difilimi

Tiragatšotatelano ya Thelebišene ye e kgethilwego/ditokumenthari

Ditiragatšo tša seyalemoya

Ditaodišo

Ditšweletšwa tša go ngwalwa tša tshedimošo

Dipukuntšu

Ensaeklophedia

Dišetule

Pukutaetšo ya dinomoro tša megala

Dipukukgakollo

Thesorase

Tšhupadipaka

Pukutaetšo ya thelebišene

Ditšweletšwa tša go ngwalwa tša mediya

Diathikele tša makasine

Diathikele tša kuranta

Tša morulaganyi/Editoriale

Tsebišo

Papatšo

Mehuta ya ditšweletšwa tša go ngwalwa tša go kwewa

Poledišano

Go fa polelo

Dikoša

Metlae

Ditšweletšwa tša tirišano tša go ngwalwa le tsenelelano ya botho

Mangwalo

Dipukutšatši

Ditaletšo

Di-emeile

Melaetša ye mekopana

Digopodišo/dinoutse

Dipego

Ditšweletšwa tša go ngwalwa tša tsenelelano ya botho go tša kgwebo

Mangwalo a semmušo

Ditšweletšwa tša mahlakorentši a mediya/tša go bonwa tša tshedimošo

Ditšhate, mebepe

Dikrafo, dipapetla, ditšhate tša phae

Mebepe ya monagano, diswantšho

Diphoustara

Maphephetsebiši, diphamfolete, diproutšhara

Maswao le dika

Ditokumenthari tša thelebišene

Matlakala a kgokagano (web), saete ya inthanete

Pukutaetšasefahlego le dikgokagano tše dingwe tša seleago

Data projekšeni

Ditransperensi

Ditšweletšwa tša mahlakorentši a mediya/ditšweletšwa tša go bonwa tša merero ya bokgabo

Difilimi

Diswantšho

Dithalwa

Ditšweletšwa tša mahlakorentši a mediya/ditšweletšwa tša go bonwa tša boithabišo

Difilimi

Mananeo a thelebišene

Dibedio tša mmino

Dikhathuni, dikgokgo

Meseto ya dikhomikhi

Metlae (ye e laetšwago)

Krafiti

Ditšweletšwa tša go kwewa

Mananeo a seyalemoya/radio

Go bala diterama

Go bala dipadi goba dikanegelokopana

Dipolelo tša go rekhotwa

Dipapatšo tša seyalemoya/radio, Thelebišene, dikuranta le dimakasine

3.1.3 Go ngwala le go hlagiša

Go ngwala ke sešomišwa se bohlokwa sa kgokagano seo se kgontšhago barutwana go hlama le go tšweletša dikgopolo tša bona ka kgohlano. Go itlwaetša go ngwala go go dirwago kgafetšakgafetša go kgabaganya dikamano tša go fapafapana, mešomo le dithuto go kgontšha barutwana go kgokagana ka boitlhamo le tirišo. Go ngwala go go hlatlamantšwego gabotse ka tšhomišo ya diforeimi tša go ngwala, go tšweletša bangwadi ba go ba le bokgoni, ba go fetoga le mabaka bao ba tla kgonago go šomiša mabokgoni a bona go tšwetša pele le go hlagiša ditšweletšwa tša go ngwalwa tša maleba, tša go bonwa le tša mahlakorentši a mediya mo mabakeng a go fapana. Go letetšwe gore barutwana ba Sehlopha sa Godimo, ba ngwale mehuta ye e itšego ya ditšweletšwa ka bobona.Gape ba tlo diriša magato a go ngwala go tšweletša ditšweletšwa tša go beakanywa gabotse le go diriša popolelo ka nepagalo.

Tshepetšo ya go ngwala le mekgwanakgwana

Go ngwala gabotse ke mabokgoni ao a nyakago go tšwetšwa pele le go thekgwa. Le ge e le gore go bala ke mothopo wa ditseno, ke fela gore ka go ngwala, mabokgoni ale a go ngwala a tšwetšwa pele. Go ruta go ngwala gantši go akaretša go šoma ka magato a go ngwala. Le ge go le bjalo, ga se kgato ye nngwe le ye nngwe ya magato a ye e tla šomišwago mo mabakeng ka moka. Mohlala, ge barutwana ba ngwala setšweletšwa se se tlwaelegilego, go ka se hlokege gore ba sekaseke sebopego le diponagalo tša polelo ya sona ka botlalo. Go ka ba le mabaka ao barutiši ba swanetšego go nepiša go sebopego sa lefoko goba go go ngwala ditemana, goba barutwana ba ngwala ditšweletšwa ntle le go beakanya dingwalwakakanywa tša go itokišetša tlhahlobo. Magato a go ngwala a bopilwe ka dikgato tše di latelago:

- Go beakanya/Pele ga go ngwala
- Go ngwala dingwalwakakanywa
- Go boeletša
- Go hlokola
- Go phošolla
- Go hlagiša

Go beakanya/Pele ga go ngwala

- Sekaseka sebopego, diponagalo tša polelo le retšistara ya mohuta wa setšweletšwa se se kgethilwego
- Tšea sephetho ka morero le baamogedi ba tshedimošo ya setšweletšwa se se tlogo ngwalwa le/goba gohlangwa.
- Tšea sephetho ka dinyakwa tša tlhamego, setaele, ntlhatebelelo.
- Tšholla dikgopolo ka moka ntle le go di hlohla ka go šomiša, mohlala, mmepe wa monagano, mananeo abubi bja segokgo, ditšhate tša go ela goba mananeo.
- Šomiša methopo ya maleba, kgetha tshedimošo ya maleba.

Go ngwala dingwalwakakanywa

- Šomiša dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo ka bokgwari go tšwa go magato a peakanyo.

- Tšweletša sengwalwa sa mathomo sa go akanya se se tlogo akaretša morero, baamogedi ba tshedimošo, sererwa le mohuta wa sengwalo.
- Dira kgetho ya mantšu ka go šomiša mantšu, mantšu a go hlaloša dikafoko, mebolelwana ya maleba, ya go hlatholla le go hlohla, go dira gore go ngwala go kwagale
- Hlatha segalo le setaele tša go lemogega go di amantšha le polelo ye e lebanego le baamogedi ba tshedimošo le morero wa go ngwala.
- Bontšha ntlhatebelelo ya gagwe ka go hlaloša meetlo, ditumelo le maitemogelo.
- Bala sengwalwakakanywa ka tsinkelo le go hwetša dipoelo go tšwa go ba bangwe (barutwana ka yena)
- Akaretša ditabataba tše bohlokwa tša setšweletšwa seo (šomiša ditsopolwa, tiišetša ba be ba fahlele ngangišano).

Go boeletša, go hlokola, go phošolla le go hlagiša

- Šomiša dikraetheria tše di beakantšwego tša kelokakaretšo go kaonafatša mošomo wa bona le ya ba bangwe.
- Kaonafatša kgetho ya mantšu, sebopego, mafoko le ditemana (tsentšha tshedimošo ye nngwe, šomišamantšu a go tliša kwano a maleba).
- Tloša ditlhalošo tša go se kwešišege, go hloka mohola, go balabala, polelo ya mmileng le polelo ya go kgopiša. (di di se ke tša lokelwa ka go Lelemetlaleletšo la Pele)
- Lekola diteng, setaele le retšistara.
- Šomiša maswaodikga, mopeleto le thutapolelo ka nepagalo.
- Beakanya sengwalwakakanywa sa mafelelo go akaretšwa kalego, go fa mohlala, dihlogwana le difonte
- Hlagiša setšweletšwa.

Dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo nakong ya magato a go ngwala

Barutwana ba tlo ithuta ka fao **polelo e šomišwago** gomme ba thoma go ba le polelo ya go abelanwa go bolela ka polelo (sehlopha sa dika tšeo di dirišwago go bolela ka polelo ye nngwe bj.k mesetwana ya filimi go bolela ka filimi) gore ba tle ba kgone go lekola polelo ya gabobona le ditšweletšwa tše dingwe ka tsinkelo go ya ka tlhalošo, go ba mohola le go nepagala.Ba tlo kgona gape go šomiša tsebo ye go dira diteko ka polelo go bopa tlhalošo go tšwa go magato a lentšu le le lefoko go ditšweletšwa ka ka botlalo, le go bona ka fao setšweletšwa le dikamano di nyalelanago ka gona.Ka go mekamekana le ditšweletšwa tša go fapafapana, barutwana ba oketša tšhomišo ya bona ya tlotlontšu le go diriša kwešišo ya bona ya **Dibopego tša polelo le Melawana**

Tsebo ya Dibopego tša polelo le Melawana e tla kgontšha barutwana ditšweletšwa tša go ba le tlhaologanyo le kgohlano. Dibopego tša polelo di swanetše go rutwa go thuša go bopa ditšweletšwa go ya ka dikamano tša tšhomišo. Tšhomišo ya Dibopego tša polelo le Melawana ga se ya swanela go beelwa mellwane go go sekasekeng mafokwana a lego thokwana a nnoši. E swanetše go hlaloša tsela yeo mafoko a bopegilego go hlama ditšweletšwa tšeo di feleletšego bjalo ka dikanegelo, ditaodišo, mangwalo, le dipego tšeo barutwana ba ithutago go di bala le go di ngwala ka sekolong.

Melawana ya polelo (mopeleto le maswaodikga

- Tšhomišo ya sekgoba magareng ga methaladi, ditlhakakgolo, difegelwana, maswao a ditsebjana, kgorwana, go thalela, mongwalo wa moseka, khutlo-fegelwana, lenalana, tlami, thaladi, mašakana
- šomiša tsebo ya patrone ya mopeleto le melao ya go bitša mantšu ka nepagalo:
  - Tsebo ya patrone ya mantšu le mantšu a go tswalana
  - Tsebo ya medu, dihlogo le meselana
  - Tsebo ya dinoko
- Šomiša dipukuntšu le dilo tša go lekola mopeleto

Šomiša dikagego tša dikhutšofatšo**) tšeo di swanetšanago le mediya ye e fapanego le baamogedi**

- Šomiša retšistara ya maleba: ya semmušo, le yeo e sego ya semmušo, mohlala, o šomiša setaele seo e sego sa semmušo/poledišano le motho wa pele go lengwalo la segwera, polelo ya semmušo go lengwalo la semmušo.
- Bolela thwii le mmadi ka mokgwa wa go mo tšweleletša ntlhatebelelo ya gago.
- Ngwala ka go kgodiša le boitshepo: o se ke wa laetša go inyatša go kgopolo yeo o e hlagišago.
- Šomiša dintlhatebelelo tša go fapana ge go hlokega.

Kgetho ya mantšu

- Šomiša madiri, mehuta ye e fapanego ya mahlaodi le mahlathi go hlagiša maemo a a itšego, dintlha le tlhalošo ye e hlapilego, go fa mohlala, ge go ngwalwa taodišotlhaloši, taodišokanegelo
- Šomiša tsebo ya mahlalosetšagotee, malatodi, ditumatshwano, dingwalwaswana le lentšu le tee sebakeng sa sekafoko
- Šomiša polelo ya semmušo le ye e sego ya semmušo ka nepagalo (polelo ya sehlophana se se itšego/ sehlakanasele, mantšu le dikafoko tša go šomišwa le go kwešišwa ke batho ba go šoma mošomo o itšego
- Šomiša maadingwa, mantšu a bohwa ka nepagalo
- Hlagiša tlhalošo ya pepeneneng le ye e iphihlilego (tlhalošo go ya dikamano)
- Go ipea maemong a bangwadi ka go diriša melaetša ye e lego pepeneneng le ya go iphihla
- Hlagiša maikutlo a bona mabapi le boleng, maitshwaro, kgethollo, go sekamela lehlakoreng le tee, polelo ya maikutlo, polelo ya go hlohleletša le ya go jabetša, mohlala, ditšweletšeng tša hlohleletša bjalo ka taodišongangišano, athikele ya kuranta
- Bontšha tlhompho ka go diriša mantšu a mangwe ge go ngwalwa ditšweletšwa tše bjalo ka poledišano, dipotšišotherišano
- Šomiša methopo le matheriale wa go gakolla bjalo ka dipukuntšu le thesarose go kgetha tlotlontšu ya maleba le go ba mohola

- Šomiša bong, bontši le nyenyefatšo
- Šomiša dintlhatebelelo tša go fapana

Retšistara, setaele le lentšu

- Šomiša retšistara ya maleba: ya semmušo le ye e sego ya semmušo, mohlala, šomiša setaele se e sego sa semmuš/poledišano le motho wa pele go lengwalo la segwera, polelo ya semmušo go lengwalo la semmušo
- Šomiša polelolya dika (dikapolelo, dika, diema), segalo maikutlo le tshegišo ka nepagalo
- Bolela le mmadi thwii ke tsela ye lego ya motho ka boyena
- Laetša kgatlhego go molaetša
- Šomiša dintlhatebelelo tša go fapana

Sebopego sa lefoko

- Ngwala mehuta ya mafoko le mafoko a botelele bja go fapana.
- Šomiša dikarolo tša polelo ka tshwanelo
- Šomiša sediri, lediri, sedirwa, mabaka, modirišo, tumelo, kganetšo, mathuši, polelotiriši le polelotirišwa, polelotebanyi le polelotharedi.
- Šomiša mabotšiši (ka lebaka la eng, neng, bjang, eng).
- Šomiša mehuta ye e fapanego ya mafoko, mohlala, setatamente, dipotšišo, mafokonolo, mafokontši, mafokofokwana, mafokontši - fokwana.
- Šomiša makopanyi/mantšu a diphetogo, mašala, mahlathi go hlama mafoko a go kgohlagana
- Šomiša mehutahuta ya mašala go bontšha tebanyo, kgatelelo, tirwa le go tloša mantšu a mantši a go se nyakege.
- Šomiša tatelano ya mantšu ya go nepagala mo mafokong go laetša kgahlego le kgatelelo.
- Šomiša makgokedi ka nepagalo.

Go ngwala ditemana

- Ngwala dikarolo tša go fapana tša temana: hlogotaba, dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo, matseno, mmele le mafelelo le lefoko la go tswalela ka bokgwari.
- Ngwala mehuta ye e fapanego ya ditemana le ditšweletšwa a diriša mantšu a go šupetša mošomo wa setšweletšwa gobamakopanyi le dikafoko go netefatša kgohlagano bjalo ka:
    - Tatelano go ya ka nako**:** la mathomo, la bobedi, la boraro, pele, ka morago, neng, morago ga fao, go fihlelela, mafelelong, go latela, kgauswinyana
    - Tlhathollo/lebaka le phetho**:** ka gore, ka lebaka la, e sa le, gona ge, bjale ge, ge…gona

- Tshepedišo: la mathomo, la bobedi, la boraro
- Bapetša/fapantšha: swana le, fapana, nnyane go, kgolo go, ka fao, fela
- Tatelano go ya ka bohlokwa: sa pele, se se latelago, mafelelong
- Go bontšha lefelo**:** ka godimo, ka fase, la nngele, la go ja, bj.bj.
- Kakaretšo: ka kakaretšo, sa bofelo;
- Temana ya kgetho: go ya ka kgopolo ya ka, tumelo, kgopolo, kwešišo, ke gopola gore, ke bona gore, ke tshepa, go boala gore, ke nyaka/ga ke nyake/holofela/kwa
- Temana yago hlopha: e bjalo ka, e ka aroganywa go ya ka, ke mohuta wa, welaka fase ga, key a, ke karolo ya, lekana ka go, , e hlophilwe le, e nyalelana le, e tswalana
- Temana ya go hlaloša: godimi, tlase, ka thoko, kgauswi, leboa/bohlabela/bodikela/saeae, mmala, sebopego, nepo, botelele, bophara, boima, lebelo, go bjalo ka, swana,
- Temana ya go lekola: botse/mpe, lokile/fošagetše, bohlokwa/go se be bohlokwa, šišinya, eletša, nganga
- Temana ya tlhalošo: e hlaošwa, bjalo ka mohuta wa temana yeo e hlalošago kgopolo ntle le go tšea lehlakore
- Temana ya go ruma: go ruma, go fetša, go konosetša, ka boripana
-

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO NGWALWA	
DITAODIŠO	
Taodišokanegelo	Bogolo bja kanegelo ya go ngwalwa ke tlhagišo ya molokoloko wa ditiragalo ka tatelano ya go kwagala.Tše di latelago ke diponagalo tše di kgonagalago tša taodišokanegelo: • Ngwala kanegelo/tiragalo ye e fetilego/nonwane, • Šomiša thulaganyo ya go kgodiša, • Gantši šomiša lebaka le le fetilego, • Šomiša ditemana tša matseno tša go ba le kgogedi, • Lebeledišiša ntlhakgolo ye o ratago go e goroša • Šomiša mafelelo a go kgahliša empa ka tsela ye e sego ya tlwaelega • Kgonthišiša gore kgatlhego e dule maemong a go se boele morago ksa go diriša setaele, ditlabela tša retoriki le tiro • Phagamiša dintlha tša go kwewa mmadi a se ke a ikamanya le mmoledi, • Šomiša dielemente tša ditlhaloši
Taodišotlhaloši	Gantši tlhalošo e šomišwa go hlagiša moya maemo a ditaba go fetiša seswantšho: difilimi tšona di dira se ka go bonwa/bogelwa, bangwadi ba dia se ka mantšu e laolwago kudu moo kgetho ya ona e laolwago kwe tlhalošo ya ona yee iphihlilego go fetiša gore e laolwe ke tlhalošo ya nnete. . Tlhaloša motho/selo go dumelela mmadi go itemogela sererwa ka botlalo le go kgodiša; • Bopa diswantšho ka mantšu; • kgetha mantšu le mafokwana ka tlhokomelo a go fihlelela karabo ye e nyakegago; • šomiša diswantšho tša go bonwa, modumo, kwewa, tatso le go kgoma; • šomiša dika tša polelo.
Taodišongangišano	Taodišongangišano e hlagiša dintlha tša go thekga goba tša go ba kgahlanong le se sengwe (‘Ke ka lebaka la eng ke dumela gore basadi ba na le maatla go feta banna); taodišokahlaahlo e hlagiša tekatekano ya ngangišano ya go thekga le go ganetša selo sa go bolelwa ke sererwa, fao ntlhakemo ya mongwadi e bontšhwago go thumo (‘Nabasadi ba na le maatla go feta banna? Ee le aowa, fela ke kgetha ee’); Taodišokgadimo e hlagiša sehlopha sa dikgopolo ka ga sererwa, e sa leke go ngangiša go thekga goba go ba kgahlanong le selo (basadi ba sebjalebjale: dikgopolo tša ka). • Taodišongangišano gantši e tšea lehlakore, tšhireletšo goba tlhaselo ga e fetoge gape e ngangwa gabotse ka mo go kgonagalago, fela e tšea lehlakore le tee; thumo e hlaloša gabotse fao mongwadi a emego gona le gore ke ka lebaka la eng a realo. • Bontšha kgopolo e itšego goba ntlhatebelelo le go nganga go šireletša goba go fahlela maemo • Tšwetša pele tebelelo gabotse go ya go ile • Leka go kgodiša mongwadi go abelana ka ntlha ya gagwe ka go tšea lehlakore • Thoma ka tebelelo ya mongwadi ya sererwa ka tsela ya nnete le go bontšha maatla • Fa dingangišano tše di fapafapanego go thekga le go fahlela tebelelo • Tsepelela go dintlha GOBA go ba kgahlanong le setatamente • Šomiša ditlabela tše di fapanego tša retoriki le dithekniki tša tlhohleletšo/kgapeletšo • Šomiša polelo ya maikutlo • Ruma ka setatamente se maatla, sa go kwagala le go kgodiša se se laetšago kgopolo ya mongwadi.

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO NGWALWA	
Taodišokahlaahlo	Taodišokahlaahlo e a lekalekanela, gape e hlagiša mahlakore a go fapana a ngangišano ye e itšego: sebopego se beakantšwe gabotse ka tlhokomelo; setlwaedi ke sa go se tšee lehlakore, fela mongwadi a ka itebelela ka boyena; mola go na le kgonagalo ya polelo ya go tsoša maikutlo, dintlha tše di thekgago sererwa tše kaone mo di ka atlega ka gore di fa tlhaologanyo ye kaone ya go kwešišega. Mafelelo a tlogela mmadi a se na pelaelo ya gore mongwadi o eme kae. • Ikemišetše go fa tebelelo ye e sa tšeego lehlakore le go lekalekanela • Hlagiša dikgopolo tšeo di thulanago ka tsela ya go se tšee lehlakore • Lekalekanetša dingangišano tša lehlakore la go dumela le la kganetšo • Mongwalo o swanetše go kgona go hlaloša ka mo go kwagalago gabotsebotse, go laetša go kgonagala le go se tšee lehlakore • Hlagiša ditatamente tše di gopodišišitšwego le go thekgwa gabotse • Šomiša segalo sa go se laetše maikutlo khuduego le go kgodišantle le go laetša gore o bohlokwa goba go hlalefa go feta ba bangwe • Ruma ka go fa taetšo ya kgopolo e itšego
Taodišokgadimo	Taodišokgadimo e tšweletša ditebelelo, dikgopolo, megopolo le makutlo a mongwadi mabapi le sererwa se se itšego, seo gantši e lego selo seo ba se nago le kgopolo/maikutlo a godimo ka sona. E atiša go hlagiša boyena go feta go tšea lehlakore; e nyaka sebopego sa go beakanywa ka tlhokomelo, empa ga se gore e hlagiše mafelelo a go kwagala.Gape ga se gore e swanetše go hlagiša kahlaahlo ye e lekalekaneditšwego, le ge e le gore go ka ba bjalo. E ka no ba le go bontšha bohlale goba go bontšha se sengwe ka tlhologelo ye kgolo. • Akanya kgopolo • Hlagiša boiphetolelo bja maikutlo le go kwa (ka mmele) • Lebelela go se tšee lehlakore moo go kwa le maikutlo di kgathago tema ye bohlokwa kudu • Ikemišetša go tsošološa tšeo mongwadi a sa di gopolago goba maikutlo a mongwadi a a lego ka gare ga padišo. • Hlagiša dikgopolo, dikakanyo goba maikutlo ao a utollago potego le go ba gona ka sebele ga gagwe
Taodišotšweletši (koketšatsebo)	• Sepetša dikgopolo goba tshedimošo ka mokgwa wa go kwagalaCommunicate ideas or information in a logical way • Hlaloša dikgopolo goba go fa dintlha ka ltsela ya maleba • Nyakišiša dikgopolo gomme a di thekga ka dintlha le dipalopalo • Hlatholla dikgopolo tše di sego tša tlwaelega • Beakanya ka go bontšha tlhaloganyo le go tloša mmadi go tloga go seo a se tsebago go iša go seo a sa se tsebego • Go ngwala ka kakaretšo ka lebala la bjale

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO NGWALWA	
DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO	
Lengwalo la semmušo	Le ge e le gore go ngwala lengwalo la segwera/semmušo go tšeetšwe maemo ke mediya wa elektroniki, mohlala, e-meile, fekse, le sms magareng ga tše dingwe tše dintšintši, barutwana ba sa swanelwa k eke go rutwa go ngwala mangwalo.Tsela yeo go ngwalwago, go swanetše go swanetše go thoma go mangwalo a ka mehla go iša go meloko ya kgauswi mmgo le bagwera go ya go mangwalo a semmušo le go dikuranta, magareng ga tše dingwe. Barutwana ba swanetše go ngwala mangwalo a nnete a semmušo, le gore mo go kgonagalago, ba a romele, ba be ba letele phetolo.Mangwalo ao a kgopelago tshedimošo mabapi le direkarekanene, diyunibesithi, tša maeto, meš omo ya profešene, ge e tloga e rometšwe moo go swnetšego, ka tshwanelo e tlo arabja.Bohlokwa bja lengwalo la semmušo bo tlo bonala gabotsebotse. • Itlwaetše mehuta ye e fapanego ya mangwalo a semmušo, mohlal, lengwalo la kgopelo, lengwalo la go ya go morulaganyi wa kuranta, lengwalo la go belaela bj.bj. • Tsepamela dinyakwa tša go fapana tša mangwalo a semmušo bjalo ka setaele le sebopego. • Ngwala ka polelo ye bonolo, ya gore thwii. • Gopola gore baamogedi bao ba lebantšhitšwego ba swanetše go kwešiša se se bolelwago gore go tle go humanwe poelo/phetolo e be ye nyakegago • Tše di ngwadilwego di swanetše go kwešišega le go se dikadike go tšweletša taba, di šupe taba thwii, di latelane, e be tše kopana gomme di laetše tlhaologanyo • Go swanetše go be le matseno, mmele le mafetšo. • Go swanetše go be le diatrese tše pedi, ya mongwadi le ya moamogedišš • Go swanetše go be le ditumedišo tša semmušo tše di latelago atrese ya moamogedi • Go swanetše go be le hlogotaba goba mothaladi wa tabakgolo wo o latelago madume le gore o swanetše go thalelwa • Tše di ngwadilwego di swanetše go bontšha retšistara ya polelo ya semmušo. • Tše di ngwadilwego di swanetše go bontšha thumo ya semmušo ye e latelwago ke sefane le ditlhakaina tša mongwadi
Lengwalo la segwera	• Ngwalela batho bao e lego ba kgauswi ka setswalle, mohlala, bagwera, leloko, bj.bj • Ngwala segolothata e le go hlagiša maikutlo, mohlala, lebogiša, kgothatša/lliša/kwela bohloko, eletša bj.bj. • Šomiša poleo ye e sego ya semmuo go ya go retšistara le setele tšeo di nyakilego go bat a semmušo • Ngwala ka polelo ye bonolo ya mahlahla • Laetša tatelano ya go kwagala gomme o phegelele yeo o nepišitšego Go be le matseno, mmele le mafelelo; • Go be le aterese ye tee fela, ya mongwadi, e be le letšatšikgwedi leo le ngwalwago ka fase ga yona; • Go be le madume ao a sego a semmušo go ya go ao a nyakilego go ba a semmušo a a latelago aterese ya mongwadi, le go • Dumelela go re mafelelo a tloge go ao a sego a semmušo go ya go ao a nyakilego goba a semmušo alatelwa ke leina la pele la mongwadi.

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO NGWALWA	
Lenaneothero la Metsotso	Go ngwala memorantamo, lenaneothero le metsotso go bohlokwa ge fela go bonala gore go direlwa eng.Tsela ye kaonekaone ya gore mešongwana ye ya go ngwalwa e bonale gore e a šoma le go ba le mohola, ke go dira gore barutwana ba bogele video goba ba tsenele kopano ya nnete fao ba tlogo ngwala metsotso, ba ntšha lenaneothero gona fao, ke moka ba bapetša tša bona le metsotso le lenaneothero la kopano ya nnete. Go sego bjalo, barutwana ba swanetše go tsebišwa ditšweletša tše ka tsela ya go ikgopolela. Hlama komiti ya boikgopolelo wena mong, gomme o dire gore barutwana ba ngwale seo ba gopolago gore metsotso e be e bolela ka sona, ka tlhokomelo o swareletše go lenaneothero la gago. Wo ke mošomo wa go ngwala wo o fapanago kudu le wa go ngwala metsotso ya nnete. • Efa kakaretšo ya tšeo di tlogo ahlaahlwa ka lekgotleng. • Romela batho bao ba memilwego lenaneothero pele ba ka tla lekgotleng. • Gantši le thalwa ke modulasetulo le mongwaledi, bao, magareng ga tše dingwe ba: - Lekolago metsotso ya kopano ya go feta gore ga go na ditabana tšeo di fetišeditšwego go lekgotla la lehono - Ngwala lenaneo le go kgoboketša ditabana tšeo lekgotla le tla swanelago ke go di ahlaahla • Beakanya ditabana tše di tlogo rerwa pele ga nako le go ya ka bohlokwa bja tšona • Leka go eleletša gore a na tabana ye nngwe le ye nngwe e ka abelwa nako ye kaakang
Metsotso	• Rekhota tše di diregilego kopanong • Amogela metsotso bjalo ka rekhoto ya nnete lekgotleng le le latelago go ba ye e ba tlamago, gomme e tlo tšwela pele bjalo go ba go fihla ge e fetolwa • Gopola ka tše di latelago: - Leina la lekgotla; - Tšatšikgwedi, lefelo le nako yeo kopano e bego e swerwe; - Retšistatara ya bao tlilego kopanong • Tsopola diphetho tše di tšerwego ntšu ka ntšu • Efa kakaretšo ya seo se ilego sa šišinywa le gore go dumelelwane bjang mafelelong • Ngwala ka labaka le le fetilego • Tlogela ditabana tša go hloka mohola bjalo ka metlae • E ba ya semolao le go tlema maloko kudu ge e ka saenwa le go laetša tšatšikgwedi ke modulsetulo morago ga go balwa le go amogelwa kopanong ye e latelago
Polelo	Thoma o be o beakanye setaele se se tlogo šomišwa, neng? kae? ka lebaka la eng? (nepo), mang? (baamogedi ba tshedimošo) le eng? • Pulo e goga šedi. • Hlabolla dintlha gabotse gomme tlogela go šomiša mantšu/dikafoko go fetiša tekanyo mo a bilego a lahlegelwa ke mohlodi. • Tšea sephetho sa gore o khutša kae le gore ke kae mo o šomišago polelo ya mmele (ka tlhago) le gore ka baka la eng (kopantšho ya mahlo) • Šomiša digalo tše di fapanego (le dintlha) empa o dire gore o tšwele pele go kwagala • Šomiša mafoko a makopana a dikgopolo tše bonolo, o diriša mehlala ya go tlwaelega. • Lekanetša ditsholo ka mabaka a go amogelega. • Lebelela gore o ya go ruma bjang.Tlogelela baamogedi le kgopolo e itšego (goba tše pedi) • Šomiša tša go bonwa goba tša go swarwa empa ka mehla mantšu a swanetše go tla pele • Go šomiša dinoutse ga se kgapeletšo ebile e swanetše go ba fela ge o ikgakolla • Šomiša polelo ye e laetšago go butšwa, boleng le boithekgo • Thumo e bohlokwa, fela ga se kakaretšo ya se se ngwadilwego.

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO NGWALWA	
E-meile/sms	Go tsebiša le go tšwetša pele setswalle Aterese ya moamogedi – yeo mabakeng a mantši e lego leina la moamogedi le bodulo bja seabi ga ešita le naga yeo seabi se hlomilwego go yona. Go fa mohlala, moloiq *(leina)*@ webmail. (seabi/sevara) co (khamphani) za *(naga)*. *Moloi.q@webmail.co.za* • CC: tše e ka ba mohlomongwe baamogedi ba bangwe bao le bona e-meile ye e nyakago šedi ya bona • Hlogotaba: Ye ke kakaretšo ya diteng tša e-meile • Molaetša • Leina la moromedi HLOKOMELA: Aterese ya moromedi e tšwelela ge fela e-meile e sena go amogelwa. Moromedi a ka kgetha go fa dintlha tše dingwe tša kgokagano le yena mafelelong. Se se bitšwa mosaeno.
Potšišotherišano	• Hlohla mmotšišwa ka go mmotšiša dipotšišo • Hlagiša ditalente, mabofokodi le dintlha tše dibotse ka ga mmotšišwa • Efa maina a diboledi ka lehlakoreng la nngele la letlakala • Diriša leswao la kgorwana morago ga leina la moanegwa yo a bolelago • Šomiša mothaladi o mofsa go laetša seboledi se sengwe le se sengwe se sefsa
Pego (ya semmušo le ye e sego ya semmušo)	Dipego gantši ke ditokomane tša semmušo. Di šoma gabotse kudu ge se se lekolwago e le sa nnete gape e le se bohlokwa go barutwana. Ga go se se nyamišago go swana le go ngwala dipego tšeo e lego tša maitirelo goba dipego tšeo dihlogo tša tšona di sa kgahlego mongwadi. • Efa dipoelo tša nnete ka boemo, mohlala. kotsi goba tšeo di humanwego. • Gopodišiša ka hlogo, matseno (boithekgo/bokamorago, tikologo, morero le) mmele (Mang? Go reng? Kae?Neng? Eng? Bjang?) mafelelo, ditšhišinyo, methopo, mametletšo. • Peakanyo: kgoboketša, le go rulaganya tshedimošo; ngwala dintlha. • Šomiša retšistara le setaele sa polelo ya semmušo le ya seka semmušo. • Šomiša - lebaka la bjale (ntle le dipego tša histori) ; - mainakakaretšo; - motho wa boraro; - tlhalošo ye e theilwego godimo ga dintlha; - mantšu a sethekniki le dikafoko; le - Polelo ya semmušo/ya go hloka tebanyo
Boitsebišophelo (CV)	***Boitsebišophelo*** Ka ge batho ba bantši matšatši a ba šomiša dithempleiti, go ka ba bohlokwa go nyakišiša gore ke eng se se dirago thempleiti ye botse, le gore ba ka e amanya bjang le go e tlatša ka nepagalo. Go bohlokwa go lemoga gore boitsebišophelo bjo bongwe le bjo bongwe bo swanetše go hlaloša maemo a a itšego, mohlala, boitsebišophelo bja mošomo o itšego, bo swanetše go bolela kudu ka kamego ya mongwadi le lefapha le la mošomo. • Itsebiše go lefase ka tokomane. • Itsebiše la mathomo ka tsela ya kgogedi yeo o ka se lebalwego. • Hlagiša tshedimošo ka go kwagala gabotsebotse, o sa tšee lehlakore le gona ka boripana. • Bolela ka mošomo woo bjalo ka molekwa, o o kgopelago. • Efa: - tlhalošo ya mong ka botlalo. - Dithuto tše di phethilwego. - Maitemogelo a mošomo (ge a le gona). - Dihlatse.

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO NGWALWA	
Ditseno tša Pukutšatši	• Pukutšatši ke tshwantšho ya tiragalo ya tšatši ka tšatši • Hlagiša tekolo ya gagwe ya tiragalo/letšatši • Ngwala go tšwa go ntlhatebelelo ya mongwadi, kanegelo ka motho wa pele ke wona mokgwa o mokaonekaone • Kgetho ya polelo ke ye bonolo le go šupa taba thwii • Segalo se tlo laolwa ke mohuta wa tšeo di ngwalwago
Go fa ditaetšo	**Go fa ditšhupetšo:** • Šomiša **ditšhupetšo** go laetša motho gore a ka fihla bjang go gongwe. • Šomiša gantši mokgwa wa taelo • Le ge e le gore sediri "wena" ga se bolelwe, se šupa motho wa bobedi go emela mekamekano magareng ga seboledi le motheeletši • Hlokomela tše di latelago ge o efa ditšhupetšo: • Šomiša mafoko a makopana a go kwešišega • Ditšhupetšo di swanetše go lokologana ka tatelano ya maleba • **Ka mehla diriša ditshupetšo tše itšeng** • **Laetša bokgole bjo bo akanywago** • **Efa palo ye e lekanyetšago mebila yeo e swanetšego go kgabolwa pele go fihlwa go lefelo leo le lebeletšwego** • **Tšweletša tshedimošo ka ga maswao a tsela/mellwane mo tseleng** • Šomiša mantšu a go laetša lefelo • Šomiša mantšu a go laetša tšhupetšo • Šomiša mantšu a go botšiša ka ga tšhupetšo/tsela • Šomiša mantšu a go laetša kgahlego
Go fa ditaelo	**Go fa ditaelo:** • Efa ditaelo ge go hlaloša ka moo se sengwe se swanetšwego go dirwa ka gona. • Dira kgadimo ya ditaelo tša go kwešišega, tša tatelano ye e nepagetšego
Papatšo	• E goge šedi ya mmadi – kgonthišiša gore mantšu ao a šomago a tšweletšwe gabotse • Tsoše kgahlego ya go ba le setšweletšwa se goba go šomiša tirelo ye • Šušumetša le go hlohleletša mmadi gore a reke/šomiše setšweletšwa/tirelo • Hlokomela tše di latelago papatšong: - Batho bao mmaraka o ba lebišitšego (bao papatšo e ba lebantšego). - Maemo (papatšo e tlo tšwelela kae le gona neng-mo go mediya ofe, ka nako mang goba kae mo lenaneong goba makasineng?) - Kgogedi (a na papatšo e na le kgogedi go dikwi dife?) - Kagego le bogolo bja fonte - Maitshwaro (go botega goba aowa) le ratio magareng ga ntlha le kakanyo - Tšhušumetšo ya go tlišwa ke kgetho ya mmala goba tlhokego ya wona - Polelo ye e šomišitšwego (gore e na le mapheko, ipušeletša, ya dika, retoriki)

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO NGWALWA	
Phoustara/ lephephetsebiši	• E ka tšea dibopego tša go fapafapana • Šomiša dislokene le meeno • Gantši e na le elemente ya go bonwa le moakanyetšo • Šomiša dithekniki tša go bapatša - Šomiša moakanyetšo go dira gore papatšo e goge šedi le go gopolega - Polelo ya dika le ditlabela tša theto di šomišitšwe go hlagiša khuetšo le go dira gore polelo e gopolege, mohlala, tshwantšhišo, tshwantšhanyo, poeletšo ya medumo, poeletšo ya mantšu, morumokwano,
Go tlatša foromo	• Šomiša foromo go mabaka a go fapana, mohlala, go dira kgopelo ya mošomo goba ya maikhutšo, go tsenela diphadišano, bj.bj. • Ngwala tshedimošo go ya le ka moo e kgopelwago foromong. • Ngwala seo se nyakegago, ka morago o ngwale leswao la kgorwana (:) mohlala: Sefane: • Tlatša ka nepagalo
Tša bophelo bja mohu	Go hloboša le go tsebiša ba bangwe ka lehu la yo mongwe *Maina ka botlalo; Lefelo la matswalo; mo a bego gona;letšatši la matswalo; o hlokofetše neng; o tlogela bomang (mogatša le bana)le maina a bona; o bolokwa neng); nako, tšatšikgwedi, lefelo la poloko, tshedimošo ye nnyane mabapi le mohu bj.bj.* *Tše dingwe tšeo di ka akaretšwago e ka ba: lehu le hlotšwe ke eng (mo go swanetse go hlokomelwe gore setšo sa gabo mohu se reng mabapi le ntlha ye); tshedimošo ka taodišophelo; tše mohu a ka gopolwago ka tšona*
Kontraka	Kwano ya go tlama ye e dirwago magareng ga batho ba babedi goba go feta moo. Maikemišetšo a kontraka ke go hlagiša maemo a boitlamo. Kontraka e ka dirwa gape ka bomolomo. (Go šišinywa gore dikontraka ka molomo le ka go ngwalwa go laetša ditshenyagalelo le ka fao di efogwago) Dielemente tša kontraka • Maina (rakontraka, mokontarakiwa, dihlatse) • Mabaka a tšhupetšo (diteng tša kontraka – go akaretšwa le tirelo ye e swanetšego go abja, nako le tšhelete ge e le gore go na le moo go tlo bago le dikamego tša ditšhelete) • Mosaeno (batho ka moka bao ba amegago) • Tšatšikgwedi le nako (neng le kae moo kontraka e swanetšego go saenwa)
Tokomane ya kabo ya lefa/Wili	Wili ke yona e tšeago sephetho goba go laola seo se swanetšego go hlaga ka thoto ya motho le tšohle tše a bago le tšona ka morago ga lehu.Wili e kgonthišiša gore ditlhologelo tša mohu di a phethagatšwa ka morago ga lehu. Wili e swanetše go fela e etelwa gore e sepele le mabaka le gore e bolokwe mo go bolokegilego. E swanetše go ba le tše di latelago: • Maina a mong wa wili • Tšatšikgwedi yeo wili e dirilwego • Tšhelete, dithto, tše a nago le tšona • Bomojalefa • Mohlapetši (mogwera, leloko la lapa, moemedi wa semolao)
Molaotheo le pholisi	Sete ya melao ya motheo goba melao yeo e laolago/bušago mokgatlo o itšego, mohlala, lekgotla la polokano, mokgatlo wa bafsa, stokfele, sehlopha sa kgwele ya maoto • Melao e swanetše go kwanelwa ke mekgatlo ye e amegago • E ka fetolwa • Sebopego se swanetše go akaretša leina la lekgotla, boleloko, mabaka a tšhupetšo, tšatšikgwedi, letšatši la kamogelo, mosaeno bj.bj.

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO NGWALWA	
DITŠWELETŠWA TŠA DINGWALO LE MEDIYA	
Kanegelo ka mong	Go anega ka maitemogelo a yena mong ka sebele Tsebagatšo: peakanyo ya lefelo goba go hlohlomiša ka dikamano, mohlala*, E be e le nakong ya makhutšo a dikolo* Kanegelo ya ditiragalo tše di hlagilego, gantši ka tatelano/tokologano ye e itšego, mohlala, *Ke ile gagabo Tumelo....go tloga moo.....* Dintlha tša tlaleletšo mabapi le tiragalo ye nngwe le ye nngwe, mohlala, *O ile a makala ge a mpona.* Tsebagatšopoeletšo-setatamente sa go tswalela se se akaretšago le tlhalošo, mohlala, *Ke tshepa gore nka tšea nakwana ye nngwe gape ke dutše le Tumelo. Gape ra tla ra ipshina!.* Gantši e ngwalwa ka lebaka le le fetilego. E anegwa ka motho wa pele goba wa boraro Dikgokagantšhi tša nako di a šomišwa, mohlala, *mathomong, ka morago, , mafelelong, pele ga moo, latelago, kgabagareng yeo* E atiša go nepiša go kgatha tema ga motho a nnoši goba sehlopha Setaele e ka ba sa go se be sa semmušo
Poledišano	• Tšweletša poledišano magareng ga batho ba babedi goba go feta • Rekhota go šielana ka go bolela bjalo ka ge go tšwelela thwii go tšwa go ntlhatebelelo ya seboledi • Ngwala maina a baanegwa ka letsogong la nngele la letlakala • Šomiša leswao la kgorwana ka morago ga leina la moanegwa yo a bolelago • Šomiša mothaladi o mofsa go laetša seboledi se sengwe le se sengwe se sefsa • Eletša baanegwa (goba babadi) ka fao go bolelwago ka gona goba hlagiša tiro yeo e laeditšwego ka mašakaneng pele a ka bolelwa • Thalathala senario/tatelano ya ditiragalo pele o ngwala
Tshekaseko/ tlhahlobišišo	Ga se gantši Ditshekaseko di latela patrone ye e itšego. Ga se gore di swanetše go akaretša ntlha ye e itšego ya puku, filimi goba CD.Ka kakaretšo, basekaseki ba na le go kgetha gore ke eng seo ba se sekasekago le gore ke mang yo a amegago eupša ka morago ga se, se sengwe le se sengwe se ka no direga.Basekaseki ba makgonthe ba leka go amogelega empa ba botege; ditshekaseko tše sa lokago ke tšeo go no go kgotholwa maikutlo a basekaseki.Tshegišo e tlwaelegile go basekaseki: go ba bangwe se ke sona leswao leo ba tsebegago ka lona.Hlagiša ditshekaseko go tšwa go methopo ye e fapanego go bontšha barutwana ka fao go ngwala tshekaseko go ka fapanago ka gona. • E tšweletša boiphetolelo bja motho go mošomo wa bokgabo, filimi, tiragalo bj.bj • Hlagiša “kahlolo ya gagwe “ya mošomo wo o tšweleditšwego • Ga se gore mmadi wa tshekaseko o swanetše go dumelelana le mosekaseki • Lebeledišiša go tšea lehlakore, ka lebaka la se, Basekaseki ba babedi ba kgona go fa dipoelo tša go fapana tša setšweletšwa se tee sa go swana • Go fa mohlala, ka go fa dintlha tša maleba, bjalo ka, leina la mongwadi/motšweletši/rabokgabo, thaetele ya puku/mošomo, leina la mogatiši/khamphani ya tšweletšo, ga ešita le thepa ya puku (ge go nyakega)

MEHUTA YA DITŠWELETŠWA TŠA GO NGWALWA	
Setšweletšwa sa Theto	• Ngwala mabapi le ditemogo le maitemogelo - Batho - Tlhago - Ditabana tša selegae - Theknolotši bj.bj • Latela sebopego se se itšego - Hlogotaba - methaladitheto • Šomiša polelo ya theto • Dumelela ditokelo tša boreti, mohlala, go se iše felo ka maswaodikga goba dibopego tša polelo
Athikele ya kuranta	• Efa dintlha ka boripana le ka nepagalo. • Leka go ngwala ditaba tše bohlokwa ntle le go lahlegelwa ke mmadi. • Akaretša ka nepagalo, ntle le go kgopamiša nnete. • Efa hlogo ka boripana gomme o oketše hlogwana ye e kwešišegago • Thoma ka dintlha tše bohlokwa pele: mang? eng? bjang? neng? kae? go reng? go fihla kae?
Athikele ya makasine	Gantši ka gare ga athikele ya makasine mongwadi o tšweletša ditaba tšeo a di ratago le tšeo a sa di ratego ebile setaele sa gagwe sa go anega ditaba se bohlokwa, gomme seo se swanetše go hlohleletšwa mo barutwaneng. Ba swanela ke go ngwala athikele ya makasine ka se sengwe le se sengwe seo ba bonago se le bohlokwa, gotee le tšeo di ba segišago, tšeo go tšona ba ka tšweletšago kwerano, kodutlo go sega, go sekaseka sererwa se sengwele se sengwe. Bontši bja diathikele tša diathikele tšeo barutwana ba di balago ke tša mohuta woo. Inthanete e tletše diathikele, mola setaele le diteng tša tšona di sa fapane kudu le ditšweletšwa tša go ngwalwa, eupša le ge go le bjalo go bohlokwa gore di lekolwe, kudu ka ge di tšwelela mo diblokong, tšeo ga bjale di amogelwago bjalo ka mohuta wa go ngwala wo o šomišwago ke batho ba bantši. Go dumela barutwana go itlhamela dibloko tša bona (ga go na pelaelo ya gore barutwana ba šetše ba dirile diploko mo pampiring) go ba fa dikamano tše di humilego tša go ngwala, go kgokanywa ka tlhokomelo ye e tseneletšego le baamogedi ba tshedimošo, diteng tša dilo tše di diregago ka tikologong le go šomiša segalo sa maleba. Lemoga tše di latelago: • Hlogo e swanetše go goga šedi gomme e kgahliše. • Setaele se tšweletše mong, se boledišane le mmadi thwii. • Setaele e ka ba seo se hlalošago le go diriša polelo ya dika, se goge boikgopolelo bja babadi. • Maina, mafelo, dinako, maemo le ntlha ye nngwe le ye nngwe ye bohlokwa di swanetše go akaretšwa ka gare ga athikele. • Athikele e swanetše go tsoša kgahlego le go hlohleletša mmadi gomme bjalo ka papatšo, e swanetše hlohleletša mmadi go e šomiša goba tirelo ya yona • Ditemana e se ke ya ba tše ditelele gomme di hlohleletše mmadi go tšwela pele go bala • Fonte e be ye bofefo le go kgona go goga šedi
Dokumenthari	• Nyakišišo ye e tseneletšego ya bophelo bja motho yo a itšego, mohlala, nkgwete (dipapadi, thuto, sedumedi), le pego ya tšeo di hweditšwego ka yena. • Se se ka akaretša dintlhakgolo le dihlotlo tše motho a kopanego le tšona pele a fihla ntlhorwaneng. • Maina, mafelo, dinako, maemo le ntlha ye nngwe le ye nngwe ye e nyakegago e swanetše go akaretšwa ka gare ga dokumenthari • Thoma ka dintlha tše bohlokwahlokwa: mang, eng, bjang, neng, kae, ka baka la eng le go fihla kae.

BOTELELE BJA DITŠWELETŠWA TŠA LELEME LA GAE (GO HLAGIŠWA KE BARUTWANA)			
MOŠOMO	**MPHATO 7**	**MPHATO 8**	**MPHATO 9**
Temana • Mantšu • Mafoko	Mantšu a100 –120 Mafoko a 8 – 10 Ditemana tše 4-6	Mantšu a 120 – 140 Mafoko a 8 – 12 Ditemana tše 5-8	Mantšu a 140 – 160 Mafoko a 8 – 12 Ditemana tše 5-8
Taodišo	Mantšu a 150 – 200 Ditemana tše 4-6	Mantšu a 200 – 250 Ditemana tše 5-8	Mantšu a 250 – 300 Ditemana tše 5-8
Theto	Ditematheto tše 2-3	Ditematheto tše 3-4 v	Ditematheto tše 4-8
Kanegelokopana, go akaretšwa le nonwane	Letlakala1 Ditemana +/-6	Matlakala a 2 Ditemana +/-12	Matlakala Ditemana +/-24
Poleldišano (tiragatšo ya Kgaolo e tee)	Letlakala le 1	Matlakala a 2	Matlakala a 3
Ditšweletšwa tše ditelele tša tirišano, mohlala, mangwalo	Mantšu a 120-140	Mantšu a 140-160	Mantšu a 160-180
Ditšweletšwa tše kopana	Mantšu a 80 - 90	Mantšu a 90 – 100	Mantšu a 100 – 110
Kakaretšo	Mantšu a 50 – 60 go setšweletšwa sa mantšu a 240	Mantšu a 60 – 70 go setšweletšwa sa mantšu a 260	Mantšu a 70 – 80 go setšweletšwa sa mantšu a 280

BOTELELE BJA DITŠWELETŠWA TŠA LELEME LA GAE (TŠEO BARUTWANA BA SWANETŠEGO GO SWARAGANA LE TŠONA)			
MOŠOMO	**MPHATO 7**	**MPHATO 8**	**MPHATO 9**
Ditšweletšwa tše ditelele tša go theeletšwa, mohlala, kanegelo, potšišotherišano, dipapadi, dipego tša dikuranta	150-200/go fihla go metsotso ye 5	200-250/go fihla go metsotso ye 5	250-300/go fihla go metsotso ye 5
Ditšweletšwa tše kopana tša go theeletšwa, mohlala, mohlala, ditsebišo, ditšweletšwa tša tshedimošo, ditšhupetšo	Mantšu a 60-70/ka metsotso ye 1-2	Mantšu a 70-80/ka metsotso ye 1-2	Mantšu a 80-100/ ka metsotso ye 1-2
Tekakwešišo ya go Bala/Ditšweletšwa tša go bala ka tsenelelo	Mantšu a 150-200	Mantšu a 200-250	Mantšu a 250-300

Botelele bja ditšweletšwa tša go bala go go okeditšwego ga se kgapeletšo ka ge se se laolwa ke mohuta wa setšweletšwa, go bothata ga polelo le go kgona go bala ga barutwana.

3.1.4 Dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo

Ka dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo re šupa melao ye e laolago tšhomišo ya maswaodikga, tirišo ya tlhakakgolo, mangwalo, medumo, mantšu, mafoko, le ditemana mošomo wa bomolomo le wa go ngwala. Melao ye e akaretša mopeleto, pitšo ya mantšu, popopolelo, temogo ya tšhomišo ya polelo ka tsinkelo bj.bj.

Mabokgoni a go theeletša, go bolela, go bala le go ngwala a ka se kgone go diragatšwa ntle le tsebo ye e tletšego ya dibopego tša polelo le tlwaetšo ya go di šomiša. Gape barutwana ba nyaka tlotlontšu ye e nabilego, ye mohlomongwe e lego lona lebaka le nnoši le bohlokwa la go kgontšha motho go kgokagana gabotse. Tlotlontšu ye e nabilego e bohlokwa go mabokgoni ka moka a polelo, kudu go baleng le go ngwaleng.Tsela ye kaonekaone ya go dira gore barutwana ba kaonafatše thutapolelo ya bona le go godiša tlotlontšu ya bona, ke gore ba bale ka tsenelelo ge ba le ka ntle le ka gare ga phapoši.

Barutwana ba tla ithuta ka tsela yeo **Dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo** di šomišwago ka gona, gomme ba tla tšwetšapele polelo ya go abelana go bolela ka polelo ('meta-language'), gore ba kgone go lekola ditšweletšwa tša bona le tše dingwe ka tsinkelo mabapi le tlhalošo, mohola le nepagalo. Ba tla kgona go šomiša tsebo ye go itemogela polelo go aga tlhalošo go tšwa go maemo a mantšu le a mafoko go ya go ditšweletšwa ka moka, le go bona ka tsela yeo setšweletšwa le kamano ya sona di tswalanago ka gona. Ka tsenelelano le ditšweletšwa tša mehutahuta, barutwana ba oketša tšhomišo ya bona ya tlotlontšu gomme ba diragatša ka nepagalo kwešišo ya bona ya **Dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo**.

Go letetšwe gore dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo di tla rutwa ka go tsenelela bjalo ka moo mabokgoni a mangwe a polelo a rutwago le go tšweletšwa. Dipeakanyo tša go ruta di laetša lenaneo la dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo (diaethemo) tšeo di swanetšwego go rutwa go mphato o mongwe le o mongwe. Ge o kgetha ditšweletšwa tša go theeletša le go bala tša leboo le lengwe le le lengwe la dibeke tše pedi, netefatša go re di akaretša tše dingwe tša dilo tša polelo tše o ratago go di fihlelela mo kotareng yeo. Hlama mešongwana yeo e nyalelanago le ditšweletšwa tše, yeo e tla kgontšhago barutwana go šomiša dilo tšeo go dikamano. Ditšweletšwa tša go ngwalwa tšeo barutwana ba tla di ngwalago di tla akaretša tše dingwe tša diatheme tša polelo. Efa barutwana tlhahlo ya go šomiša diaetheme tše ka tshwanelo le ka nepagalo. Kgetha tše dingwe tša diaetheme tšeo di swarišago barutwana bothata gomme o ba tlwaetše tšona ka go di diragatša ka mokgwa wa semmušo. Ka go Sehlopha sa Godimo, iri ye tee ka leboo la dibeke tše pedi beelwe thoko go phethagatša go ruta ga semmušo le go itlwaetša Dibopego le melao ya tšhomišo ya Polelo.

Nkatlapana ye e lego ka tlase e bontšha Dibopego le melao ya tšhomišo ya Polelo tšeo barutwana ba swanetšego go ithuta tšona nakong ya tshepedišo ya go theeletša, go bolela, go bala le go ngwala.Dibopego tše di swanetše go rutwa go ya ka dikamano le ka mokgwa wa togagano ka go diriša mehuta ye e fapanego ya ditšweletšwa tša bomolomo, tša go bonwa le tša go ngwalwa.Se sengwe ke gore di rutwe ka botlalo ka nako ye e beetšwego ka thoko ge go nyakega.

DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMISA YA PELELO	
Maswaodikga	Khutlo, leswao la tlabego, leswao la potšišo, fegelwana, kgorwana, khutlofegelwana, lenalana, ditsebjana, mašakana a pharanthesese, dikhutlo tše tharo tša go šalana moraugo, tlami
Mopeleto	Dipatrone tša mopeleto, melao ya mopeleto, khutšofatšo, tšhomišo ya pukuntšu
Dikarolo tša mantšu	Dihlogo, medu le meselana
Maina	Magoro a maina (go akaretša hlogo ya legoro la modirišogo) Maina a go balega (mohlala, *monna/banna*) le maina a go se balege *(maswi)* Palo (bontši le botee), mohlala, *mogoma/megoma* Mainagohle, (mohlala, *mosadi*) le mainaina (*Lerato)* Mainakgopolo, *lerato, boroko,* Mainagokwa, *molalatladi, segataborokgwana* Maina a dilo tša go bonwa le go swarega, mohlala, *kgwele,* Marui, *puku ya moithuti* Mainakgoboko, *mohlape wa dikgomo, motšhitšhi wa dinose* Mainantš*i, Yunibesithi ya Limpopo, mpša ye e bogolago, mohlare o mogolo kudu* Maina a lebopi la hlogo ya go, mohlala, *go opela* ke talente Tiro le sedirwa Bong, mohlala, *mogogonope, sethole, nku, kwana* Mainanyenyefatšo*, mosatšana* Mainamatšo, *moapei* Marui, mohlala, *ngwana wa monna*,
Mabaledi	Bokaakang bja 1. Ka moka, ntši, ga go na (mohl. Barutwana ba ba**ntši** ba kwešiša dithutišo) Bokaakang bja 2: bobedi, le ga e le (mohl. Barutwana **ka bobedi** ba emeletše) Bokaakang bja 3: nnyane, go feta (mohl. Sekolo se na le barutwana ba ba**nnyane**) Bokaakang bja 4: nngwe (mohl. Mmorutwan yo mo**ngw**e le yo mongwe o hweditše puku)
Mašala	Mašalašala: mohlala, Nna, rena, wena, lena, bona, sona, lona, yona, bjona, ona, wona, tšona Mašalašala a mmoledi le mmoledišwa ka bootee le bontši: Nna, rena, wena, lena, mohlala, (**Nna** ke ngwala moleko) Mašalašala a ka šoma bjalo ka sediri goba sedirwa, mohlala: sediri: **Bona** a ba a raloka sedirwa: Morutiši o swaya **tšona** Mašalašupi: yo, yoo, yola (Monna **yola** o rekile koloi) Lešalapadi: wohle, bohle, lohle, bj.bj. Lešalathuo: Puku ya **ka**, seeta sa **gago**, motse wa **geno**, dinku tša **gešo**, bj.bj. Lešalapotšišo; mang, neng, bjang, kae Lešalašupi-leba: sese, seo, sesele; šeba, šebo, šebale
Mahlaodi	Mahlaodi a palo: -ne, -raro, -bedi, -tee Mahlaodi a mmala: -so, -tala Mahlaodi a tekanyo, mohlala, telele, teletšana, teleletele (Lesiba ke yo moteletšana go Katlego) Mahlaodi a sebopego: -kopana, -hlano, -golo, bj.bj.

DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMISA YA PELELO	
Madiri	Madiri: Bana **ba a ngwala** Meselana ya madiri Ledirani Lediredi Lediriši Ledirišiši, Lediregi Ledirolli Lephethi Mafeledi: Kgomo e nnone Mafetedi: Morutiši o swaya dipuku, Madiri a goba le didirwa tše pedi, mohlala, koko o rekela bana malekere Kganetšo Maba: Mehuta ya maba: Lebatshwantšhišo, lebatlhalošo, lebatswalanyi
	Medirišo Mehuta ya medirišo Modirišopego: Baithuti ba a ngwala Modirišotatelano: Ke ile go di loutša tša ba bogela Modirišogore: Ithuta gore ke tšwelele Modirišotlwaelo: Re hlwa re e ya gona Modirišogo: Go sepela ke go bona Modirišo taelo: Sepela!
	Go hlagiša go kgona/go se kgone, mohlala, **nka** bolela Sekgowa/nka se kgone go bolela Sekgowa Go hlagiša tumelelo, **Nka** šomiša (bo) tshwamare? Go hlagiša kgonagalo/go se kgonego, mohlala, re **swanetše** go fihla Gauteng ka iri I ya 10 thapama. Go hlagiša nnete, mohlala, Ba **swanetše** go ba ba lebetše
	Mabaka a Madiri Lebaka la bjale, mohlala, barutwana ba a ngwala Lebjaletšweledi, mohlala, barutwana ba sa ngwala Lebaka le lefetilego: Matome o fihlile Lephethitšweledi: Pula e be e sa ne ge re tloga ntlong Lebaka la letlago: Matome o tla ngwala moleko Tla +modirišogo Go ya + modirišogo, mohlala, Go ya +go bona makgolo wa gagwe Letlagotšweledi: mohlala, ke tla be ke sa šoma beke ka moka
	Lekgokedi lekgokasediri, mohlala, basadi **ba** fihlile lekgokasedirwa, mohlala, ke a **se** tseba Sepedi

DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMISA YA PELELO	
Mahlathi	Mahlathi a mokgwa, gabohloko, gampe, gabotse, kudu Mahlathi a nako, maabane, lehono, ngwagola Mahlathi a lefelo, thabeng, toropong, Polokwane, kgauswi Mahlathi a tirišogantši gantši, ka mehla, nako ye nngwe Mahlathi a kgonagalo, mohlomongwe Mahlathi a tekanyo, kgole, kgojana Dikafoko tša mahlathi, mohlala, Ba tšhabetše ka ngwakong
Matlema	**Matlema** a felo, mohlala, ka pele ga, Mpša e **ka** serapeng, ka morago ga, kgauswi le, godimo ga Matlema a mantšu a mabedi: *godimo ga, ntle le, pele ga, thoko le, kgauswi ga,* Matlema a mantšu a mararo: ka pele ga, ka morago ga, Matlema a nako: ka Matlema a felo: ga Matlema a mosepelo: go, go kgabaganya, go dikologa le, go phatlalala le Matlema a Mmetse: arola ka, atiša ka
Makopanyi le mantšu a go tliša phetogo	mafelelong, se se latelago, gonabjale Ditlhalošo/lebaka le phetho: ke gona, ka lebaka la, ka mabaka a, go tloga, ke ka lebaka la, ka gona, bjalo, bjale, e latela seo, ge ….go le **Tshepedišo:** mathomo, bobedi, boraro Bapetša/fapantšha: swana, fapana, nnyane go, kgolo go, le ge go le bjalo, fela Peakanyo ya bohlokwa: ka mehla, mafelelong Dikakaretšo: ka kakaretšo, ka thumo Kgetho ya temana: ka kakanyo ya ka, ke dumela, ke bona o ka re, ke rata/ke hloile/tshepa/ ke ikwa emana ya go hlopha: wo ke mohlobo wa, o ka arolwa ka, ke mohuta wa, wela ka fase ga, ke karolo ya, e wela ka go, e hlophilwe ka, e tswalane le Temana ya go hlaloša: ka godimo, ka fase, ka thoko/hleng ga, kgauswi, leboa, Bohlabela, borwa, bodikela, bogolo, mmala, morero, botelele, bophara, boima, lebelo, swana le Temana ya tekolo: botse/bobe, nepagetše/go se nepagale, setho/bohlola, `nepagetše fošagetše, bohlokwa/tša go se be bohlokwa, šišinya, eletša, nganga, Temana ya go hlatholla: e hlothollwa bjalo ka, ke mohlobo wa Temana ya thumo: go ruma, go akaretša, ka boripana, bjalo ka ge o bona
Malahlelwa/maekiši	Ee!, Agaa!, Aowi!, Nxe!, Afa-e!, Jo-jo-jo!, A-a-a!, Jo nna wee! Itšhu! Perr, twaa, tšhirr, tuu, hubee, sehlee, thwii, kiti, kota, tsi,

DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMISA YA PELELO	
Kgodišo ya tltotlontšu le polelo ya dika	Mahlalošetšagotee, malatodi, diparonimi, pholisemi, homonimi, poeletšomedumo (ditumammogo le ditumanoši) lentšu le tee sebakeng sa sekafoko (Dikapolelo, tshwantšhišo, tshwantšhanyo, mothofatšo, phetolaina, mainahlangwa ka medumo, pheteletšo, phetolaina, kgegeo, tshotlo, kodutlo, kgakantšho, papadišantšu/phane, polelo ya go fihla taba, tlhagišo ya taba ka bohlale, phefolo, lithosese, anthisese) Dikapolelo/dika/diema/dithai Maadingwa, mantšu ao a amogetšwego polelong ya rena go tšwa dipolelong tše dingwe, mantšu a maswa, mohlala, 'radio" mantšu a tlhago/ Mantšu ao a nago le tlhalošo ye tee, klitšhe (sekafoko/lentšu leo thomilego go lešabbodutu ka gore batho ba le šomiša kudu, poeletšo ya mantšu ao a se nago mohola (redantensi), polelo yeo tlhalošo e bušeletšwago le mo sa nyakego (thautholotši), polelo ye e sego ya semmušo yeo e ka se šomišwego mabakeng a tlwaelo/semmušo (polelo ya mekgotheng/ slenge), jakone mantšu ao a kwešišwago ke batho bao ba šomago mošomo wa go swana; aksente (mokgwa wa go bitša mantšu wo ka wona motho a kgonago go tsebja gore o tšwa nageng efe, tshekamelo lehlakoreng le tee; polelong ya kgethollo; polelo ya maroga, ya maikutlo; polelo yeo e tšweletšago kgopolo ya gore banna le basadi ba se swarwe go swana. Gošomiša polelo ka maikemišetšo a a itšego, mohlala, retšistara ye e swanetššego batho/ baamogedi ba itšego bj, k polelo ya ka difokeng, polelo ya ditaola, polelo ya borapedi bj.bj Go široga ga tlhalošo, stokfele (stock fair) mogodišano; lefamolebe (van my lewe)lekgolwa; Matšekelane (march in line) mohlapetši
Dithabe	Thabekutu (ikemela), mohlala, Re etetše Durban ngwaga wa go feta. Mehuta ya dithabe, mohlala, Thabehlaodi: Ngwana *yo a sa llego* o hwela tharing Thabeina: *Ba ba hlagolago* ba ikhuditše Thabehlathi ya peelano: ke tla mo fa *ge nka mmona* Thabehlathi ya lebaka: Ke boile *ka gobane ba se gona*
Dikafoko	Dikafoko tša mahlaodi: Monna *yo motelele* Dikafoko tša maina: *Yunibesthi ya Limpopo* e feta *kholetšhe ya Polokwane* Dikafoko tša madiri a go se bontšhe kwano le sediri Sekafoko sa Leinadiri: *Go šoma* go a humiša. Sekafoko sa lediri: yo a šomago
Mafoko	Lefokonolo, lefokontši, lefokofokwana
Mafoko a peelano	Peelano ya mathomo go hlagiša kgonagalo ya nnete, mohlala, Ge e ka na, re tla se tšee leeto. Peelano ya bobedi go hlagiša se sengwe sa go ka no se direge, mohlala, Ge nka swara lottery, nka rekela mma wa ka ntlo ya diphaposi tša go robala tše lesome Peelano ya boraro go hlagiša se sengwe se se akanywago, Ge nkabe ke šomile kudu sekolong, nka be ke tšweletše dithutong tša marematlou.
Polelotirišo le Polelotirišwa	Polelotirišo: Bana ba ngwala moleko Lebjale, mohlala, Moleko o ngwalwa ke barutwana Lebjaletšweledi, mohlala, Moleko o sa ngwalwa ke barutwana Lefetile, mohlala, moleko o ngwadilwe ke barutwana Lebaka le le tetlago; Moleko o tla ngwala ke barutwana ngwaga wo o tlago
Polelotebanyi le polelotirišwa	O mpoditše gore ke ka lebaka la eng ke le morago ga nako. O mpoditše gore ke rata mmino o mo fe. O boletše gore o be a sa tsebe

3.2 NKATLAPANA YA PHATLALATŠO YA DITŠWELETŠWA

DIBEKE	MPHATO WA 7	MPATO WA 8	MPHATO WA 9
KOTARA YA 1			
1 & 2	Kanegelo	Kanegelo	Setšweletšwa sa tshedimošo-papatšo, phoustara
3 & 4	Sereto	Setšweletšwa sa tshedimošo le polelo	Padi, terama, kanegelokopana, theto
5 & 6	Sereto, terama	Padi, terama, kanegelokopana,	Setšweletšwa sa tshedimošo - Setšweletšwa sa kontraka
7 & 8	Kanegelokopana, kanegelotšhaba	Setšweletšwa sa tshedimošo, mohlala, kuranta goba athikele ya makasine	Padi, terama, kanegelokopana, theto
9 & 10	Kanegelokopana; sereto	Setšweletšwa sa nyakišišo	Setšweletšwa sa tshedimošo, mohlala, kuranta goba pego ya makasine
KOTARA YA 2			
1 & 2	Padinyana, terama, theto	Setšweletšwa sa tshedimošo le tša go bonwa, mohlala, mebepe, ditšhupetšo tša lefelo, mohlala, dikala, ditšhate, diswantšho	Padi, terama, kanegelokopana, theto
3 & 4	Setšweletšwa sa tshedimošo sa go ba le tša go bonwa, mohlala, papatšo, diswantšho/dikrafo; phoustara; tlhalošo ya selo, setšweletšwa sa go bonwa	Setšweletšwa sa tshedimošo, mohlala, setšweletšwa sa go kwewa/bonwa-papadi kekišo/ foramo/kahlaahlo ka phanele	Tshekaseko ya setšweletšwa – padi, terama, kanegelokopana, theto
5 & 6	Setšweletšwa sa tshedimošo, mohlala, ditshepedišo, ditaelo, setšweletšwa sa tshedimošo le tša go bonwa, mohlala, ditšhate, / dinkatlapana/dithalwa/diswantšho/ dikrafo	Setšweletšwa sa tshedimošo, mohlala potšišotherišano	Padi, terama, kanegelokopana, theto – tsebišo, lenaneothero le metsotso ya kopano
7 & 8	Padi/Terama	Tshekaseko ya kanegelo	Setšweletšwa sa tshedimošo sa go ba le tša go bonwa, mohlala, papatšo-tshekaseko
9 & 10	**KELOPHETHO**		

DIBEKE	MPHATO WA 7	MPATO WA 8	MPHATO WA 9
KOTARA YA 3			
1 & 2	Setšweletšwa sa tshedimošo, mohlala, lenaneopotšišo goba foromo Sereto	Terama	Setšweletšwa sa tshedimošo – wili le testamente
3 & 4	Terama, sereto	Setšweletšwa sa tshedimošo – kuranata/athikele ya makasine	Padi, terama, kanegelokopana, theto - go ngwala setšweletšwa sa tirišano - lengwalo la go felegetša CV
5 & 6	Setšweletšwa sa tsebišo, lenaneothero le metsotso	Padi, terama, kanegelokopana, theto- lengwalo la semmušo/le e sego la semmušo	Padi, terama, kanegelokopana, theto – go ngwala taodišo
7 & 8	Kuranta/athikele ya makasine mabapi le ditaba tša bjale	Padi, terama, kanegelokopana, theto Padi, terama, kanegelokopana, theto – go ngwala kanagelo	Padi, terama, kanegelokopana, theto - go ngwala setšweletšwa sa tirišano – karata ya taletšo le ya go amogela taletšo
9 & 10	Setšweletšwa sa tshedimošo-ditšhupetšo	Setšweletšwa sa kanegelo- Padi, terama, kanegelokopana, theto	Terama - go ngwala poledišano
KOTARA YA 4			
1 & 2	Terama/Padi/kanegelokopanano	Setšweletšwa sa tshedimošo: makasine/athikele ya kuranta	Padi, kanegelokopana-go ngwala lengwalo la go dira kgopelo
3 & 4	Setšweletšwa sa tshedimošo Information text sa go ba le pukutšatši, e-meile, maphephetsebiši	Padi, terama, kanegelokopana, theto	Padi, terama, kanegelokopana, theto – go ngwala di-emeile
5 & 6	Padi, terama, kanegelokopana, kanegelotšhaba	Terama/papatšo, sereto – pego ya bobegi bja ditaba	Padi, terama, kanegelokopana, theto – go ngwala tša bophelo bja mohu, ditseno tša pukutšatši, karata ya taletšo
7 & 8	Poeletšo ya ditšweletšwa – boitokišetšong bja tlhahlobo	Poeletšo ya ditšweletšwa – boitokišetšong bja tlhahlobo	Poeletšo ya ditšweletšwa – boitokišetšong bja tlhahlobo
9 & 10	**KELOPHETHO**		

3.3 PEAKANYO YA GO RUTA

Peakanyo ya go ruta e laetša bonnyane bja diteng tšeo di swanetšego go rutwa mo dibekeng tše dingwe le tše dingwe tše pedi ka kotara. Tatelelano ya diteng ye e filwego ga se ya kgapeletšo, gomme le nako ye e abilwego ke kakanyo fela ya go laetša gore go ka tšewa lebaka le lekakaang go ruta diteng. Barutiši ba swanetše go hlama Peakanyo ya Thuto go tšwa go dipukukgakollo tša bona le methopo ye mengwe go kgona go ruta diteng ka go šomiša tatelelano le lebelo la maleba. Barutiši ba hlohleletšwa go šomiša diteng goba dikgopolo tšeo di amanago le tikologo ya bona.

3.3.1 Ka tsela yeo ditšweletšwa di nyalantšwego go leboo la dibeke tše pedi

Ditšweletšwa tša go fapafapana di šomišitšwe bjalo ka motheo moakanyetšong wa leboo la beke tše pedi tša go ruta. Di kgethilwe go lebeletšwe ka mokgwa wo di nyalelanago ka gona go bopa togagano ye tee, mohlala, barutwana ba tla theeletša kanegelo morago ba bala kanegelo. Ba tla kgopelwa go ngwala tlhalošo ye kopana ya bomomolo ya lefelo goba motho (seo se nyalelana le kanegelo) goba ba ka kgopelwa go ngwala lengwalo ba ngwalele moanegwa mo go kanegelong. Kgetha sererwa goba hlogo mo sedikong se sengwe le se sengwe sa beke tše pedi seo se tlago go kgontšha go nyalantšha mešongwana ka katlego. Lebaka la go šomiša sererwa goba hlogo ke go dira gore go kgonege gore nako le nako tlotlontšu le dibopego tša polelo di bušeletšwe ka go dikamano tše di hlalošegago.

3.3.2 Ditšweletšwa/mešongwana di adilwe bjang ka tatelano go putlaganya leboo la dibeke tše pedi

Ga se gore Ditšweletšwa di swanetšwa go rutwa ka tatelano ye e itšeng. Gantši go swanetše go be le mešongwana wa go theeletša le go bolela go lokišetša mešongwana wa go bala goba go ngwala. Ka nako ye nngwe mošongwana wa go theeletša le go bolela o swanetše go tšwa go setšweletšwa sa go bala. Barutwana ba swanetše go šomana le ditšweletšwa tša bomolomo tša go fapafapana le go bala pele ba tla kgopelwa go ngwala ditšweletšwa tše. Gantši setšweletšwa seo se tla theeletšwago, mohlala, kanegelo goba pego ya ditaba e tla fapana le go ba ya godingwana go feta yeo barutwana ba tlilego go e bala. Se ke ka lebaka la gore mabokgoni a barutwana a go theeletša a tšwetše pele go feta mabokgoni a go bala.

3.3.3 Mohuta wa ditšweletšwa wo o beetšwego le wo o šišintšwego

Mehuta ya ditšweletšwa tšeo di beetšwego go rutwa go leboo la dibeke tše pedi

di laeditšwe go peakanyo ya ruta ebile di swanetše go ba gona ka gare ga dipukukgakollo tšeo di kgethilwego. Gantši ga go na mohuta wa kanegelo wo itšeng wo o kgethilwego. Kgetho e ka dirwa go tšwa go mehuta ya dikanegelo tša sebjalebjale, dikanegelo tša boikgopolelo (bohlagahlaga, mahlale a boikgopolelo) dikanegelo tša histori (mohlala, taodišophelo) le dikanegelo tša setšo (mohlala, nonwane ya kakanyatlhalošo le nonwane ya phetheletšannete) tšeo di lego gona. Go a swana le go direto le dipapadi.

Tše ke ditšweletšwa tšeo di tlago kgethwa go tšwa go padišo/dipadišo goba dipuku tše dingwe (go bala go go katološitšwego). Di tla thekga ditšweletšwa tšeo di badilwego go karolo yeo e beetšwego. E ka no ba mohuta wa setšweletšwa sa go swana (go gatelela kwešišo ya sebopego sa setšweletšwa goba ya mohuta wo mongwe wo o fapanego (go hlohloletša kgahlego le go katološa mohlwaela wa mabokgoni a go bala. Go tše ka moka, go bala ka tlaleletšo go swanetše go nyalelana le direrwa le morero wa se se kgethilwego go ditšweletšwa tše di beetšwego go leboo la dibeke tše pedi.

3.3.4 Togaganyo ya mabokgoni ka moka a polelo leboong la dibeke tše pedi

Le ge e le gore mabokgoni a tšweleditšwe ka mokgwa wa go kgaoganywa, a swanetše go rutwa ka mokgwa wa go logaganywa ge go kgonega mohlala, nakong ya ge go rutwa potšišotherišano ya bomolomo, barutwana ba ka bala setšweletšwa sa go balwa gomme ka morago ba laelwa go tšweletša potšišotherišano ya go ngwalwa. Kgetho ya dibopego tša polelo tše di ka rutwago leboong le itšego, e swanetše go akaretša tšweletšo le kwešišo ya ditšweletšwa tša bomololmo le tša go ngwalwa tše di swanetšego go tšweletšwa leboong le, mohlala, mahlaodi, mahlalosetšagotee, malatodi, mahlathi le lefetile, di lokiša barutwana gore ba tle ba ngwale taodišokanegelo goba tlhaloši. Modirišotaelo o bohlokwa ge barutwana ba ngwala taodišokgadimo.

Mekgwanakgwana ya bomolomo le go ngwala ye e swanetšego go rutwa mo leboong la dibeke tše pedi, e swanetše go laolwa ke mohuta wa setšweletšwa wo o swanetšego go hlagišwa, mohlala, ge go rutwa taodišokanegelo, barutwana ba swanetše go rutwa ka fao ditemana di latelanago ka gona empa ge ba ngwala taodišotšweletši, ba ka rutwa ka fao temana ya tshepedišo e ka ngwalwago ka gona.

3.3.5 Tsela yeo Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya polelo di rutwa ka gona

Karolo ya diteng tša 'Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya polelo' gantši e nyalelana le mehuta ya ditšweletšwa tšeo di beetšwego ka fase ga hlogo ya go Theeletša le go Bolela, go Bala le go Bogela le go Ngwala le go Hlagiša. Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya polelo di tla fiwa šedi gape ka nako ye e abetšwego go Theeletša le go Bolela, go Bala le go Bogela le go Ngwala le go Hlagiša. Mohlala, ge kanegelo e dirilwe, barutwana ba tla šoma ka lebaka la lefetile, le go bala ditšweletšwa ba šomiša lona lebaka le. Le ge go le bjalo, go bohlokwa gape gore mešongwana e hlamiwe

e nepišwa go sebopego sa polelo se se itšego ka go kamano. Kgetha diatheme go tšwa go karolo ya 'Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya polelo' go ruta bana polelo ye e tšwelelago fela ka nako ya nepišo ya mohuta wa setšweletšwa le ka mokgwa wo o thekgago go ithuta polelo kgato ka kgato. Ga se diatheme ka moka tšeo di swanetšwego go rutwa mo go leboo leo le filwego, fela netefatša gore diaetheme ka moka tše ngwadilwego mo lenaneong la kakaretšo di rutilwe ka moka ge ngwaga o fela.Leboo le lengwe la dibeke tše pedi o ka hwetša le tlopetšwe Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya polelo; se ga se re gore tšohle di swanetše go rutwa ka moka leboong le.Kgopolo ke gore bontši bja diaethemo tše bo šetše bo rutilwe Sehlopheng sa Gare. Go ruta daethemo tše Sehlopheng sa Godimo, e no ba poeletšo fela.

Hlamela barutwana mešongwana ye e bago le tlhaloganyo le go nyalelana le ditšweletšwa tšeo ba ithutago tšona go leboo la dibeke tše pedi. Mešongwana ye mentši ya mohuta wo e swanetšwe go dirwa bjalo ka ge barutwana ba tšwela pele go tšwa go Mphato wa 4 go ya go 6. Kgetha ka tlhokomelo melawana yeo o e hlalošetšago barutwana, e se be ye mentši. Go itlwaetša dibopego tša polelo' le tšhomišo go tla thumeletša mabokgoni a. Go ruta go swanetše go logaganya mabokgoni a polelo ka moka le dibopego tša polelo bjalo ka ge di nyalelana. Tše ka moka di swanetše go rutwa go ya le ka kamano ya tšona. Ela tlhoko, le ge go le bjalo go na le nako ye itšeng yeo e abetšwego go go ruta semmušo Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya polelo

3.4 NKATLAPANA YA PEAKANYO YA GO RUTA

MPHATO WA 7: KOTARA YA 1 DITENG				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE GO BOGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Theeletša kanegelokopana** • Lemoga dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo go tšwa go kanegelokopana • Ngwala dinoutse • Abelana dikgopolo le maitemogelo le go bontšha kwešišo ya dikgopolo **Anega kanegelo gape** • Anega ditiragalo gape ka tatelano ya maleba • Bolela baanegwa ka nepagalo • Bolela mothalonako	**Setšweletšwa sa dingwalo: dikanegelokopana** • Diponagalo tše bohlokwa tša ditšweletšwa tša dingwalo: bjalo ka moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) **Mekgwanakgwana ya pele ga go bala** • Lemoga diponagalo tša setšweletšwa bjalo ka dithaetlele, dihlogo, diswantšho • Lemoga diripa tša puku bjalo ka bokantle, letlakala la go ba le thaetlele, tšhupane, dikgaolo, tlhalošontšu, **Go balela kwešišo le mekgwanakgwana ya go bala** • Go sekimale go sekena • Go bala go go tseneletšego • Ponokakanyo • Go dira dithumo go ya le ka dintlha tše di filwegole mafelelo • Ntlha le kgopolo • Tlhalošo ya mantšu	**Ngwala temana ya kanegoMelawana ya temana:** • Lefoko la sererwa la temana • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Šomiša makopanyi go kgohlantša • Hlaloša dinyakwa tša setšweletšwa bjalo ka go anega kanego • Šomiša mantšu a maleba le setaele • Ngwala ka lebaka le le fetilego **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša **Ngwala kanegelo ye e theilwego go maitemogelo a gagwe**	**Šoma ka mantšu:** mainagohle, mainaina, maina a go balega le a go se balege, maina a dilo tša go swarega le mainakgopolo **Šoma ka mafoko:** mafokonolo, ditatamente, lebjale, lefetile **Mopeleto le Maswaodikga**: khutlo, fegelwana, kgorwana, khutlo-fegelwana, ditlhakakgolo le ditlhaka tše nnyane

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Theeletša le go ahlaahla sereto** • Abelana dikgopolo le maitemogelo le go bontšha kwešišo ya dikgopolo • Araba dipotšišo • Hlalošetša mogwera gore ke ka lebaka la eng o rata sereto se se itšego **Go balela godimo ka go itokišetša** • Segalo, kwagatšo ya lentšu, tlhabošo, karoganyo ya dikafoko ka go khutša mo mafelo a swanetšego, kopantšho mahlo • Hlokomela maswaodikga • Šomiša polelo ya mmele ya maleba	**Setšweletšwa sa dingwalo: direto** **Mekgwa ya go bala** • Go ipalela **Mekgwanakgwana ya pele ga go bala** • Lemoga diponagalo tša setšweletšwa bjalo ka dithaetlele, dihlogo, dithalo • Lemoga diripa tša puku bjalo ka bokantle, letlakala la go ba le thaetlele, tšhupane, dikgaolo, tlhalošontšu **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, ditematheto, mongwalelo • tlhalošo ya seka • moya wo o fokago • morero le molaetša	**Go ngwala ga boitlhamelo: sereto sa mong** **Melawana ya tematheto:** • sebopego sa tematheto • Šomiša makopanyi go kgohlagantšha • šomiša mafoko a mehutahuta a go fapana, botelele le dibopego • kgetho le tšhomišo ya mantšu mo seretong • Polelo ya dika **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša Ngwala sereto	**Šoma ka mantšu:** mainagokwa, mainatharagano, madiri ao a bontšhago kwano le sediri, mašala, mašalathuo **Tlhalošo ya mantšu:** morumokwano, maadingwa, dika, diema, poeletšomedumo, tshwantšhanyo, tshwantšhišo, malahlelwa/maekiši mahlalošetšagotee, malatodi **Maswaodikga:** karogano ya mantšu, khutlo, fegelwana

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Ditherišano ka ga tiragatšo:** • Tšea karolo go ditherišano tše e sego tša semmušo ka ga direrwa tše bonolo • Šomiša registara ka nepagalo • Swarelela go ditherišano • Lemoga dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Ngwala dinoutse • Araba dipotšišo **Poledišano** • Tšea karolo dipoledišanong • Šomiša polelo ya maleba • Araba ka tshwanelo • Hlokomela melawana ya poledišano, mohlala, go šielana • Šomiša polelo ya mmele ka nepagalo	**Setšweletšwa sa dingwalo sa tiragatšo (papadi ya tiragatšo e tee)** • Diponagalo tše bohlokwa tša setšweletšwa sa dingwalo: bjalo ka moanegwa, tshwantšhokgopolo, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, ditematheto, mohuta • tlhalošo ya seka - moya wo o fokago morero le molaetša **Go bala/go bogelela kwešišo (mekgwanakgwana)** • Go sekima le go sekena • Go bala go go tseneletšego • Go akanya • Go tšea sepheto ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega ka go šomiša mabokgoni a go kwešiša lentšu go ya le ka diripa tša lona • Temogo ya polelo ka tsinkelo	**Ngwala poledišano, tiragatšo ya go go diragatšwa** • Dinyakwa tša tlhamego, setaele, ntlha tebelelo • Baamogedi ba tshedimošobao ba lebišitšwego, morero le dikamano • Kgetho ya mantšu • Go bolela ka nepagalo • Tlhagišo ka tokologo **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša	**Šoma ka mantšu**: mainagohle, madiri ao a bontšhago kwano le sediri, mašala, maina, marui **Šoma ka mafoko**: mafokonolo, ditatamente, lebjale, lefetile, sediri, kwano ya sediri le lediri **Tlhalošo ya mantšu**: mahlalošetšagotee, malatodi, diema, dika **Maswaodikga:** kgorwana, ditsebjana tša go bulega le go tswalega, leswao la tlabego, leswao la potšišo

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7-8	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Theeletša kanegelokopana/ dingwalotšhaba** **Listening Comprehension** • Lemoga dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo gomme a ngwala dinoutse • Abelana dikgopolo le maitemogelo le go bontšha kwešišo ya dikgopolo • Lemoga mekgwanakgwana ya go goketša le go hlalefetša mo go hlokegago • Araba dipotšišo **Kahlaahlo ya sehlopha/phaneleListen to poetry and determine meaning** Ahlaahla kanego/dingwalotšhaba tše ba ithutilego mošongwaneng wo o fetilego • Lemoga baanegwa • Ahlaahla morero • Ahlaahla ntlha tebelelo • Tswalanya diteng le maitemogelo a gagwe	**Setšweletšwa sa dingwalo: kanegelokopana/dingwalotšhaba/** • Diponagalo tše bohlokwa tša setšweletšwa sa dingwalo: bjalo ka moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tshwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, ditematheto, mohuta • tlhalošo ya seka • moya wo o fokago morero le molaetša **Go bala/go bogelela kwešišo** • Go sekima le go sekena • Go bala go go tseneletšego • Go tšea sepheto ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega ka go šomiša mabokgoni a go kwešiša lentšu go ya le ka diripa tša lona lentšu	**Ngwala tshwayotshwayo/lengwalo** • Dinyakwa tša tlhamego le setaele • Baamogedi ba tshedimošo bao ba lebišitšwego, morero le dikamano • Temana ya kgohlano • Kgetho ya mantšu **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša **Ngwala lengwalo/tshwayotshwayo a latela magato a go ngwala**	**Šoma ka mantšu**: botee le bontši, mahlaodi, papetšo, tekatekanyo. **Šoma ka mafoko**: lebjale, lefetile **Tlhalošo ya mantšu**: dingwalwatshwano, pholisimi, dithai, diema, dika

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
9-10	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Go theeleletša kwešišo** • Hlaloša magato a go theeletša • Ngwala dinoutse • Araba dipotšišo **Kahlaahlo ya sehlopha/phanele** • Ahlaahla dikgopolo tše itšego go tšwa go kanegelokopana • Tšea maemo ka ga dikgopolo gomme a šupetša seo go tšwa go setšweletšwa go thekga maemo • Tswalanya diteng le maitemogelo a gagwe	**Setšweletšwa sa dingwalo: kanegelokopana** • Diponagalo tše bohlokwa tša ditšweletšwa tša dingwalo, bjalo ka moanegwa, tshwantšho ya baanegwa: thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) • **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwanomošito • sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, ditematheto, mohuta • tlhalošo ya seka • moya wo o fokago • morero le molaetša **Go bala/go bogelela kwešišo (mekgwanakgwana)** • Go sekima • Go sekena • Go bala go go tseneletšego • Ntlha le kgopolo • Go tšea sepheto ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega ka go šomiša mabokgoni a go kwešiša lentšu go ya le ka diripa tša lona	**Ngwala taodišotlhaloši** **Melawana ya temana:** • Lefoko la sererwa • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Peakanyo ya tatelano ya ditemana • Makopanyi go kgohlagantšha • Šomiša mehuta ya go fapana ya mafoko, botelele le sebopego **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša **Hlagiša taodišo ya go elwa**	**Šoma ka mantšu:** dihlogo, meselana, medu, madiri ao a bontšhago kwano le sediri **Šoma ka mafoko:** dithabekutu, dithabe **Tlhalošo ya mantšu:** mahlalošetšagotee **Maswaodikga le mopeleto:** Tšhomišo ya pukuntšu, dipatrone tša mopeleto, melao ya mopeleto

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
KELO YA KOTARA YA 1				
	MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA 3: MOLEKO WA 1**	
	Go bolela kanegelogape/ahlaahla sereto/poledišano/ dikahlaahlo tša sehlopha/phanele	Taodišotlhaloši/taodišokanegelo Lengwalo leo e sego la semmušo/ tshwayotshwayo/poledišano	Tekakwešišo le tšhomišo ya polelo	

MPHATO WA 7: KOTARA YA 2 DITENG				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE GO BOGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** Go theeleletša kwešišo: • Hlaloša magato a go theeletša • Ngwala dinoutse • Araba dipotšišo **Anega kanegelo** • Tshwantšho ya baanegwa • Kgetho le tšhomišo ya mantšu • Polelo ya mmele • Tlhathollo ya maikutlo, segalo, moya wo o fakago, nako, kgegeo le mafelelo ao a sopaganego.	**Setšweletšwa sa dingwalo go swana le padi ya bafsa/tiragatšo** • Diponagalo tše bohlokwa tša ditšweletšwa tša dingwalo: bjalo ka moanegwa, tshwantšho ya baanegwathulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) **Go bala/go bogelela kwešišo (šomiša ditšweletšwa tša go ngwalwa/goba tša go bonwa bjalo ka dikhathune// moseto)** • Go sekima • Go sekena • Go bala go go tseneletšego • Go dira dithumogo ya le ka dintlha tše di filwego (baanegwa, tikologo, molaetša) • Go tšea sepheto ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega ka go šomiša mabokgoni a go kwešiša lentšu go ya le ka diripa tša lona • Polelo ya go ama maikutlo	**Go ngwala: Taodišokanego** **Melawana ya temana:** • Lefoko la sererwa la temana • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Peakanyo ya tatelano ya ditemana • Makopanyi go kgohlagantšha • Šomiša mehuta ya go fapana ya mafoko, botelele le sebopego **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le • Go hlagiša	**Šoma ka mantšu**: maina a tharagano, tiro le sedirwa, tšhomišo ya maina a mangwe ya go feta ga tee, madiri ao a bontšhago kwano le sediri, Mahlaodi: papetšo, tekatekanyo **Šoma ka mafoko**: mafokonolo, ditatamente, lebaka lebjale, lefetile **Tlhalošo ya mantšu**: mahlalošetšagotee, malatodi, tlhalošothwii, tlhalošo ya seka, Polelo ya go ama maikutlo **Maswaodikga**: khutlo, fegelwana, leswao la tlabego, leswao la potšišo

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Go theeleletša kwešišo (setšweletšwa sa go ngwalwa/hlagišo ya ditaba tša thelebišene**) • Hlaloša magato a go theeletša • Ngwala dinoutse • Ngwala dikarabo **Dibopego tša go fapana tša kgokagano ya bomolomo: Ngangišano (ka ga papatšo** • Kgetha sererwa sa maleba • Hlagiša ngangišano ka go kwagala • Šomiša ditlabakelo tša kgokagano ka nepagalo • Šomiša tlotlontšu ya maleba, dibopego tša polelo • Šomiša polelo ya go hlalefetša/polelo ya go ama maikutlo • Latela ditshepedišo	**Go bala/go bogelela kwešišo (šomiša ditšweletšwa tša go ngwalwa/goba tša go bonwa bjalo ka papatšo** • Go sekima • Go sekena • Go bala go go tseneletšego • Go dira dithumo go ya le ka dintlha tše di filwego (baanegwa, tikologo, molaetša) • Go tšea sephetho ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega ka go šomiša mabokgoni a go kwešiša lentšu go ya le ka diripa tša lona lentšu • Polelo ya go hlalefetša • Polelo ya semmušo le ye e sego ya semmušo **Setšweletšwa sa dingwalo bjalo ka padinyana** • Diponagalo tše bohlokwa tša ditšweletšwa tša dingwalo, bjalo ka, moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo)	**Ngwala ditšweletšwa tša tirišano:** **Papatšo/diphoustara** • Dinyakwa tša tlhamego • Morero, baamogedi ba tshedimošo bao ba lebišitšwego le dikamano • Kgetho ya mantšu le tlhamego ya mafoko • Dielemente tša go bonwa bjalo ka mehuta ya fonte le bogolo, dihlogo, dika/dišupo, mmala) • Polelo ya go hlalefetša/polelo ya go goketša **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša	**Šoma ka mantšu**: Mainaina, bong, bontši, botee Mahlaodi: mašupi, maamanyi **Šoma ka mafoko:** polelotebanyile polelotharedi, lefokonolo le lefokontši **Tlhalošo ya mantšu**: mahlalošetšagotee, malatodi, tlhalošothwii le tlhalošo ya seka **Maswaodikga le mopeleto**: kgorwana; khutlo, fegelwana, Tšhomišo ya pukuntšu

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Kahlaahlo ya sehlopha/ya phapoši ya go fa ditaelo goba ditshepedišo** • Kgetha sererwa • Abelana dikgopolo • Go šielana le go theeletša gabotse • Go tlatša dikgoba • Šomiša diswayi tša poledišano go swarelela kahlaahlo **Go bolela ga go itokišetšwa/Go bolela ga go se itokišetšwe** • Kgetho ya mantšu • Tšhomišo ya segalo, lebelo • Go šomiša ditlhahli nakong ya tlhagišo • Šomiša polelo ya mmele ka nepagalo	**Bala setšweletšwa sa ditaelo go swana le sa ditaelo tša tshepedišo** • Diponagalo tše bohlokwa tša ditšweletšwa tša dingwalo: bjalo ka moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, ditematheto, mohuta • tlhalošo ya seka • moya wo o fokago • morero le molaetša	**Setšweletšwa se sekopana sa tirišano: ditaelo** • Dinyakwa tša tlhamego, tša setaele • Baamogedi ba tshedimošo bao ba lebišitšwego, morero le dikamano • Temana ya kgohlano • Kgetho ya mantšu le sebopego sa lefoko **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla • Go hlagiša **Ngwala taelo**	**Šoma ka mantšu**: Matlema – a nako, lefelo, mosepelo Mahlaodi: Palo **Šoma ka mafoko**: polelotiriši le Polelotirišwa **Tlhalošo ya mantšu**: dika lediema **Maswaodikga**: tlami; lenalana

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7-8	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Bapala karolo ya tiragatšo** • Tšea mošomo wo a o filwego • Šomiša polelo ya maleba • Hlokomela melawana • Šomiša polelo ya mmele ka nepagalo **Karolo ya papadi ya go nyakišiša** • Hlama potšišonyakišišo • Hlokomela melawana • Šomiša polelo ya maleba • Bega tše di hweditšwego	**Bala setšweletšwa sa dingwalo: go swana le tiragatšo** • Diponagalo tše bohlokwa tša ditšweletšwa tša dingwalo: bjalo ka moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo)	**Ngwala tshwayotshwayo ya tiragatšo** **Melawana ya temana:** • Lefoko la sererwa la temana • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Peakanyo ya tatelano ya ditemana • Makopanyi go kgohlagantšha • Šomiša mehuta ya go fapana ya mafoko, botelele le dibopego **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša	**Šoma ka mantšu**: Mafedi le mafetedi **Šoma ka mafoko**: Polelotirišwa; lebjale tšweledi; polelotebanyi le polelotharedi; **Tlhalošo ya mantšu**: mahlalošetšagotee, malatodi, tlhalošothwii, tlhalošo ya seka **Maswaodikga**: kgorwana; ditsebjana; leswao la potšišo; fegelwana; khutlo
KELO YA KOTARA YA 2				
9-10	**MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO**		**MOŠOMO WA 2: MOLEKO WA 2**	**MOŠOMO WA 3**
	Go theeleletša kwešišo/ngangišano/ditherišano/Polelo ya go itokišetša/se itokišetšwe/poledišano ya sehlopha mabapi le go fa ditaelo.		Dingwalo: Dipotšišo tša dikamano	**Tlhahlobo ya gare ga ngwaga** Lephephe la 2: Tekakwešišo, tšhomišo ya polelo le dingwalo Lephephe la 3: Go ngwala: Taodišo ye tee le setšweletšwa se tee sa tirišano

MPHATO WA 7 KOTARA YA 3 DITENG				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE GO BOGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Go theeletša kwesišo ya go tlatša difomo/potšišonyakišišo** • Itlwaetša magato a go theeletša • Ngwala dinoutse • Araba dipotšišo **Dibopego tša go fapana tša bomolomo ka ga tšhomišo ya potšišonyakišišo goba difomo** **Diforamo, dikahlaahlo tša phanele** • Kgetha sererwa • Abelana dikgopolo • Go šielana le go theeletša gabotse • Go tlatša dikgoba • Šomiša diswayi tša poledišano go swarelela go kahlaahlo	**Bala setšweletšwa ka ga bohlokwa bja potšišonyakišišo le mokgwa wa go e tlatša** • Tshedimošo ye e nyakegago • Tšhomišo ya polelo • Tshaeno **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) **Go bala/go bogelela kwešišo** • Go sekima • Go sekena • Go akaretša • Ponokakanyo • Go dira dithumo go ya le ka dintlha tše di filwego • Tlhalošo ya mantšu	**Ditsweletša tša tirišano bjalo ka go tlatša potšišonyakišišo, goba difomo:** • Latela ditaelo • Neela tshedimošo ye maleba go ya le ka potšišo • Šomiša polelo ya maleba **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša	**Šoma ka mantšu**: mainagohle; mainakgoboko; mahlathi a mokgwa le nako; mahlaodi **Šoma ka mafoko**: thabeina; thabehlaodi le thabehlathi; mafokontši le mafokofokwana **Tlhalošo ya mantšu**: mahlalošetšagotee, malatodi, ditumatshwano **Maswaodikga**: leswao la potšišo; mašakana; Tlhakakgolo; tlami Khutsofatšo – tlhaka ya pele, akronimi,

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Theeletša tiragatšo (Poledišano/ Potšišotherišano)** • Hlama potšišonyakišišo • Hlokomela melawana • Šomiša polelo ya maleba Ngwala dinoutse Bega tše di hweditšwego **Dibopego tša go fapana tša kgokagano ya bomolomo** • Go diragatša • Amantšha mohuta wo o itšego wa sengwalo le wo mongwe • Go diragatša poledišano ya setlogo • Tiragatšo ya go swarelela go moya le maikemišetšo a setlogo • Tshwantšho ya baanegwa ya go bonala ya go ba le dithekgi tše bonolo - Tšhomišo ya dithekgi tša maleba go bopa tikologo	**Setšweletšwa sa dingwalo go swana le tiragatšo ya bafsa**/tiragatšo ya terama • Diponagalo tše bohlokwa tša ditšweletšwa tša dingwalo: bjalo ka moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwan, mošito • sebopego sa ka ntle sa sereto, methalotheto, ditematheto, mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • morero le molaetša	**Ditšweletšwa tše telele, bjalo ka poledišano/ potšišotherišano ya go ngwalwa** • Dinyakwa tša tlhamego, setaele • Baamogedi ba tshedimošo bao ba lebišitšwego, morero le dikamano • Kgetho ya mantšu • Tšhomišo ya maleba ya polelo **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša	**Šoma ka mantšu**: mainaina, botee le bontši Mahlaodi: papetšo, tekatekanyo **Šoma ka mafoko**: mafokofokwana a go ba le thabekamanyi; polelotebanyi le polelotharedi. **Tlhalošo ya mantšu**: medu ya mantšu **Maswaodikga:** kgorwana; ditsebjana; fegelwana; khutlo; lenalana; leswao la potšišo

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Dibopego tša go fapana tša kgokagano ya bomolomo** Go bapala karolo: tshepedišo ya kopano • Matseno a mabotse • Tšhomišo ya segalo, lebelo • Tšhomišo ya polelo • Polelo ya maleba ya mmele • Mafelelo a mabotse **Go theeleletša kwešišo (ditšweletšwa tša go ngwalwa/Tlhagišo ya ditaba tša thelebišene**) • Hlaloša magato a go theeletša • Ngwala dinoutse • Araba dipotšišo	**Bala setšweletšwa sa ka moo tsebišo/lenaneothero le metsotso di ngwalwago ka gona** • Baraloka karolo • Tšhomišo ya polelo • Tlhamego • Go phethagatša dikarolo tša mošomo **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) **Go bala/go bogelela kwešišo/ ditšweletšwa tša go ngwalwa/tša go bonwa/dikerafo** • Go sekimela dikgopolokgolo • Go sekenela dintlha ka botlalo tša go thekga • Go dira dikakanyo • Go tšea sephetho ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega le diswantšho • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Kgopolo ya mong ka sebele	**Ditšweletšwa tša tirišano tše telele, mohlala, Tsebišo/Lenaneothero le metsotso** • Lemoga baamogedi ba tshedimošo bao ba lebišitšwego le morero wa go ngwala; • Tšea sephetho ka ga setaele, ntlha tebelelo le tlhamego ya go ngwala; • Kgetho ya mantšu le dibopego tša polelo **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša	**Šoma ka mantšu**: Mašala: a mmoledi le mmolediŠwa, mašalašupi, mašalathuo. **Šoma ka mafoko**: lebaka la lebjale, lefetile; polelotebanyi le polelotharedi; polelotiriši le polelotirišwa; **Tlhalošo ya mantšu**: Meselana ya madiri (matšo) **Maswaodikga**: lenalana; tlhakakgolo; fegelwana; khutlo; kgorwana

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7-8	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Theeletša le go ahlaahla ditaba tša bjale tše ditheilwego mo go diathikele tša dikuranta le dikgatišobaka** • Tšhomišo ya segalo, lebelo • Tšhomišo ya polelo ya go hlalefetša/ polelo ya go ama maikutlo/polelo ya go goketša • Šomiša ditlhahli • Latela melawana • Polelo ya mmele ka nepagalo • Matseno a matlakgogedi le mafelelo a go ba le maatla • Maikemišetšo, sehlopha se se lebišitšwego le dikamano **Go bala athikele ya kuranta ka go hlaboša lentšu go go itokišeditšwego le go go sa itokišetšwago** • Tšhomišo ya segalo, lebelo • Šetša maswaodikga go a šomiša ka mokgwa wa maleba • Polelo ya mmele ya maleba	**Go bala/go bogelela tshedimošo (šomiša setšweletšwa bjalo ka diathikele tša kuranta/diathikele tša kgatišobaka/dipolelo tša go ngwalwa** • Go sekima dikgopolokgolo • Go sekena dintlha ka botlalo tša go thekga • Go dira dikakanyo • Dintlha le dikgopolo • Ntlha tebelelo ya mongwadi • Go tšea sepheto ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega le diswantšho • Polelo ya semmušo/Polelo ye e sego ya semmušo • Tlhalošothwii/tlhalošo ya go rarela • Dikapolelo **Ngwala moleko wa tekakwešišo**	**Ditšweletšwa tša tirišano tše telele/ kopana: athikele ya kuranta** • Dinyakwa tša tlhamego, setaele • Baamogedi ba tshedimošo bao ba lebišitšwego, morero le dikamano • Kgetho ya mantšu le dibopego tša polelo **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le • Go hlagiša **Ngwala athikele ya kuranta**	**Šoma ka mantšu**: mainakgopolo; Matlema Mahlaodi: papetšo, tekatekanyo **Šoma ka mafoko**: Peakanyo go ya ka tatelano; peakanyo go ya ka bohlokwa; temana ya go hlaloša, polelo ya go goketšale polelo ya go ama maikutlo; polelo ya go sekamela ka lehlakoreng le teele kgethollo; go lebelela dilo ka leihlo le tee; didirišwa tša makgethepolelo. **Tlhalošo ya mantšu**: mahlalošetšagotee, malatodi, tlhalošothwii, tlhalošo ya seka **Maswaodikga**: ditsebjana; leswao la tlabego; fegelwana; khutlo; leswao la potšišo; mašakana

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
9-10	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Go theeleletša kwešišo go go theilwego go go fa ditšhupetšo** • Go itlwaetša magato a go theeletša • Ngwala dinoutse • Ngwala dikarabo **Dibopego tša go fapana tša kgokagano ya bomolomo, mohlala, go fa ditšhupetšo/ditaelo** • Tšhomišo ya maleba ya polelo • Mafoko a makopana a go kwagala • Dintlha ka botlalo	**Setšweletšwa sa dingwalo go swana le padi ya bafsa/dikanegelokopana/ tiragatšo/** • Diponagalo tše bohlokwa tša ditšweletšwa tša dingwalo: bjalo ka moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • sebopego sa ka ntle sa sereto, methalothato, ditematheto, mongwelelo • tlhalošo ya seka • moya wo o fokago • morero le molaetša **Go bala le go bogelela kwešišo, mohlala, ditšweletšwa tša go ngwalwa/tša go bonwa** • Go sekima dikgopolokgolo • Go sekena dintlha ka botlalo tša tlaleletšo • Go dira dikakanyo • Ntlha le kgopolo • Ntlha tebelelo ya mongwadi • Go tšea sepheto ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega le diswantšho • Dintlha le dikgopolo • Tlhalošothwii le tlhalošo ya go rarela	**Ngwala taodišotlhaloši/ taodišokanego** • Dinyakwa tša tlhamego, setaele, ntlha tebelelo • Baamogedi ba tshedimošo bao ba lebišitšwego, morero le dikamano • Kgetho ya mantšu le dibopego tša polelo **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša	**Šoma ka mantšu**: maina tharagano Mašala– a mmoledi le mmolediŠwa, Mahlaodi: papetšo, tekatekanyo **Šoma ka mafoko**: temana tekolo mafokonolo, ditatamente, lebaka lefetile; lebjale **Tlhalošo ya mantšu**: mahlalošetšagotee, malatodi, tlhalošothwii, tlhalošo ya seka **Maswaodikga**: khutlo; fegelwana; kgorwana, khutlo-fegelwana

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
KELO YA KOTARA YA 3				
	MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MMOŠOMO WA 3: MOLEKO WA 3**	
	Papadikekišo/tshepetšo ya kopano/Go bala ga go itokišetšwa/Go bala ga go se itokišetšwe/dikahlaahlo tša foramo/phanele	Taodisotlhaloši/taodišokanego/ Lenaneothero le metsotso	tekakwešišo le tšhomišo ya polelo GOBA Dingwalo	

MPHATO WA 7 KOTARA YA 4 DITENG				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE GO BOGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Polelo ya go se itokišetšwe/Go tsebiša seboledi;/go fa ditebogo/Go anega kanegelo** • Kgetha sererwa sa maleba • Rulaganya tshedimo ka kgohlano • Lemoga tlotlontšu, dibopego tša polelo, • Matseno le mafelelo a maatlakgogedi Diponagalo le melawana (dithekniki tša go bolela patlalatša, sebopego.) **Go balela godimo** • Tšhomišo ya segalo, lebelo • Šetša maswaodikga go a šomiša ka mokgwa wo maleba • Polelo ya mmele ye e nepagetšego	**Setšweletšwa sa dingwalo go swana le padi ya bafsa/dikanegelokopana/ tiragatšo** • Diponagalo tše bohlokwa tša ditšweletšwa tša dingwalo: bjalo ka moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) **Go bala/go bogelela kwešišo (šomiša ditšweletšwa tša go ngwalwa le tša go bonwa)** • Go sekima dikgopolokgolo • Go sekena dintlha ka botlalo tša go thekga • Go dira dikakanyo • Go tšea sepheto ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega le diswantšho • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Ntlha le kgopolo • Go tšea sephetho go ya le ka dintlha tše di filwego le mafelelo • Kakanyo ya mong	**Ditšweletšwa tša tirišano tše telele/ kopana, mohlala, go fa ditaelo** • Dinyakwa tša tlhamego, setaele • Baamogedi ba tshedimošo bao ba lebišitšwego, morero le dikamano • Kgetho ya mantšu le dibopego tša polelo **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša	**Šoma ka mantšu**: maina a go raragana; Mahlaodi: papetšo, tekatekanyo; Matlema – matlema alentšu le tee), matlema a mantšu a mabedi), matlema ao a raraganego (mantšu a mararo goba go feta) **Šoma ka mafoko:** mafokonolo; mafokontši; mafokofokwana; thabehlathi le thabehlaodi; **Tlhalošo ya mantšu**: mahlalošetšagotee; malatodi; tlhalošothwii; tlhalošo ya seka; mahlaodi; mahlathi **Maswaodikga:** khutlo-fegelwana; ditsebjana; khutlo; lenalana

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Go theeleletša kwešišo (setšweletšwa sa go ngwalwa/Tlhagišo ya ditaba tša thelebišene**) • Hlaloša magato a go theeletša • Ngwala dinoutse • Ngwala dikarabo **Dibopego tša go fapana tša dikgokagano tša bomolomo** **Ngangišano/Kahlaahlo ya Sehlopha: Ahlaahla tšhomišo ya e-meili/ diphoustara/ditsenwa tša pukutšatši/ maphephetsebiši** • Diponagalo le melawana • Go beakanya, go nyakišiša, go rulaganya le go hlagiša	**Bala setšweletšwa sa go ba le pukutšatši/e-meilemaphephetsebiši** • Tlhamego • Tšhomišo ya polelo • Baamogedi ba tshedimošo bao ba lebišitšwego **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) • **Theto** dingwalotšhaba • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, ditematheto, mongwalelo • tlhalošo ya seka • moya wo o fokago • morero le molaetša	**Ditšweletšwa tša tirišano tše telele, mohlala, e-meile, diphoustara/ ditsenwa tša pukutšatši/** maphephetsebiši. • Dinyakwa tša tlhamego, setaele, ntlha tebelelo • Maikemišetšo kaga wa baamogedi ba tshedimošo bao ba lebišitšwego le dikamano • Kgetho ya mantšu, tlhalošo ya go bonagala • Sebopego sa lefoko, botelele le mehuta **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša **Tšweletša se tee sa ditšweletšwa tše di tšweleditšwego ka godimo**	**Šoma ka mantšu**: mašala–mabotšiši, mašupi, mainakgoboko; madiri ao a bontšhago kwano le sediri Mahlaodi: papetšo, tekatekanyo Dihlogo, meselana le medu. **Šoma ka mafoko:** polelotebanyi; dipotšišo le ditlhahli; kwano ya sediri le lediri; ditatamente tše di khutsofaditšwego; Dipotšišo tša go se nyake dikarabo **Tlhalošo ya mantšu**: malatodi; tlhalošothwii; tlhalošo ya seka; dikamano **Maswaodikga**: ditsebjana; leswao la potšišo; fegelwana; leswao la tlabego; *fonte*

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Go theeleletša kwešišo** • Hlaloša magato a go theeletša • Ngwala dinoutse • Araba dipotšišo **Polelo ya go itokišetšwa** • Tšhomišo ya segalo, lebelo • Tšhomišo ya polelo ya go hlalefetša/ polelo ya go ama maikutlo/polelo ya go goketša • Tšhomiša ya ditlhahli • Latela melawana • Polelo ya mmele ya maleba • Matseno a maatlakgogedi le mafelelo a nago le maatla • Maikemišetšo, sehlopha se se lebišitšwego le dikamano	**Bala setšweletšwa sa dingwalo go swana le padi ya bafsa/ dikanegelokopana/tiragatšo/ dingwalotšhaba** • Diponagalo tše bohlokwa tša ditšweletšwa tša dingwalo: bjalo ka moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Theto: Direto tše di kgethilwego** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto • sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • sebopego saka ntle sa sereto, methalo, ditematheto, mongwalelo • tlhalošo ya seka • moya wo o fokago • morero le molaetša Tshekatsheko ya sereto: • Methalo, mantšu, ditematheto, kgokanyi, poeletšo, mongwalelo, maswaodikga. • Tlhalošo: Tlhalošothwii le tlhalošo ya go rarela	**Poeletšo le boitokišetšo bja tlhahlobo** **Ditaodišo** **Legato la boitokišetšo:** • Dinyakwa tša tlhamego, setaele, ntlha tebelelo • Baamogedi ba tshedimošo bao ba lebišitšwego, morero le dikamano • Kgetho ya mantšu **Tsepelela go magato a go bala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošollale • Go hlagiša	**Šoma ka mantšu**: mathuši; madiri Mahlaodi: papetšo. tekatekanyo, **Šoma ka mafoko**: polelo ya go sekamela ka lehlakoreng le tee; go lebelela dilo ka leihlo le tee; kgethollo; polelo ya go ama maikutlo le polelo ya go hlalefetša, ditatamente; Dipotšišo tša go se nyake dikarabo; **Tlhalošo ya mantšu**: mahlalošetšagotee, malatodi, dikamano **Maswaodikga**: khutlo; fegelwana; leswao la tlabego; leswao la potšišo

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7-8	**Poeletšo le boitokišetšo bja tlhahlobo** **Go bolela:** • Polelo ya go itokišetšwa/ngangišano/potšišotherišano/ditherišano • Go bala ga go itokišetšwa • Go bala ga go se itokišetšwe **Go theeeletša** Go theeletša kwešišo	**Poeletšo le boitokišetšo bja tlhahlobo** **Go bala** • Go bala ga go itokišetšwa • Go bala tekakwešišo • Kakaretšo • Dingwalo: - Padi/dikanegelokopana/dingwalotšhaba - Tiragatšo/thuto ya filimi - Direto	**Poeletšo le boitokišetšo bja tlhahlobo** **Go ngwala:** • Ditšweletšwa tša tirišano	**Šoma ka mantšu: mašala; dikutu.** **Šoma ka mafoko**: mafokonolo, mafokontši le mafokofokwana; ditatamente; kwano ya sediri le lediri; dibopego tša dipotšišo; kganetšo; mantšu tharagano **Tlhalošo ya mantšu**: mahlalošetšagotee, malatodi, tlhalošothwii, tlhalošo ya seka **Maswaodikga**
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO LE YA MAFELELONG A NGWAGA YA KOTARA YA 4				
9-10	**MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO**	**MOŠOMO WA 2: TLHAHLOBO YA MAFELELONG A NGWAGA**		
	Go balela godimo/ngangišano/kahlaahlo ya sehlopha/polelo ya go itokišetšwa/polelo ya go se itokišetšwe	Lephephe la 1: Bomolomo Lephephe la 2: Tekakakwešišo, Polelo le Dingwalo (Diiri tše 2) Lephephe la 3: Go ngwala (iri e 1)		

MPHATO WA 8 KOTARA YA 1 MABOKGONI				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE GO BOGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Mekgwanakgwana ya go theeletša le go Bolela:** **Kahlaahlo ka sehlopha** – • Go abelana dikgopolo, kgetha dikgopolo tša maleba, latelantšha dikgopolokgolo. **Tekakakwešišo ya go theeletšwa** • Go rekhota dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo ka go ngwala dinoutse. • Go abelana dikgopolo le maitemogelo le go laetša kwešišo ya dikgopolo • Lemoga dithekniki tša polelo ya go šušumetša le go jabetša/hlalefet**ša** • Araba dipotšišo	**Setšweletšwa sa sengwalo sa go swana le dikanegelokopana tša bafsa** • Dikahlaahlokakaretšo tša diponagalokgolo go swana le moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, tikologo le nako, moanegi, kgwekgwe/morero **Magato a go bala** **Mekgwanakgwana ya Pele ga go bala** Tsebiša barutwana go: • **Diponagalo tša setšweletšwa-** Leina la puku, dihlogo, mantšu a go hlaloša diswantšho, dithalwa, • **Diripa tša puku** – Leina la puku, letlakala, diteng, dikgaolo, tlhalošontšu, taetšantšu, semametletšo, bj.bj **Magato a go bala** • Pele ga go bala (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo	**Ngwala taodišo**: **kanegelo/ taodišokgadimo** • Kgetho ya mantšu • Lentšu la mong le setaele • Tlhalošo ye e hlapilego • Segalo • Dikgopolokgolo le dikgopolotlalaletšo • Mmepe wa monagano wa go rulaganya dikgopolo tša go nyalelana • Hlagiša taodišo go lekolwa **Tsepelela go magato a go ngwala** • Go beakanya • Go ngwala Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala taodišo ka go latela magato a go ngwala**	**Maemo a lentšu:** Mahlathi a felo le tekatekano **Maemo a lefoko:** kwanoya sediri le lediri/dikafoko le dithabe, sebopego sa lefoko, diripa tša polelo **Tlhalošo ya lentšu**: mahlalošagotee, malatodi/maganetši, tlhalošothwii, tlhalošo ya seka **Maswaodikga**: Khutlo. Fegelwana, leswao la potšišo, ditsebjana, leswao la tlabego

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4	**Mekgwanakgwana ya go theeletša le go bolela:** **Theeletša polelo ka Mopresidente/ motho yo a nago le khuetšo** • Ahlaahla diponagalo tša Polelo ya go itokišetšwa • Lemoga le go hlaloša tšhomišo ya polelo • Lemoga le go ahlaahla diponagalo tše di tšwelelago ka gare ga polelo **Polelo ya go itokišetšwa** • Kgetha sererwa sa maleba • Rulaganya tshedimošo ka kgohlagano • Lemoga tlotlontšu ya maleba le dibopego tša polelo • Beakanya matseno le mafelelo ka • bokgwari • Itlwaetše • Hlagiša	**Bala Polelo** • Lemoga le go ahlaahla diponagalokgolo • Sekaseka tšhomišo ya polelo • Lemoga le go ahlaahla tšhomišo ya polelo ya maikutlo goba ya go jabetša • Sekaseka matseno le mafetšo **Magato a go bala**: • Pele ga go bala (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karaba **Mekgwanakgwana ya Go Bala** **Go bala ka tlhahlo, Go bala ka sehlopha, Go bala ka noši** **Go bala le Go bogela** ditšweletšwa tša go ngwalwa/tša go bonwa go di kwešiša • Go sekima le go sekena • Go bala ka tsenelelo • Morero le sehlopha sa baamogedi ba tshedimošo • Mabokgoni a go kwešiša tlhalošo ya lentšu le sephetho go ya le ka mo le dirišitšwego ka gona temaneng • Go lemoga polelo ya go goketša/ jabetša • Khuetšo ya kgetho le tlogelo go tlhalošo ya setšweletšwa • Ka fao polelo le diswantšho di bontšhago le go bopa meetlo le maitshwaro • Mohola wa tirišo ya mehuta ya fonte le bogolo, diihlogo le mantšu a tlhalošo ya diswantšho	**Ngwala Polelo** **Tsepelela go magato a go ngwala** • Go beakanya • Go ngwala Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala Polelo:** • Hlaloša dinyakwa tša setšweletšwa go ngwala taodišokanegelo • Lemoga sehlopha sa baamogedi ba tshedimošo • Akanya ka setaele, morero le sebopego • Šomiša mantšu a maleba • Kgodišo ya matseno, sehloa • Mafetšo	**Maemo a lentšu:** : Mainagokwa, maina a legoro la go -, dihlomesetšo, nyenyefatšo Madiri, makgokedi/mabopi, mahlaodi, papetšo, tekanyetšo **Maemo a lefoko**: Dikafoko tša madiri, dithabe tša madiri, hlogofoko, dikafoko tša maina, maina, dithabe tša mahlaodi, dithabe tša mahlathi, makopanyi, polelo ya maikutlo le ya go jabetša **Tlhalošo ya lentšu**: mahlalošagotee, malatodi/maganetši, tlhalošothwii, tlhalošo ya seka **Maswaodikga:** Leswao la potšišo, leswao la tlabego, Fegelwana, khutlo khutsofatšo.

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6	**Mekgwanakgwana ya go theeletša le go bolela:** **Kahlaahlo ka sehlopha ka ga setšweletšwa sa go bonwa, sa go bonwa ebile se theeletšwa/sa mahlakorentši a mediya** • Tsošološa tsebo ya pele • Akanya morero wa setšweletšwa • Nyaka tlhalošo • Kwešiša setšweletšwa • Ngwala dinoutse • Kwešiša molaetša **Tekakwišišo ya go Theeletšwa** (tša modumo fela) • Rekhota dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo ka go ngwala dinoutse, lenaneotekolo, dikakaret šo, go pharaforeisa le go anega gape **Hlamaleswa diširo:** • Dumelelanang ka ga lehlakore/hlalošo yeo e bonwego • Bapala kekišo ya ditiragalo tša ka gare ga diširo tše pedi, bj.bj	**Setšweletšwa sa sengwalo go swana le Padi/papadi/kanegelokopana** • Diponagalokgolo tša setšweletšwa sa sengwalo go swana le moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, tikologo le nako, moanegi, kgwekgwe/morero. **Magato a go bala:** • Pele ga go bala (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo **Theto:** • Diponagalokgolo tša theto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalotheto, ditematheto, kalo ya ditematheto • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Kgwekgwe le molaetša	**Ditšweletšwa tša tirišano** **Mangwalo (segwera/semmušo** • Diponagalo tša setšweletšwa • Tšhomišo ya polelo • Retšistara le setaele • Matseno le mafetšo **Ngwala lengwalo leo le theilwego godimo ga setšweletšwa sa go bonwa sa maikutlo** **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Go beakanya • Go ngwala Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le Go hlagiša	**Maemo a lentšu:** Mahlathi a mokgwa, nako; mabopi, mahlaodi: papetšo, tekatekano **Maemo a lefoko**: Sebopego sa lefoko, thabehlaodi le thabehlathi, le dikafoko kganetšo le tumelo. **Tlhalošo ya mantšu**: mahlalošagotee, malatodi/maganetši, tlhalošothwii, tlhalošo ya seka **Maswaodikga:** khutlo, fegelwana

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6		**GOBA** **Nako: diiri tše: 4** **Go bala/Go bogelela kwešišo (mekgwanakgwana)** • Go sekima le go sekena • Go bala go go tseneletšego • Mabokgoni a go kwešiša tlhalošo ya lentšu go ya le ka fao le dirišitšwego ka gona le mafelelo • Lemoga polelo ya go jabetša • Khuetšo ya kgetho le tlogelo go tlhalošo ya setšweletšwa • Mabokgoni a go kwešiša tlhalošo ya lentšu le sephetho go ya le ka mo le dirišitšwego ka gona temaneng • Ntlha le kgopolo		

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7 - 8	**Mekgwanakgwana ya go theeletša le go bolela:** **Polelo ya go se itokišetšwe ka ga athikele ya kuranta goba athikele ya kgatišobaka** • Rulaganya tshedimošo gore e kwešišege • Lemoga tlotlontšu ya maleba le dibopego tša polelo • Araba dipotšišo • Beakanya matseno le mafetšo ka bokgwari **Dikahlaahlo tša foramo/dikahlaahlo** tša sehlopha ka ga athikele ya kuranta goba athikele ya kgatišobaka • **Diponagalo t**ša setšweletšwa • Melao le sebopego sa setšweletšwa • Tšweletšo ya lentšu • Retšistara le setaele	**Bala athikele ya kuranta goba athikele ya kgatišobaka** • Diponagalokgolo tša setšweletšwa sa sengwalo go swana le moanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, tikologo le nako, moanegi, kgwekgwe/morero **Magato a go bala:** • Pele ga go bala (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo **Theto:** • Diponagalokgolo tša theto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalotheto, ditematheto, kalo ya ditematheto • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Kgwekgwe le molaetša	**Ditšweletšwa tša tirišano Pego/ athikele ya kgatišobaka** • Diponagalo tša setšweletšwa • Tšhomišo ya polelo • Retšistara le setaele • Matseno le mafetšo Ngwala pego/athikele ya kgatišobaka ye e theilwego godimo ga setšweletšwa sa go bonwa sa maikutlo **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Go beakanya • Go ngwala Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le Go hlagiša	**Maemo a lentšu**: Maekiši/malahlelwa **Maemo a lefoko**: Lefokonolo, Mafoko a Lebjale le Lefetile, mahlaodi, mahlathi, Go tšea lehlakore Polelo yeo e beago batho goba ditokelo tša batho kotsing . Tumelo ya gore selo goba motho o na le diponagalo/dimelo tše itšeng kage batho ba re bjalo, e sego ka lebaka la gore o na le seo o se tsebago ka ga sona/yena **Tlhalošo ya mantšu**: Diema, dikamano, hlalošo ya lentšu ka lentšu; polelo ya seka le ye pepeneneng **Maswaodikga:** Khutlo. Fegelwana, leswao la potšišo, ditsebjana, leswao la tlabego, lenalana

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
9-10	**Mekgwanakgwana ya go theeletša le go bolela** **Bomolomo: Potšišotherišano/pego/ go tlatša maphephe a dipotšišo/ kahlaahlo ka sehlopha** • Nyakišiša sererwa, • Rulaganya tshedimošo gore e kwešišege. • Lemoga le go kgetha tlotlontšu ya maleba, polelo le melao • Beakanya matseno le mafelelo ka bokgwari **Theeletša tekakwešišo** • Rekhota dikgopolokgolo le tšeo di di thekgago. • Go abelana dikgopolo le maitemogelo le go bontšha kwešišo ya morero. • Lemoga dithekniki tša tšhušumetšo le go jabetša. • Araba di potšišo.	**Bala pego ye e nago le dinyakišišo** • Diponagalokgolo tša pego • Sebopego • Tšhomišo ya polelo **Magato a go bala:** • Pele ga go bala (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo **Theto:** • Diponagalokgolo tša theto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalotheto, ditematheto, • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Kgwekgwe le molaetša	**Ditšweletšwa tša tirišano, mohl.pego ye e nago le dinyakišišo** • Maikemišetšo, sehlopha sa baamogedi ba tshedimošo le sebopego • Melao ya ditemana • Makopanyi a go tliša kwano • Šomiša mehuta ya go fapana ya mafoko, botelele le tlhamego. • Setaele sa semmušo **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Go beakanya • Go ngwala Sengwalwakakanywa • Go boelet**ša** • **Go hlokola** • Go phošolla le Go hlagiša **Ngwala Pego ye e nago le dinyakišišo**	**Maemo lentšu**: Madiri, mathuši **Maemo a lefoko**: tumelo. Sebopego sa lefoko, lebjale le lefitilego. Polelo yeo e beago batho goba ditokelo tša batho kotsing . Tumelo ya gore selo goba motho o na le diponagalo/dimelo tše itšeng kage batho ba re bjalo, e sego ka lebaka la gore o na le seo o se tsebago ka ga sona/yena **Tlhalošo ya lentšu**: mahlalošagotee, malatodi; dikamano; polelo ya seka le ye pepeneneng. Maswaodikga

KELO YA KOTARA YA 1			
	MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA 3: MOLEKWANA WA 1**
	Dikahlaahlo ka sehlopha/Polelo ya go se itokišetšwe/ dikahlaahlo tša foramo/Sehlopha/potšišotherišano	Kanegelo/Taodišokgadimo/Athikele ya kuranta/Athikele ya kgtišobaka	Thutapolelo le Tekakwešetšo

MPHATO WA 8 KOTARA YA 2 DITENG				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE GO BOGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Mekgwanakgwana ya go theeletša le go bolela** • **Go theeletša kwešišo** Theeletša ditaelo/ditšhupetšo • Tšea dinoutse • Araba dipotšišo **Mehuta ya go fapafapana ya poledišano ya bomolomo**, mohl. Hlagišo ya ditaba tša go se itokišetšwe/ polelo. **Go fa ditšhupetšo:** • Diponagalo tša setšweletšwa • Polelo le melawana • Polelo ya mmele	**Bala Setšweletšwa sa tshedimošo sa go ba le dibogelwa, mohl. Mebepe, maswao a naga (Mohlala: letlapa legolo la nkgokolo, kereke, kgwebo ya ditena), sekala** • Sebopego • Tšhomišo ya polelo • Diponagalo **Dikgato tša go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba di potšišo, bapetša, fapantšha, lekanyetša) **Theto** • Diponagalo tša motheo tša sereto Diteng tša sereto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa sereto, methaladi, mantšu le ditematheto • Mongwalelo Hlalošo ya dika le mebolelwana • Maikutlo • Morero le molaetša • Go bala/go bogela ka tsinkelo • Hwetša hlalošo ya mantšu ao a sa tlwaelegago • Dira kakaretšo (šomiša mmepe wa hlaloganyo)	**Setšweletša sa tirišano, mohl. ditšhupetšo/ditaelo** • **Sebopego se nepagetšego** • Rulaganya diteng • Dintha tše dibohlokwa le tšeo di di thekgago • Melawana ya ditemana • Tšwetšopele ye e hlaloganyegago ya ditemana go kgonthišiša tlemagano. • Makopanyi go tliša kgokagano • Melawana ya polelo. **Tsepelela go magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala setšweletšwa sa ditaelo**	**Maemo a lentšu:** Mahlaodi, mainagohle, mainaina le makopanyi Lehlaodi la papetšo kgato ya pele (ye teletšana), Lehlaodi la papetšo kgato ya bobedi (ye teleletelele). **Maemo a mafoko:** Mafoko a sererwa, mabaka, thabekutu le dithabe, modirišopego**,** mafokonolo le mafokontši. **Hlalošo ya mantšu** Mahlalosetšagotee, malatodi, maamanyi, hlalošo go ya ka kamano **Maswaodikga le mopeleto:** Patrone ya mopeleto, khutlo le fegelwana

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4	**Mekgwanakgwana ya go theeletša le go bolela** **Dikahlaahlo tša foramo/phanele** • Laetša ditema • Diboledi di bolela ka go šielana • Hlaloša dintlhatebelelo le go fihlelela kwano • Šomiša polelo, setaele le retšistara ye maleba **Ngangišano** • Laetša mediro • Ithute setšweletšwa sa melawana • Baboledi ba šielena. • Hlaloša tebelelo le go fihlelela kwano. • Šomiša polelo, setaele le retšistara tšeo di amogelegago • Itlwaetše	**Setšweletšwa sa sengwalo bjalo ka rekhoto ya thelabišene/radio/foramo ya papadikekišo** • Diponagalo tše bohlokwa tša setšweletšwa • Tšhomišo ya polelo • Sebopego • Batšeakarolo **Tshepetšo ya go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) • Ge go balwa • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo • Theto • Diponagalo tša motheo tša sereto • Diteng tša sereto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito. • Sebopego sa sereto, methaladi, mantšu le ditematheto • Mongwalelo • Maikutlo • Morero le molaetša **Go bala/go bogela kwešišo (šomiša Setšweletšwa sa go ngwalwa le sa go bogelwa bjalo ka khathune)** • Sekima • Sekena • Go bala ka tsinkelo • Go tšea diphetho (baanegwa, tikologo, molaetša • Hwetša hlalošo ya mantšu ao a sa tlwaelegago • Polelo yeo e khudugago maikutlo	**Ngwala poledišano** **Melawana ya ditemana** • Sebopego • Mafoko a matseno • Dikgopolo kgolo le tšeo di di thekgago • Tatelano le kwešišego • Kgetho ya mantšu, maswaodikga le melawana ya polelo **Tsepelela go magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala poledišano**	**Maemo a lentšu** Madiri **Maemo a mafoko** Lebaka la lebjale, lebaka la lefetile, kago ya lefoko, kganetšo, mabotšiši, polelo ya maikutlo le go jabetša **Hlalošo ya mantšu:** hlalošo ya lentšu ka lentšu, mahlalosetšagotee, malatodi, dingwalwaswana **maswaodikga le mopeleto:** melawana ya mopeleto

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6	**Mekgwana ya go theeletša le go bolela** • Go theeletša tekakwešišo • Tshepetšo ya go theeletša. • Fetolo ka go ngwala **Potšišotherišano** • Ruta diponagalo le melawana • Dira dipeakanyo le dinyakišišo • Kgetha setale, retšistara le tlotlontšu • Bolela ka go šielana • Mekgwana ya kgapeletšo	**Setšweletšwa sa sengwalo bjalo ka terama/papadi** • Diponagalo tše bohlokwa tša dingwalo bjalo ka moanegwa, tiragalo, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, morero **Magato a go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) • Ge go balwa • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo **Theto** • Diponagalo tša motheo tša sereto • Diteng tša sereto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito. • Sebopego sa sereto, methaladi, mantšu le ditematheto • Mongwalelo • Maikutlo • Morero le molaetša **Go bala tekakwešišo: ditherišano** • Go sekima le go sekena • Go bala ka tsinkelo • Go akanya • Hwetša hlalošo ya mantšu ao a sa tlwaelegago • Dintlha le dikgopolo • Kgopolo ya mongwadi • Hlalošo yeo e ukangwago	**Setšweletša sa tirišano, mohl. Ditšhupetšo/ditaelo** • Sebopego se nepagetšego le diponagalo • Rulaganya diteng • Dintha tše dibohlokwa le tšeo di di thekgago • Melawana ya ditemana • Tšwetšopele ye e hlaloganyegago ya ditemana go kgonthišiša tlemagano. • Makopanyi go tliša kgokagano • Melawana ya polelo. **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša	**Maemo a lentšu:** Mahlathi a felo le mokgwa, mahlathi tirišontši **Maemo a mafoko** Tatelano ye nepagetšego ya mantšu, mabotšiši, pebofatšo, sebopego sa mafoko, medirišo, tiro le tirwa. **Hlalošo ya mantšu** polelotharedi; hlalošo ya polelo ya dika; hlalošo ya lentšu ka lentšu kamano; papadišantšu **Maswaodikga le mopeleto:** khutsofatso, maswao a di tsebjana, leswao la tlabego, khutlo le fegelwana.

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7-8	**Mekgwana ya go theeletša le go bolela** **Go theeleletša kwešišo (Setšweletšwa sa dikanegelo tša nnete, athekele ya kuranta)** • Go theeletša tekakwešišo • Tšea dinoutse • Araba dipotšišo Poledišano ya sehlopha: • Laetša ditema • Hlaloša dinthlatebelelo le go fihlelela kwano • Šomiša polelo, setaele le retšistara tše maleba	**Setšweletšwa sa sengwalo bjalo ka padi ya baswa/kanegelokopana** • Diponagalo tše bohlokwa tša dingwalo bjalo ka moanegwa, tiragalo, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) • Ge go balwa • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantša, lekola karabo **Theto** • Diponagalo tša motheo tša sereto • Diteng tša sereto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito. • Sebopego sa sereto, methaladi, mantšu le ditematheto • Mongwalelo • Maikutlo • Morero le molaetša **Mekgwana ya go balela go kwešiša** • Maikemištšo le sehlopa seo se nepišitšwego • Dira diphetho • Efa maikutlo a mong • Hwetša phapano magareng ga dintlha le dikgopolo • Hlalošothwi le hlalošo yeo e ukangwago	**Ngwala tshekatsheko ya kanegelo/ padi** • Hlamego ya setšweletšwa • Diponagalo le melawana • Tšweletšo ya lentšu • Retšistara • Batheeletša • Segalo **Tsepelela go magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša	**Maemo a lentšu** Dihlogo le meselana **Maemo a mafoko** Hlamego ya mafoko, mehuta ya mafoko, mabaka, setatamente, pebofatšo, diema. **Maemo a lentšu**: Mahlalosetšagotee, malatodi, dingwalwatshwano; paronimi **Maswaodikga le mopeleto:** dikhutsofatšo

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
KELO YA KOTARA YA 2				
9-10	**MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO**	**MOŠOMO WA 2: GONGWALA:**	**MOŠOMO WA 3: DITLHAHLOBO TŠA GARE GA NGWAGA**	
	Go theeletša tekakwešišo/ditšhupetšo/foramo/ dikahlaahlo tša phanele/dingangišano	Ditherišano/setšweletšwa sa ditaelo/tshekatsheko ya kanegelo.	Lephephe la 1: Bomolomo Lephephe la 2: Tekakwešišo Lephephe la 3: Go gnwala Tšhomišo ya polelo le dingwalwa	

MPHATO WA 8 KOTARA YA 3 DITENG				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE BOGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Go theeleletša kwešišo (šomiša poledišano ye e rekhotilwego)** • Theeletša poledišano • Tšea dinoutse - Polelo le maatla - Moya wo o fokago - Segalo - Matseno le bofelo • Araba dipotšišo **Kahlaahlo/poledišano ya sehlopa** • Bontšha ditema • Baboledi ba šielana • Hlaloša ditebelelo le go fihlelela tumelelano • Šomiša polelo, setaele le retšistara tše maleba. • Hlagiša	**Ditšweletšwa tša dingwalwa bjale ka terama/papadi** • Diponagalo tše bohlokwa tša ditšweletšwa tša dingwalwa bjalo ka moanegwa, tiragalo, poledišano, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, mmoledi, morero **Magato a go bala:** Mekgwanankgwana ya pele ga go bala • Diponagalo tša setšweletšwa- ka dithaetlele, dihlogo, tšhupane (khepšene) dithalo • Dikarolo tša puku- Thaetlele ya letlakala, nkatlapana ya diteng, dikgaolo, hlalošontšu, sekgorametšo, futnoutse **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, mantšu, ditematheto, mohuta • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Morero le molaetša. **Mekgwanakhwana ya go balela kwešišo** • Maikemišetšo le sehlopa seo se lebantšwego • Fa dokgopolo tša mong • Fapantšha magareng ga dintlha le dikgopolo • Hlalošothwii le hlalošo ya polelo ya go rarela.	**Setšweletšwa se se telele sa tirišano, mohlala: poledišano/tshekatsheko** **Melawana ya ditemana** • Sebopego se se nepagetšego • Maikemešetšo le sehlopa se se nepišitšwego • Tatelano ye e kwagalago ya mafoko • Šomiša makopanyi go netefatša tlemagano • Šomiša mehuta ya mafoko a go fapana, botelele le hlamego **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša	**Maemo a lentšu:** Mahlaodi: Lehlaodi la papetšo kgato ya pele (ye teletšana), Lehlaodi la papetšo kgato ya bobedi (ye teleletelele); Mainagohle le mainaina **Maemo a mafoko:** Lebaka la lebjale, mabotšiši, setatamente, maswao a polelo; Hlalošo ya lentšu ka lentšu le polelotharedi, lebaka le lefetile. **Hlalošo ya mantšu:** Malatodi, mahlalošetšagotee diparonimi, kamano; hlalošo ya lentšu ka lentšu **Maswaodikga le mopeleto:** dipaterone tša mopeleto: khutlo, fegelwana, maswao a ditsebjana.

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Go theeleletša kwešišo:** • Theeletša lengwalo la go ya go midia • Tšea dinoutse - Tšhomišo ya polelo - Retšistara - Melawana • Abelana dinoutse **Kahlaahlo ya sehlopha** • Amanya le maitemogelo a bophelo bja mong • Šomiša tshedimošo go tšwa go setšweletšwa go araba dipotšišo • Ahlaahla mehola ya tša leago, setho le setšo gare ga setšweletšwa • Tsea karolo go kahlaahlo ya sehlopha - Šielanang - Bolela ka sererwa fela. - Botšiša dipotšišo	**Bala athekele ya kuranta/mekasine ka ga ditiragalo tša bjale/leago** • Sebopego • Dipanagalo tša setšweletšwa • Tšhomišo ya polelo • Segalo • Tatelano **Magato a go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) • Ge go balwa • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, mantšu, ditematheto, mohuta • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Morero le molaetša. **Goba** • Diragatša papadi • Šomiša bonnyane bja • Kwešišo ye tee go tšwa go pukukgakollo • Setšweletšwa se tee sa sengwalo • Hlaloša thulaganyo moanegwa, boeki hulano, karabo ye teramatic • Taetšo ya morero, moya wo o fokago le segalo	**Setšweletšwa sa tirišano: lengwalo le le yago go midiya** **Melawana ya temana** • Sebopego se nepagetšego • Maikemišetšo • Ntlhakgolo le tšeo di e thekgago le sehlopha seo se lebantšhitšwego • Tatelano ya mafoko yeo e kwagalago • Tšomišo ya makopanyi go kgonthišiša tlemagano • Šomiša mehuta ya mafoko ya go fapana, botelele le hlamego **Tsepeleela go magato a go ngwala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le • Go hlagiša **Ngwalela midia lengwalo**	**Mošomo maemong a lentšu** Mahlathi a mokgwa, felo; matlema **Maemo a mafoko** Mafokonolo, mafokontši, kago ya lefoko, tšhumišo ya polelo ya go huduga maikutlo le go huetša, ntlha le kgopolo; go tšea lehlakore le go lebelela dilo le hlakoreng le tee Hlalošo ya mantšu mahlalošetšagotee dingwalwaswana diparonimi **Maswaodikga le mopeleto**: patrone ya mopeleto; fegelwana; khutlo

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6	**Mekgwanakgwana ya go theeletša le Go bolela** **Polelo ya go se itokišetšwe** • Mabokgoni a go bolela setšhabeng • Go beakanya, nyakišiša, rulaganya • Hlagišo: segalo, tšweletšo ya lentšu, pitšo ya mantšu, kopantšho ya mahlo, tšhomišo ya ditho tša mmele, mekgwana ya go kgahliša • Tšhomišo ya polelo: tlotlontšu • Setaele le retšistara **Polelo ya go itokišetšwa** • Itloaetše mabokgoni ao a lego ka godimo, • Swayaswaya go polelo ya yo mongwe le yo mongwe. • Theeletša polelo ya go dira ke yo mogolo wa leloko la setshabeng. • Swayaswaya polelo	**Setšweletšwa sa sengwalo bjalo ka padi ya baswa, kanegelokopana/ terama** • Diponagalo tše bohlokwa tša sengwalo: bjalo ka moanegwa, tiragatšo, poledišano, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero. **Magato a go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) • Ge go balwa • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalotheto, mantšu, ditematheto, mohuta • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Morero le molaetša. **Go bala/go bogelela kwešišo (šomiša ditšweletšwa tša go ngwalwa/goba tša go bogelwa bjalo ka dikhathune/ moseto)** • Go sekima • Go sekena • Go bala go go tseneletšego • Go dira dithumogo ya le ka dintlha tše di filwego (baanegwa, tikologo, molaetša) • Go tšea sepheto ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega ka go šomiša mabokgoni a go kwešiša lentšu go ya le ka diripa tša lona • Polelo ya go ama maikutlo	**Setšweletšwa sa tirišano: lengwalo la semmušo/segwera** **Melawana ya temana** • Sebopego se nepagetšego • Maikemišetšo • Ntlhakgolo le tšeo di e thekgago • Tatelano ya mafoko yeo e kwagalago • Tšomišo ya makopanyi go kgonthišiša tlemagano • Šomiša mehuta ya mafoko ya go fapana, botelele le hlamego **Tsepeleela go magato a go ngwala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le • Go hlagiša **Ngwala lengwalo**	**Mošomo maemong a lentšu:** Mahlathi; mahlaodi; khutsofatšo, medu, dihlogo le meselana **Maemo a mafoko** Mafokonolo, mafokontši, lephethitšweledi, llebaka letlagotšweledi kago ya lefoko, Polelo yeo e beago batho goba ditokelo tša batho kotsing . Tumelo ya gore selo goba motho o na le diponagalo/dimelo tše itšeng kage batho ba re bjalo, e sego ka lebaka la gore o na le seo o se tsebago ka ga sona/yena **Maswaodikga le mopeleto**: melawana ya mopeleto

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7-8	**Mekgwanakgwana** **ya go theeletša le go bolela** **Theeletša go hwetša tshedimošo** • Theeletša setšweletšwa sa tshedimošo • Theeletša hlagišo, tšhomišo ya polelo, kelelo, tšweletšo ya lentšu. • Theeletša thulaganyo ya kanegelo. • Ahlaahla le mošomišane wa gago. **Go bolela kanegelo** • Kgetha kanegelo • Dira peakanyo le go nyakišiša • Kgetha setaele, retšistara le tlotlontšu. • Hlagiša kanegelo.	**Setšweletšwa sa sengwalo bjalo ka kanegelokopana, padi** • Dintlha tše bohlokwa tša sengwalwa: bjalo ka moanegwa, tiragatšo, poledišano, thulaganyo, thulano, moanegi, tikologo, morero. **Magato a go bala:** • Pele ga go bala • (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapanya, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, mantšu, ditematheto, mohuta • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Morero le molaetša. **Go bala tekakwešišo (setšweletšwa go tšwa go dingwalwa tšeo di beetšwego)** • Go sekima • Go sekena, pogelo • Go bala go go tseneletšego • Go dira dithumo go ya le ka dintlha tše di filwego	**Ngwala setšweletšwa sa sengwalo:** **kanegelokopana** • Sebopego se se nepagetšego • Maikemišetšo • Dintlhakgolo le tšeo di di thekgago • Tatelano ya mafoko ye e kwagalago • Tšomišo ya makopanyi go kgonthišiša tlemagano • Šomiša mehuta ya mafoko ya go fapana, botelele le hlamego **Tsepelela go magato a go ngwala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le • Go hlagiša **Hlama kanegelo ya mong ka go latela tshepetšo yeo e hlalošitšwego** Kanegelo ye kaone e tla phatlalatšwa/ balwa ka phapošing	**Maemo a lentšu** Mainagohle le mainaina. Mašala le mafokwana a madiri. **Maemo a mafoko:** mabaka, mafoko, diema, mafokwana a dikapolelo, thabehlaodi le thabehlathi. **Hlalošo ya lentšu:** mahlalosetšagotee; malatodi; dingwalwaswana **Maswaodikga le mopeleto**: patrone ya mopeleto; mašakana; maswaodikga a khutsofatšo le khunyelo.

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7-8		• Tlhalošo ya mantšu • Ntlha tebelelo ya mongwadi • Ntlha le kgopolo • Go tšea sephetho ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega ka go šomiša mabokgoni a go kwešiša lentšu go ya le ka diripa tša lona lentšu.		

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
9-10	**Mekgwanakgwana ya go theeletša le go bolela** **Go theeletša setšweletšwa sa go balelwa godimo go tšwa go kanegelokopana** • Rekhota setšweletšwa se se bapetšwego • Mabokgoni a go bala a maleba a laetšwa barutwana • Šomiša maswaodikga setšweletšweng sa go balwa. • Go bula le go tswalela **Go balela godimo ga go itokišetšwa** • Kgetha setšweletšwa sa go balelwa godimo • Šomiša mabokgoni a go bala a maleba bjalo ka segalo, hlabošo, tšweletšo ya lentšu, kelelo, pitšo ya mantšu • Itloaetše • Bala Setšweletšwa	**Bala setšweletšwa sa sengwalo bjalo ka kanegelokopana/padi** • Diponagalo tše bohlokwa tša sengwalo: bjalo ka bokamorago, nako, tikologo, moanegi. **Magato a go bala:** • Pele ga go bala (Tsebagatša setšweletšwa) • Ka nako ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, mantšu, ditematheto, mohuta • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Morero le molaetša.	**Ngwala taodišo: taodišongangišano/ hlaloši** • Kgetho ya mantšu • Lentšu le setaele tša mong ka sebele. • Hlalošo ye e kwagalago • Segalo • Ntlhakgolo le tšeo di e thekgago • Mebepe ya monagano go rulaganya dikgopolo • Go hlagiša taodišo go kelo. **Tsepelela go magato a go ngwala** • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le • Go hlagiša **Ngwala taodišo ka go latela magato a go ngwala.**	**Maemo a lentšu Mainagohle le mainakgopolo, matlema** **Maemo a mafoko** Temana ya matseno; temana ya hlalošo; temana ya go ruma; hlamego ya lefoko; mehuta ya mafoko. **Hlalošo ya mantšu:** Mahlalošetšagotee, malatodi, dingwalwaswana **Maswaodikga le mopeleto**: patrone ya mopeleto; mašakana; maswaodikga a go fapafapana

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
9-10		**Go bala/go bogelela kwešišo (šomiša ditšweletšwa tša go ngwalwa/goba tša go bogelwa bjalo ka dikhathune/ moseto)** • Go sekima • Go sekena • Go bala go go tseneletšego • Go dira dithumo go ya le ka dintlha tše di filwego (baanegwa, tikologo, molaetša) • Go tšea sepheto ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega • Polelo ya go ama maikutlo		

KELO YA KOTARA YA 3			
	MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA 3: MOLEKWANA**
	Poledišano/Go bala ga go itokišetšwa/ga go se itokišetše/Go bolela kanegelo/Go bolela ga go itokišetšwa	Taodišohlaloši/taodišongangišano Lengwalo leo e sego la semmušo/poledišano	Tekakwešišo le tšhomišo ya polelo

KREITI 8 KOTARA YA 4 DITENG				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE GO BOGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Mekgwanakgwana ya go theeletša le go Bolela** **Go theeletša kwešišo** (Bjalo ka go theeletša setšweletšwa sa go ngwalwa, go theeletšwa lego bogelwa) • Laetša dikgopolokgolo le tšeo di e thekgago dikgopolo tlaleletšo • Ngwala dinoutse • Abelana dikgopolo le maitemogelo go laetša kwešišo ya mareo. • Laetša dithekniki tša go hlohleletša/ jabetša/hlalefetša mo go kgonegago. • Araba dipotšišo **Poledišano:** **Kahlaahlo yeo e theilwego godimo ga athekele ya kuranta/makasine** • Laetša tema tšeo di kgathwago • Diboledi di šielana ka go bolela • Hlaloša ntlhatebelelo gomme le fihlelele kwano • Diriša polelo ya maleba, setaele le retšistara	**Bala athikele ya kuranta** Sebopego • Tšhomišo ya polelo • Dibopego tša ditšweletšwa • Tatelano **Magato a go bala:** • Pele ga go bala (tsebagatša se tšweletšwa) • Ka nako ya go bala (dibopego tša ditšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo **Theto** • Dintlhakgolo tša sebopego sa sereto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalotheto, mantšu le ditematheto. • Mongwalelo • Melaetša ye e iphihlilego • Maikutlo • Morero le molaetša **Go balela tshedimošo** (setšweletšwa sa go ngwalwa/sa go bogelwa le tša mahlakorentši tša mediya) • Go bala ka tsinkelo • Go tšea sephetho • Go akanya • Pogelo • Tlhalošo tša mantšu • Dintlha le maikutlo • Go bala ka tsinkelo **Ngwala kakaretšo**	**Ditšweletšwa tša tirišano tše ditelele mohl. Athekele ya kuranta/athekele ya makasine** • Sebopego se se nepagetšego • Maikemišetšo • Dikgopolokgolo le dikgopolo tša go e thekga • Tatelelano ya mafoko a go hlaloganyega • Go šomiša makopanyi go netefatša kwano • Šomiša mehuta ya go fapafapana ya mafoko, botelele le sebopego **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša Ngwala athikele ya kuranta/ Makasine	**Maemo a lentšu** Botee le bontši Bong le nyenyefatšo **Maemo a mafoko** Polelothwii le polelotharedi; Mabotšiši; Dintlha le boikgopolelo; sebopego sa lefoko; mehuta ya mafoko; mantšu a go se hlake; Tlhalošo ya mantšu Mahlalosaetšagotee; Malatodi; pebofatšo**;** Dingwalwaswana, tlhalošo ya lentšu ka lentšu le tlhalošo ya go iphihla: **Maswaodikga le mopeleto: ditsebjana;** **Dipatrone tša mopeleto**

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4	**Mekgwanakgwana ya Go Theeletša le Go Bolela** **Ngangišano** • Laetša dikarolo • Ithute melawana ya setšweletšwa • Diboledi di šielana ka go bolela • Hlaloša ntlhatebelelo le fihlelele sephetho • Šomiša polelo ya maleba, setaele le retšistara • Itlwaetše **Dikahlaahlo tša sehlopha:** • Laetša dikarolo • Diboledi di šielana ka go bolela • Hlaloša ntlhatebelelo le fihlelele sephetho • Šomiša polelo ya maleba, setaele le retšistara	**Dingwalo tše bjalo ka/padi/ kanegelokopana/** • Dintlhakgolo tša dingwalo bjalo ka: baanegwa, tiragalo, poledišano, thulaganyo, thulano, boithekgo, lefelo, moanegi, morero **Magato tša go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša se tšweletšwa) • Ka nako ya go bala (dibopego tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala araba dipotšišo bapetša, fapantša, lekola **Theto** • Dintlhakgolo tša sebopego sa sereto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalotheto, mantšu le ditematheto. • Mongwalelo • Melaetša ye e iphihlilego • Maikutlo • Morero le molaetša **Go bala tekakwešišo: (ditšweletšwa go tšwa dipukung)** • Sekima, sekena, bogela • Go bala ka tsinkelo • Go tšea sephetho • Tlhalošo ya mantšu • Ntlhatebelelo ya mongwadi • Dintlha le maikutlo • Tlhalošo yeo e ukangwago **Ngwala temana goba dintlha tša kakaretšo**	**Ngwala setšweletšwa sa tirišano: pukutšatši** • Sebopego se se nepagetšego • Maikemišetšo • Dikgopolokgolo le dikgopolo tša go thekga • Tatelelano ya mafoko ye e kwagalago • Go šomiša makopanyi go netefatša kwano • Šomiša mehuta ya go fapafapana ya mafoko, botelele le sebopego **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala pukutšatši**	**Maemo a lentšu** Mašala: lešalašala le lešalaohle Medirišo: Modirišogore, Modirišotaelo, Modirišokgonagalo, Modirisopego, Modirišopoelano **Maemo a mafoko** Mabaka, mehuta ya mafoko, pego, tiro le tirwa tlhamego ya mafoko Polelothwii le polelotharedi; mabotšiši; dintlha le boikgopolelo; sebopego sa lefoko; mehuta ya mafoko; mantšu a go se kwešišege; **Tlhalošo ya lentšu:** hlalošo ya lentšu ka lentšu le hlalošo ya seka. **Maswaodikga le mopeleto:** dipatrone tša mopeleto, maswaodikga**.**

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go Bolela** **Theeleša setšweletšwa so go balela godimo** **Go theeletšwa setšweletšwa sa go gatišwa** • Barutwana ba hlalošetšwa ka mekgwanakgwana ya maleba ya go bala. • Tšhomišo ya maswaodikga setšweletšweng. • Matseno le mafetšo. **Poledišano ye e theilwego godimo ga se tšweletšwa sa go balela godimo.** • Tšea sepheto ka hlogo • Boeletša melawana • Maswao a polelo go swarelela poledišano • Dikarolo tša bakgathatema • Matseno le mafetšo • Go itlwaetša • Go hlagiša	**Dingwalo tše bjalo ka papadi/ tiragatšo** **Dikgato tša go bala** Pele ga go bala (tsebagatša se tšweletšwa) • Ka nako ya go bala (dibopego tša setšweletšwa) • Ka morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Dintlhakgolo tša sebopego sa sereto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalotheto, mantšu le ditematheto. • Mongwalelo • melaetša ye e iphihlilego • Maikutlo • Morero le molaetša **Go bala tekakwešišo: mohl.** **Poledišano)** • Maikemišetšo, • Sehlopa seo se lebantšwego le dikamano. • Kgwekgwele/molaetša • Go tšea sepheto ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega • Efa kgopolo ya gagwe • Tlhalošothwii le tlhalošo ya go utama. • Boithekgo bja setšweletšwa le mongwadi go tšwa go leago le sepolotiki le setšo.	**Ditšweletšwa tša go ngwalwa mohl. pego ya jenale** • Sebopego se se nepagetšego • Maikemišetšo • Go tšea lehlakore le polelo yeo e beago batho goba ditokelo tša batho kotsing . • Go jabetša/hlalefetša • Tumelo ya gore selo goba motho o na le diponagalo/dimelo tše itšeng kage batho ba re bjalo, e sego ka lebaka la gore o na le seo o se tsebago ka ga sona/yena • Dikgopolokgolo le tšeo di e thekgago • Tatelelano ya mafoko • Go šomiša makopanyi go netefatša kwano • Šomiša mehuta ya go fapafapana ya mafoko, botelele le sebopego **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala pego ya jenalestiki o latela dikgato tša go ngwala**	**Maemo a lentšu** Lešalaohle, botee le bontši **Maemo a lefoko** Tshepetšo; bapetša/fapantšha Tlhalošo ya temana; matseno le mafetšo a temana; mafoko; polelo; go tšea lehlakore le kgethollo **Tlhalošo ya mantšu:** mahlalošetšagotee, malatodi **Maswaodikga le mopeleto:** maswao a ditsebjana; dipatrone tša mopeleto; maswaodikga

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7-8	**Go itokišetša ditlhahlobo** **Go Bolela:** • Polelo ya go itokišetšwa/ngangišano/dipotšišotherišano/ditherišano • Go bala go go itokišeditšwego • Go bala go go sego gwa itokišetšwa **Go theeletša** • Theeletšwa kwešišo	**Go itokišetša ditlhahlobo** **Go bala** **Go bala kwešišo** • Kakaretšo • Dingwalo: - Padi/dikanegelokopana/dingwalotšhaba - Tiragatšo/tiragatšo ya difilimi • Direto	**Itokišetše ditlhahlobo** **Go ngwala:** Ditaodišo • Ditšweletšwa tša tirišano tše ditelele • Ditšweletšwa tša tirišano tše dikopana.	**Maemo a lentšu** Poeletšo **Maemo a lefoko** Poeletšo **Tlhalošo ya mantšu** Poeletšo **Maswaodikga le mopeleto:** **Poeletšo**
MEŠOMO YA KELO YA ŠEMMUŠO YA MAFELELO A NGWAGA KOTARA YA 4				
9-10	**MOŠOMO WA 1: BO MOLOMO**		**MOŠOMO WA 2: TLHAHLOBO YA MAFELELO A NGWAGA**	
	Dingangišano/dipotšišotherišano/poledišano ya sehlopha/poledišano		Letlakala la 1: Bomolomo Letlakala la 2: Go ngwala (Iri ye 1) Letlakala la 3: Tekakwešišo, polelo le dingwalo (Diiri tše 2)	

MPHATO 9 KOTARA YA 1 DITENG				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE GO BOGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Kahlaahlo ya sehlopha** (Theeletša/bogela papatšo le go e ahlohla) • Segalo • Lebelo • Tšhomišo ya polelo ye e amago maikutlo le go ba le kgapeletšo • Bogolo bja dihlaka • Polelo ya mmele **Go theeletša kwešišo: papatšo** • Rekhota kgopolokgolo le tšeo di e thekgago ka go tšea dinoutse • Abelana dikgopolo le mabokgoni ka go bontšha kwešišo ya mareo. • Laetša dithekniki tša kgapeletšo le go jabetša • Araba dipotšišo	**Go bala/go bogelela go kwešišo (šomiša ditšweletšwa tša go ngwalwa/goba tša go bogelwa bjalo ka papatšo, phoustara, dikhathune/ moseto)** • Go sekima • Go sekena • Go bala go go tseneletšego • Go dira dithumo go ya le ka dintlha tše di filwego (baanegwa, tikologo, molaetša) • Go tšea sepheto ka ga tlhalošo ya mantšu ao a sego a tlwaelega • Polelo ya go ama maikutlo • Polelo ya mmele • Tshomišo ya maswaodikga le bogolo bja dihlaka **Magato a go bala** • Pele ga go bala • Ge go balwa (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo	**Setšweletšwa sa tirišano: Papatšo/ phoustara** • **Sebopego se se nepagetšego** • **Maikemišetšo** • **Diponagalo tša Setšweletšwa** • **Tšhomišo ya polelo** • **Retšistara** **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngala papatšo/phoustara**	**Maemo a lentšu** • Mopeleto le dipatrone ya mopeleto • khutsofatšo **Maemo a mafoko:** • Tlhamego ya lefoko • Maina, mahlaodi mašala • Makgokedi • Mafokonolo **Tlotlontšu go kamano**

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
1-2		**Magato a go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) - Nyakišiša diponagalo tša sengwalo bjalo ka thaetlele, dihlogo, dithalwa, boholo bja dihlaka, mohuta wa ditlhaka - Nyakišiša dokarolo tša puku bjalo ka letlakala la ka ntle la puku, letlakala la thaetlele, diteng, dikgaolo, hlalošontšu • Ge go balwa (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Mekgwanakgwana ya go bala.** • Go sekima • Go sekena • Go bala go go tseneletšego • Go akaretša • Go bogela • Go ukama hlalošo le diphetho		

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Go theeletša setšweletšwa sa go balwa** **Laetša le go swayaswaya ka ga:** • Tšhomišo ya lentšu • Tšhomišo ya tlhabošo le lebelo • Maswaodikga go baleng. • Go bula le go tswalela. **Ahlaahla diponagalo tša ka godimo** **Go balela godimo ga go itukišetšwa** • Šomiša mabokgoni a go bolela a maleba bjalo ka segalo, modumo, lebelo, tšweletšo ya lentšu, pitšo ya mantšu, hlabošo • Barutwana ba kgetha setšweletšwa sa go bala le go se hlagiša phapošing	**Dingwalo tše bjalo ka/padi/ kanegelokopana/** • Kahlaahlo ya kakaretšo ya Diponagalokgolo bjalo ka: baanegwa, tshwantšho ya baanegwa, thulaganyo, thulano, bokamorago, lefelo, moanegi, morero **Magato a go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa, akanya ditiragalo) - Bokamorago/tikologo - Go lahlela dikgopolo • Ge go balwa (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, mantšu, ditematheto, • Mongwalelo • Tlhalošo ya dika • Moya wo o fokago • Morero le molaetša. **Go bala/bogela dibonwa tša setšweletšwa sa tirišontši/multimedia (mekgwanakgwana)** • Go sekima • Go sekena • Polelo ya mmele • Go ukama hlalošo ya mantšu le diswantšho tšeo di sa tloaelegago (khathune) ka go Šomiša mabokgoni a: - go hlaloša le go - akanya mantšu	**Ngwala lengwalo la go leboga thušo/ goba keletšo yeo e hweditšwego** • Sebopego se se nepagetšego • Maikemišetšo • Kgopolokgolo le tšeo di e thekgago • Tšhomišo ya polelo • Retšistara • Tatelano ye kwagalago ya mafoko • Tšomišo ya makopanyi go tliša tshwaragano • Šomiša mehuta ye e fapafapanego ya mafoko, botelele le tlhamego. **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala lengwalo la go leboga thušo/ goba keletšo yeo e hweditšwego**	**Maemo a lentšu:** • Mopeleto le patrone ya mopeleto • Khutsofatšo • Medu, dihlogo, meselana, lefokontši le lefokonolo **Maemo a mafoko:** • Maina, mahlaodi • Maswaodikga • Mabaka; tiro le tirwa; hlamego ya mafoko le makgokedi **Tšhomišo ya polelo ye tseneletšego:** Dika le diema; le pebofatšo **Tlotlontšu go kamano**

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Theeletša ditherišano/poledišano ya mogala magareng ga phaposi ya taolo ya megala le moreki mabapi le ngongorego ka kwano ya kgwebo** • Segalo • Tšhomišo ya polelo • Retšištara • Melawana **Diragatša papadikekišo ya tirišano ya mantšu magareng ga morekiši le moreki, go latele ngangišano ka lebaka la ge kwano ya bomolomo e sa sepele gabotse** • Tšhomišo ya polelo • Segalo • Polelo ya mmele • Bonnete **Hlagišo**	**Bala tumelelano magareng ga morekiši le moreki** • Sebopego • Tšhomišo ya polelo • Polelo ya tumelelano • Bohlokwa bja tshaeno • Tšhomišo ya molao ge go na le ngongorego **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tshwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, mantšu, ditematheto, • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Morero le molaetša. **Bala/lebelela tumelelano gore o kwešiše (mekgwanakgwana)** • Go sekima • Go sekena • Tšhomišo ya polelo • Polelo ya tumelelano, mohl. Mangwalo a mannyane, ngongorego, bophelo bja tumelelano • Go ukama hlalošo ya mantšu le diswantšho tšeo di sa tlwaelegago	**Setšweletšwa sa tirišano: pego ka tšeo di hweditšwego go dingongorego magareng ga morekiši le moreki** • Sebopego se se nepagetšego • Maikemišetšo • Kgopolokgolo le tšeo di e thekgago • Tšhomišo ya polelo • Retšistara • Tatelano ye kwagalago ya mafoko • Tšomišo ya makopanyi go tliša tshwaragano • Šomiša mehuta ye e fapafapanego ya mafoko, botelele le tlhamego. **Tsepelela go magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala report go ya ka magato a gongwala.**	**Maemo a lentšu** Makopanyi **Maemo a mafoko** Tlhamego ya mafoko; mehuta ya mafoko; tiro le tirwa, mabotšiši **Tlhalošo ya mantšu:** Dika le diema **Maswaodikga le mopeleto:** Patrone ya mopeleto; khutsofatšo-inišialisime, akronimi, klipite/ka boripana, trankašion, aphesise, potemantu **Tlotlontšu go kamano:** Polelo ya ditumelelano le ditokomane tša semolao

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7-8	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Theeleletša kwešišo (poledišano)** • Theeletša poledišano • Tšea dinoutse • Polelo le maatla • Segalo • Moya wo o fokago • Matseno le bofelo • Araba dipotšišo **Bolmolomo: polelo ya go se e tokišetšwe** • Kgetha sererwa se maleba • Beakanya tshedimošo ka tlemagano • Laetša tlotlontšu le hlamego ya polelo tše nepagetšego • Matseno le bofelo tše maleba • Šomiša dibogelwa, methopo ya go bonwa le gokwewa mo go kgonegago.	**Setšweletšwa sa sengwalo bjalo ka kanegelokopana, padi ya baswa/padi** • Diponagalokgolo setšweletšwa sa sengwalo bjalo ka: baanegwa, tiragalo, poledišano, thulaganyo, thulano, bokamorago, tikologo, moanegi, morero **Magato a go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) • Ge go balwa (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, mantšu, ditematheto, mohuta • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Morero le molaetša. **Go balela go kwešiša.** • Go sekima, go sekena, pogelo • Go bala go go tseneletšego • Dira sephetho • Hlalošo ya mantšu - Ntlhakemo ya mongwadi - Ntlha le kgopolo - Go ukama hlalošo le diphetho	**Ngwala taodišo: taodišo kanegelo, taodišohlaloši, taodišotekolo** • Kgetho ya mantšu • Lentšu le setaele tša mong ka sebele • Hlalošo ye e kwagalago • Segalo • Ntlhakgolo le tšeo di e thekgago • Mebepe wa monagano go beakanya dikgopolo ka tatelano • Hlagiša taodišo go lekolwa **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala • sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala pego go ya ka magato a go ngwala.**	**Maemo a lentšu: Madiri** **Maemo a mafoko:** Tiro le tirwa **Tlhalošo ya mantšu** Dika le diema **Maswaodikga le mopeleto:** Patrone ya mopeleto; khutsofatšo

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
9-10	**Mekgwanakgwana ya Go theeletša le Go bolela** **Theeletša pego ya kuranta.** • Hlamego • Diponagalo • Tšhomišo ya polelo • Segalo • Retšištara • Matseno le bofelo **Ahlaahla tšeo di humanwego** **Hlagišo ya pego ya bomolomo** • Tšhomišo ya polelo • Retšištara • Segalo • Polelo ya mmemle • Matseno le mafelelo	**Bala pego ya kuranta/makasine** **Mekgwanakgwana ya go bala** • Go bala go go tseneletšego, diponagalo tša setšweletšwa mohlala, thulaganyo, baanegwa, tikologo, moanegi, moya wo o fokago, morero, tebelelo ya moanegi • Go ukama hlalošo ya mantšu ao a sa tlwaelegago. • Hlalošothwi le hlalošo yeo e ukangwago **Magato a go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) • Ge go balwa (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, mantšu, ditematheto, mohuta • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Morero le molaetša.	**Setšweletšwa se se telele sa tirišano: bjalo ka pego/potšišotherišano** • Dinyakwa tša mošomo le mohuta wa setšweletšwa • Sebopego, setaele, ntlhakemo • Batheeletši bao ba lebantšwego, maikemišetšo le kamano • Kgetho ya mantšu, botelele le mehuta • Melawana ya ditemana **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala pego go ya ka magato a go ngwala.**	**Maemo a lentšu:** Medirišo- Modirišogore Modirišogo Modirišokgonego Modirišopego Modirisopeelano **Maemo a mafoko:** Lefokonolo Lefokontši Mafokofokwana; tiro le tirwa **Tlhalošo ya mantšu:** Dika le diema, hlalošo ya lentšu ka lentšu le hlalošo ya dika, poeletšo ya medumo ya dihlaka, poeletšo ya medumo ya mantšu, mothofatšo **Maswaodikga le mopeleto:** Patrone ya mopeleto; ditsebjana, aphostrofi

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
9-10		**Balela/bogela go kwešiša** • Go sekima • Go sekena • Polelo ya mmele • Go bala go go tseneletšego • Dira diphetho (baanegwa, tikologo, lefelo le nako, molaetša • Tšea sephetho sa hlalošo ya mantšu ao a sa tlwoaelegago • Polelo ya maikutlo • Araba dipotšišo		

KELO YA KOTARA YA 1			
MOŠOMO 1: BOMOLOMO		**MOŠOMO 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO: 3 MOLEKWANA 1**
	Go bala ga go itokišetšwa/Ditherišano tša go itokišetšwa	Taodišohlaloši/Taodišokanegi Lengwalo la segwera/tshekatsheko/poledišano	Tekakwešišo le tšhomišo ya polelo

MPHATO WA 9 KOTARA YA 2 DITENG				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE GO BGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Theeleletša gore o kwešiše** **Theeleletša kanegelo** • Laetša kgopolokgolo le tšeo di e thekgago • Tšhomišo ya polelo • Retšištara • Araba dipotšišo **Foramo/kahlaahlo ka sehlopha: setšo** • Bontšha ditema • Diboledi di a šielana • Hlaloša dintlhakemo le go fihlelela kwano • Šomiša polelo, setaele le retšištara • Hlagiša	**Bala setšweletšwa sa sengwalo, mohlala, papadi, kanegelokopana/ nonwane** **Mekgwanakgwana ya go bala** • Go bala go go tseneletšego, diponagalo setšweletšwa, mohlala, thulaganyo, baanegwa, tikologo, moanegi, moya wo o fokago, morero, tebelelo ya moanegi • Go ukama hlalošo ya mantšu ao a sa tloaelegago. • Hlamego ya mafoko le setaele **Magato a go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) • Ge go balwa • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tshwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, mantšu, ditematheto, mohuta • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Morero le molaetša.	**Setšweletšwa sa tirišano: ditseno tša pukutšatši/molaotheo le morero** • Sebopego se se nepagetšego • Maikemišetšo • Kgopolokgolo le tšeo di e thekgago • Tšhomišo ya polelo • Retšistara • Tatelano ye kwagalago ya mafoko • Tšomišo ya makopanyi go tliša tshwaragano • Šomiša mehuta ye e fapafapanego ya mafoko, botelele le tlhamego. **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala ditseno tša pukutšatši/ molaotheo le morero ka go latela magato a go ngwala.**	**Maemo a lentšu:** Medu, dihlogo, meselana, Mašala. **Maemo a mafoko:** Mehuta ya mafoko, kakaretšo, tiro le tirwa, mabaka **Hlalošo ya mantšu:** Dika le diema, hlalošo ya lentšu ka lentšu, hlalošo ya dika **Maswaodikga le mopeleto:** Ditsebjane Patrone ya mopeleto Dikhutsofatšo

Dibeke	Go theeletša le go bolela	Go bala le go bgela	Go ngwala le go hlagiša	Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya Polelo
1-2		**Bala/bogela setšweletšwa go hwetša tshedimošo: tokomane ya kabo ya lefa le bohlatse** • Go bala go go tseneletšego • Maikemišetšo a setšweletšewa • Tšhomišo ya polelo • Baanegwa • Bokamorago le tikologo, • Molaetša le morero • Kakaretšo ya setšweletšwa **Kakaretšo** Sebopego Tšhomišo ya polelo Hlamego		

Dibeke	Go theeletša le go bolela	Go bala le go bgela	Go ngwala le go hlagiša	Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya Polelo
3-4	**Mekganakgwana ya go theeletša le go bolela** **Theeleletša gore o kwešiše: taodišophelo/go rekhota polelo ya papadikekišo** • Hlaloša mekgwanakgwana ya magato a go theeletša • Araba dipotšišo ka go ngwala **Go bala go go sego ga go itokišetšwa** • Tšhomišo ye maleba ya lentšu, segalo le lebelo. • Maswaodikga ge go balwa • Polela ya mmele • Kopantšho mahlo le batheeletši	**Bala setšweletšwa, mohlala, terama/ kanegelokopana/nonwane** • Tsepelelo ye itšeng go diponagalo tša setšweletšwa sa dingwalo • Bontšha kwešišo ya tšwetšopele ya thulaganyo le thulano, tshwantšho ya baanegwa, magomo, bokamorago, lefelo, karolo ya moanegi, morero, bofelo le thumo. **Magato a go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) • Ge go balwa (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto • Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, mantšu, ditematheto, mohuta • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Morero le molaetša.	• Sebopego se se nepagetšego • Maikemišetšo • Kgopolokgolo le tšeo di e thekgago • Tšhomišo ya polelo • Retšistara • Tatelano ye kwagalago ya mafoko • Tšomišo ya makopanyi go tliša tshwaragano • Šomiša mehuta ye e fapafapanego ya mafoko, botelele le tlhamego. **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala tshekatsheko/tokumentari ka go latela magato a go ngwala.**	**Maemo a lentšu:** Madiri (madiri ao a bopago maina a legoro la go-) Medu, dihlogo, meselana.. **Maemo a mafoko:** Mafokontši, kakaretšo Tiro le tirwa **Hlalošo ya mantšu:** Dika le diema **Maswaodikga le mopeleto:** Ditsebjane Patrone ya mopeleto Dikhutsofatšo

Dibeke	Go theeletša le go bolela	Go bala le go bgela	Go ngwala le go hlagiša	Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya Polelo
3-4		**Bala/bogela setšweletšwa, mohlala, athekele ya kuranta/makasini go hwetša tshedimoso le go kwešiša** **Mekgwanakgwana ya go balela setsopolwa go tšwa go pukukgakollo** • Go sekima le go sekena • Go bala go go tšeneletšego • Maikemištšo le sehlopa seo se nepišitšwego • Dira diphetho • Dintlha le dikgopolo • Efa maikutlo a mong • Hlalošo ya mantšu ao a sa tlwaelegago • Laetša polelo ye jabetšago **Kakaretšo ya setšweletšwa**		

Dibeke	Go theeletša le go bolela	Go bala le go bgela	Go ngwala le go hlagiša	Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya Polelo
5-6	**Mekganakgwana ya go theeletša le go bolela** **Theeletša setšweletšwa sa bomolomo bjalo ka potšišo therišano/polelo/go bolela kanegelo ya tekakwešišo** • Ngwala dinoutse ge go theeleditšwe • Theeletša ka tsinkelo **Kahlaahlo ya sehlopha/** **Kahlaahlo ya foramo** • Kahlaahlo ye e theilwego godimo ga setšweletšwa sa bomolomo • Go šielana • Mantšu a go iphetolela go seo mmoledi a se bolelago (Aowa! Mmalo! Ee) • Ditherišano	**Bala setšweletšwa, mohlala, Terama/ kanegelokopana/nonwane** • Tsepelelo ye itšeng go diponagalo tša setšweletšwa sa dingwalo • Bontšha kwešišo ya tšwetšopele ya thulaganyo le thulano, tshwantšho ya baanegwa, magomo, bokamorago, lefelo, karolo ya moanegi, morero, bofelo le thumo **Magato a go bala** • Pele ga go bala (tsebagatša setšweletšwa) • Ge go balwa • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tše bohlokwa tša sereto Sebopego sa ka gare sa sereto, dikapolelo/tšhwantšhokgopolo, morumokwano, mošito • Sebopego sa ka ntle sa sereto, methalo, mantšu, ditematheto, mohuta • Mongwalelo • Tlhalošo ya seka • Moya wo o fokago • Morero le molaetša.	**Setšweletšwa sa tirišano: tsebišo, lenaneokopano le metsotso** • Kgetho ya mantšu • Lentšu le setaele tša mong ka sebele. • Hlalošo ye e kwagalago • Segalo • Ntlhakgolo le tšeo di e thekgago • Mebepe ya monagano go rulaganya dikgopolo • Go hlagiša taodišo go kelo. **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala tsebišo, lenaneo la kopano le metsotso ka go latela magato a go ngwala**	**Maemo a lentšu:** Medu, dihlogo, meselana, mahlaodi, matlema le dikafoko **Maemo a mafoko:** Temana ya go hlaloša; Temana ya matseno; Temana ya bofelo; Mabaka, hlamego ya mafoko, mehuta ya mafoko. **Hlalošo ya mantšu:** Dika le diema **Maswaodikga le mopeleto:** Patrone ya mopeleto

Dibeke	Go theeletša le go bolela	Go bala le go bgela	Go ngwala le go hlagiša	Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya Polelo
5-6		**Balela/bogela gore o kwešiša (šomiša setšweletšwa sa go ngwalwa le sa go bowa bjalo ka khathune le moseto)** • Go sekima • Go sekena • Polelo ya mmele • Go bala go go tseneletšego • Dira diphetho (baanegwa, tikologo, lefelo le nako, molaetša) • Tšea sephetho sa hlalošo ya mantšu ao a sa tlwaelegago • Polelo ya maikutlo **Boeletša hlamego ya kakaretšo**		
7-8	**Mekganakgwana ya go theeletša le go bolela** **Theeletša gore o rekhote papatšo/ papatšo go sealemoya** • Tšhomišo ya polelo • Segalo • Lebelo • Ditherišano • Tšea dinoutse **Hlagišo ya bomolomo: tshekatsheko ya papatšo** • Hlaloša dikgakollo tša go bonwa bjale ka mongwalo, bogolo bja mongwalo, go tšewa ga diswantšho • Hlaloša tšhomišo ya polelo ye e jabetšago • Hlaloša gore tlogelo, khunyelo le tšhomišo ya polelo di jabetša bjang batheeletši bao ba nepišitšwego	**Bala/bogela setšweletšwa sa go bonwa, mohlala, papatšo, khathune, krafo** Šomiša mekgwanakgwana ya go bala le go bogela gore o kwešiše le go hwetša tshedimošo • Go sekima le go sekena • Go bala go go tseneletšego • Maikemištšo le sehlopa seo se nepišitšwego • Go hwetša hlalošo le go dira diphetho • Laetša polelo ye e jabetšago • Khuetšo ya kgetho le tlogelo go hlalošo ya setšweletšwa • Polelo le diswantšho di tšweletša le go bapa maitshwaro le mekgwa bjang • Khuetšo ya tšhomišo ya mohuta wa mongwalo le bogolo, dihlogo le khepšene go hlalošo. **Kakaretšo** • Poeletšo **Sengwalo** • Poeletšo	• Sebopego se se nepagetšego • Maikemišetšo • Kgopolokgolo le tšeo di e thekgago • Tšhomišo ya polelo • Retšistara • Tatelano ye kwagalago ya mafoko • Tšomišo ya makopanyi go tliša tshwaragano • Šomiša mehuta ye e fapafapanego ya mafoko, botelele le tlhamego. **Tsepelela go Magato a go ngwala** • Beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le go hlagiša **Ngwala tshekatsheko papatšo ka go latela magato a go ngwala**	**Maemo a lentšu:** Maina – mainaina le mainakgopolo, mafokofokwana le mafokontši; mašala, madiri- maitiri; maamanyi, mabotšiši **Maemo a mafoko:** Mabaka, ditemana, makgokedi, hlamego ya mafoko, tiro le tirwa **Hlalošo ya mantšu** Paronimi, metonimi, neolotšisimi mahlalošetšagotee, malatodi **Maswaodikga le mopeleto:** Patrone ya mopeleto Dikhutsofatšo

Dibeke	Go theeletša le go bolela	Go bala le go bgela	Go ngwala le go hlagiša	Dibopego le Melao ya Tšhomišo ya Polelo
KELO YA KOTARA YA 2				
9-10	**MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO**	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA 3: HLAHLOBO YA GARE GA NGWAGA**	
	Go bala ga go itokišetšwa/kahlaahlo tša foramo/ sehlopha	Tshekatsheko/tokumenthari/tsebišo/ lenaneokopano le metsotso	Lephephe la 1: Bomolomo Lephephe la 2: Tekakwešišo, Polelo (Iri tše 2) Lephephe la 3: Go ngwala (Iri ye 1) Lephephe la 4: Karabo go dingwalo (Iri ye 1 1/2)	

MPHATO WA 9 KOTARA 3 DITENG				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE GO BOGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Poledišano/ditherišano** **Theeletša tiragalo ya ditherišano magareng ga batho ba babedi (poledišano)** • Sebopego le kgodišo ya dikgopolo • Šomiša mabokgoni a go rerišana go fihlelela tumelelano **Poledišano ka go kwešiša bohwa le setatamente sa go ngwalwa sa kabo ya dithoto** • Tšhomišopolelo • Go jabetša • Go tšea karolo ka go šielana • Pulo le tswalelo • Tharollo	**Bala lengwalo la bohwa le setatamente seo se ngwadilwego ka bokopana sa go laela ka fao dithoto di swanetšego go phatlalatšwa ka gona ka morago ga lehu la mong wa dithoto tseo.** • Batšeakarolo • Letšatšikgwedi • Dithoto • Bajalefa • Polelo ya dokomane • Phethagatšo ya kabo ya dithoto go ya ka lengwalo la taelo ya mohu **Magato a go Bala**: • Pele ga go bala, (Tsebagatša setšweletšwa) • Nakong ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tša theto • Sebopego sa ka gare sa theto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa ka ntle sa theto, methalotheto, mantšu, ditematheto • Sebopego • Tlhalošo ya dika • Maikutlo • Morero le molaetša	**Setšweletšwa sa tirišano: ngwala lengwalo la kabo ya dithoto le setatamente sa go ngwalwa sa taelo ya kabo ya dithoto ka morago ga lehu** • Sebopego sa go nepagala • Maikemišetšo • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Tatelano ye botse ya mafoko • Šomiša makopanyi go netefatša kgokagano • Šomiša mehuta ya go fapafapana ya mafoko, botelele, tlhamego/sebopego • Sebopego sa go nepagala • Maikemišetšo • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Tatelano ye botse ya mafoko • Šomiša makopanyi go netefatša kgokagano • Šomiša mehuta ya go fapafapana ya mafoko, botelele, tlhamego/sebopego **Tsepelela go magato a go ngwala** • Go beakanya • Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le hlagiša **Ngwala lengwalo la kabo ya dithoto le setatamente sa go ngwalwa sa taelo ya kabo ya dithoto ka morago ga lehu**	**Mošomo maemong a lentšu**: Maina a tlhago le mainakgopolo mahlaodi, makopanyi **Mošomo maemong a lefoko**: polelo, lebaka, mohuta wa lefoko, mohuta wa ditemana, lentšu, dithabe le dikafoko **Tlhalošo ya lentšu:** diparonimi, dipolisemi, dihomonimi, tumatshwano (mantšu ao a bitšwago go swana eupša a fapana ka tlhalošo) **Maswaodikga le mopeleto:** dipatrone tša mopeleto

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
1-2		**Go balela kwešišo le mekgwanakgwana ya go bala: setšweletšwa sa go bonwa – khathuni** • Go sekima go hwetša dikgopolokgolo • Go sekena go hwetša dikgopolotlaleletšo • Dira dikakanyo • Akanya tlhalošo ya mantšu ao o sa a tsebego gammogo le diswantšho • Lekodišiša gape gore o kgone go kwešiša • Khuetšo ya kgetho goba ya tlogelo go tlhalošo ya setšweletšwa • Khuetšo ya polelo ya go iphihla le tšhomišo ya dipotšišo tša go se nyake dikarabo • Seabe sa go tlišwa ke dithekniki tša go bonwa ka mahlo		

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4	**Mekgwanakgwana ya go bolela le go theeletša** **Theeletša polelotherišano** • Tlhathollo ya karolo • Tšhomišopolelo • Polelo le maatla **Ahlaahla boitsebišophelo bjalo ka se sengwe sa dinyakwa tša go thwalwa mošomong/kamogelo** • Tshedimošo • Go ba maleba • Bao ba go tsebago go maatlafatša tšeo o di ngwadilego • Nyalantšha le lengwalo la go sepela le kgopelo ya mošomo	**Bala setšweletšwa sa sengwalo, mohlala: padi/padi ya baswa/ kanegelokopana** • Tsepelela ka go lebanya go diponagalo tša setšweletšwa sa dingwalo • Laetša kwešišo ya mathomo a thulaganyo le thulano, tshwantšho ya baanegwa. phekgogo, boithekgo, tikologo, karolo ya moanegi, morero le mafelelo **Magato a go Bala**: • Pele ga go bala, (Tsebagatša setšweletšwa) • Nakong ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, sekaseka) **Theto** • Diponagalo tša theto • Sebopego sa ka gare sa theto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa ka ntle sa theto, methalotheto, mantšu, ditematheto • Sebopego • Tlhalošo ya dika • Maikutlo • Morero le molaetša **Tekatlhaologanyo ya go balwa (mekgwanakgwana)** **(**Šomiša ditšweletšwa tša go bonwa le go ngwalwa**)**	**Setšweletšwa sa tirišano, mohl: lengwalo la go sepedišana le la kgopelo ya mošomo le lenaneophelo** • Dinyakwa tša sebopego, setaele • Baamogedi ba tshedimošo, maikemišetšo le dikamano • Kgetho ya mantšu, polelo ya dika, dikai, mmala • Tlhamego ya lefoko, botelele le mohuta • Kgetho ya dielemente tša go bonwa le tša go hlangwa **Nepiša go magato a go ngwala** • Go beakanya • Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le hlagiša **Ngwala lengwalo la go sepedišana le la kgopelo ya mošomo le lenaneophelo**	**Mošomo maemong a lentšu**: mahlaodi **Mošomo maemong a lefoko**: polelo, lebaka, mohuta wa lefoko, mohuta wa ditemana, lentšu, dithabe le dikafoko **Tlhalošo ya lentšu:** mahlalosetšagotee, malatodi, ditumatshwano, dihomonimi, polisemi **Maswaodikga le mopeleto:** dipatrone tša mopeleto

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4		**Mekgwanakgwana** • Go sekima go hwetša dikgopolokgolo • Go sekena go hwetša dikgopolotlaleletšo • Dira dikakanyo • Akanya tlhalošo ya mantšu ao o sa a tsebego gammogo le diswantšho • Lekodišiša gape gore o kgone go kwešiša • Khuetšo ya kgetho goba ya tlogelo go tlhalošo ya setšweletšwa • Khuetšo ya polelo ya go iphihla le tšhomišo ya dipotšišo tša go se nyake dikarabo • Seabe sa go tlišwa ke dithekniki tša go bonwa ka mahlo		

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6	**Mekgwanakgwana ya go bolela le go theeletša** **Theeletša poledišano seyalemoyeng/ thelebišeneng** • Batšeakarolo • Tšomišo ya lentšu • Lebelo • Go tsebagatša sererwa le go se šireletša • Go hlagiša lehlakore la go fapana • Tharollo • Ngwala dinoutse • Ahlaahla le go abelana dinoutse **Tšea karolo dingangišanong** • Melawana ya dingangišano • Tšhomišo ya polelo • Go tsebiša sererwa le go se šireletša • Go hlagiša lehlakore la go fapana • Batšeakarolo • Tharollo	**Bala setšweletšwa sa sengwalo, mohl: padi/kanegelokopana/ kanegelotšhaba, mohl: nonwane ya bagale, kakanyatlhalošo, dithai** • Diponagalo tša ditšweletšwa tša dingwalo go swana le sebopego, moanegwa, tikologo, thulaganyo, thulano, sešupo, tshwantšhokgopolo, tekola pejana **Magato a go Bala**: • Pele ga go bala, (Tsebagatša setšweletšwa) • Nakong ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tša theto • Sebopego sa ka gare sa theto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa ka ntle sa theto, methalotheto, mantšu, ditematheto • Sebopego • Tlhalošo ya dika • Maikutlo • Morero le molaetša **Go balela/bogelela kwešišo** (Ditšweletšwa tša go bonwa le go ngwalwa)	**Ngwala taodišo: kanegelo/kgadimo** Kgetho ya mantšu • Lentšu la mong le setaele • Tlhalošo ya go kwagala • Segalo • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Mmepe wa monagano go beakanya dikgopolo tša go nyalelana • Hlagiša taodišo gore e swaiwe • Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le hlagiša **Ngwala taodišo ka go latela magato a go ngwala**	**Mošomo maemong a lentšu:** makopanyi **Mošomo maemong a lefoko:** polelo, mehuta ya mafoko, tlhamego ya mafoko, lentšu, lebaka la lefoko, mehuta ya ditemana **Tlhalošo ya lentšu:** Hlalošo ya ntšu ka ntšu tlhalošo ya dika, papadišants**u** poeletšo ya medumo ya dihlaka, poeletšo ya medumo ya mantšu, mothofatšo onomatopoeia phane **Maswaodikga le mopeleto:** dipatrone tša mopeleto

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6		**Mekgwanakgwana** • Go sekima go hwetša dikgopolokgolo • Go sekena go hwetša dikgopolotlaleletšo • Go bala go go tseneletšego • Dira dikakanyo • Akanya tlhalošo ya mantšu ao o sa a tsebego gammogo le diswantšho • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Khuetšo ya kgetho goba ya tlogelo go tlhalošo ya setšweletšwa • Khuetšo ya polelo ya go iphihla le tšhomišo ya dipotšišo tša go se nyake dikarabo • Kakanyo ya mongwadi le phetho **Kakaretšo ya setšweletšwa**		

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7-8	**Mekgwanakgwana ya go bolela le go theeletša** **Theeletša polelo ya go fiwa ke leloko leo le atlegilego la setšhaba** • Tšhomišo ya polelo • Polelo yeo e beago batho goba ditokelo tša batho kotsing . • Tumelo ya gore selo goba motho o na le diponagalo/dimelo tše itšeng kage batho ba re bjalo, e sego ka lebaka la gore o na le seo o se tsebago ka ga sona/yena • Segalo • Polelo le maatla • Araba dipotšišo **Polelo ya go itokišetšwa** Barutwana ba dira dinyakišišo bjalo ka thutwana ya boitokišetšo. • Melawana ya go hlagiša • Polelo ya mmele • Matseno le thumo • Tšhomišo ya polelo	**Setšweletšwa sa sengwalo, mohlala: padi/padi ya baswa/kanegelokopana** • Diponagalo tše bohlokwa tša setšweletšwa sa sengwalo: go swana le baanegwa, tiro (tiragalo), poledišano, thulaganyo, thulano, boithekgo, tikologo, moanegi, morero **Magato a go Bala**: • Pele ga go bala, (Tsebagatša setšweletšwa) • Nakong ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tša theto • Sebopego sa ka gare sa theto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa ka ntle sa theto, methalotheto, mantšu, ditematheto • Mongwalelo • Tlhalošo ya dika • Maikutlo • Morero le molaetša	**Setšweletšwa sa tirišano, mohl: karata ya taletšo, kamogelo ya taletšo** • Dinyakwa tša sebopego, setaele • Baamogedi ba tshedimošo, maikemišetšo le dikamano • Kgetho ya mantšu, tlhalošo ya go tsenelela • Tlhamego ya lefoko, botelele le mohuta **Nepiša go magato a go ngwala** • Go beakanya • Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le hlagiša **Hlama karata ya taletšo le ya go amogela taletšo**	**Mošomo maemong a lentšu**: mahlaodi **Mošomo maemong a lefoko**: temana ya go fa tlhalošo, temana ya go fa kgetho, temana ya go hlopha **Tlhalošo ya lentšu:** Lentšu le tee sebakeng sa sekafoko **Maswaodikga le mopeleto:** dipatrone tša mopeleto

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
9-10	**Mekgwanakgwana ya go bolela le go theeletša** **Go anega kanegelo** • Ela šedi go: mabokgoni a go bolela, segalo, go bitša mantšu, lebelo, go ya fase le godimo ga lentšu, kopantšho mahlo, kemo ya mmele, dika tša ditho tša mmele • Melawana le diponagalo tša kanegelo **Poledišano: Bapala papadi ya poledišano** • Tšhomišo ya polelo • Tšea karolo ka go šielana • Polelo mmele • Diponagalo tša setšweletšwa	**Bala setšweletšwa sa sengwalo go swana le papadi** • Diponagalo tše bohlokwa tša setšweletšwa sa sengwalo: go swana le baanegwa, tiro (tiragalo), poledišano, thulaganyo, thulano, boithekgo, tikologo, moanegi, morero **Magato a go Bala**: • Pele ga go bala, (Tsebagatša setšweletšwa) • Nakong ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tša theto • Sebopego sa ka gare sa theto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa ka ntle sa theto, methalotheto, mantšu, ditematheto • Sebopego • Tlhalošo ya dika • Maikutlo • Morero le molaetša **Tekatlhaologanyo ya go balwa: setšweletšwa go tšwa go puku ya go balwa yeo e kgethilwego)** • Sekena, sekima, bopa seswantšhokgopolo • Go bala go tseneletšego • Dira dikakanyo • Tlhalošo ya mantšu • Ntlhapono ya mongwadi • Ntlha le kakanyo • Tlhalošo ya go iphihla	**Setšweletšwa sa tirišano, mohl: poledišano** • Kgetho ya mantšu • Lentšu la mong le setaele • Tlhalošo ya go tsenelela • Segalo • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Mmepe wa monagano go beakanya dikgopolo tša go nyalelana • Hlagiša taodišo go kelo **Nepiša go magato a go ngwala** • Go beakanya • Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le hlagiša **Ngwala lenaneotshepedišo la kopano le metsotso ka go latela magato a go ngwala**	**Mošomo maemong a lentšu:** Madiri Mabotšiši, Lešalašupi, mašala **Mošomo wa maemo:** tshepediso, maemo go ya ka bohlokwa a lefoko, temana ya mafetšo **Tlhalošo ya lentšu:** Lentšu le tee sebakeng sa sekafoko **Maswaodikga le mopeleto:** dipatrone tša mopeleto

KELO YA KOTARA 3			
	MOŠONGWANA 1: BOMOLOMO	**MOSONGWANA 2: GO NGWALA**	**MOŠONGWANA 3: MOLEKWANA 2**
	Polelo ya go itokišetšwa/papadikekišo/ngangišano/ kahlaahlo ya boitsebišophelo/tokomane ya bohwa/ testamente.	Taodišo tlhaloši/kanegelo/kgadimo/taodišongangišano Lengwalo la kgopelo ya mošomo le boitsebišophelo	Tekakwešišo le tšhomišo ya polelo

MPHATO WA 9 KOTARA YA 4 DITENG				
DIBEKE	**GO THEELETŠA LE GO BOLELA**	**GO BALA LE GO BOGELA**	**GO NGWALA LE GO HLAGIŠA**	**DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**
1-2	**Tekakwešišo ya go theeletšwa** • Iphetolele ka tsinkelo go ditšweletšwa tše di fapafapanego tša dingwalo Theeleletša tshedimošo yeo e ikgethilego • Theeletša le go ipshina ka dithai le direrwa • Araba dipotšišo **Tshepedišo ya kopano** • Batšeakarolo • Melawana ya kopano • Go tšea karolo ka go šielana • Tšhomišo ya polelo • Go se kwane ka dikgopolo kopanong • Matseno le mafetšo	**Setšweletšwa sa dingwalo go swana le kanegelokopana, padi ya baswa/ padi** • Diponagalo tše bohlokwa tša setšweletšwa sa dingwalo: go swana le baanegwa, tiragalo, poledišano, thulaganyo, thulano, boithekgo, tikologo, karolo ya moanegi le morero **Magato a go Bala**: • Pele ga go bala, (Tsebagatša setšweletšwa) • Nakong ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tša theto • Sebopego sa ka gare sa theto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa ka ntle sa theto, methalotheto, mantšu, ditematheto • Mongwalelo • Tlhalošo ya dika • Maikutlo • Morero le molaetša **Tekakwešišo ya go balwa: setšweletšwa go tšwa go puku ya go balwa yeo e kgethilwego)** • Sekena, sekima, bopa seswantšhokgopolo • Go bala go go tseneletšego • Dira dikakanyo • Tlhalošo ya mantšu • Ntlhapono ya mongwadi • Ntlha le kgopolo • Tlhalošo ya go iphihla	**Setšweletšwa sa tirišano se se telele, mohlala, lengwalo la go dira dikgopelo (semmušo)** • Sebopego se se nepagetšego • Maikemišetšo • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Tatelano ye botse ya mafoko • Šomiša makopanyi go netefatša kgokagano • Šomiša mehuta ya go fapafapana ya mafoko, botelele, tlhamego/sebopego **Tsepelela go magato a go ngwala** • Go beakanya • Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le hlagiša **Ngwala lengwalo la go dira dikgopelo**	**Mošomo maemong a lentšu**: Madiri **Mošomo maemong a lefoko**: Polelotebanyi le polelotharedi Polelotiriši le polelotirišwa **Tlhalošo ya lentšu: go se kwešišege,** go hloka mohola, poeletšo ya go se nyakege, totolotši (poeletšo ya hlalošo ka go bušeletša mantšu a go fapana) polelo ya go bolelwa ke sehlopha se šomago mošomo le itšeng. **Maswaodikga le mopeleto:** dipatrone tša mopeleto

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
3-4	**Mekgwanakgwana ya go bolela le go theeletša** **Tekatlhaologanyo ya go theeletšwa (šomiša poledišano ya go gatišwa)** • Theeletša poledišano • Ngwala dinoutse - Polelo le maatla - Segalo - Moya wo o fokago - Matseno le mafetšo • Araba dipotšišo **Dikahlaahlo tša foramo/phanele/ sehlopha** • Batšeakarolo • Melawana ya poledišano/foramo • Go tšea karolo ka go šielana • Tšhomišo ya polelo • Go se kwane ka dikgopolo kopanong • Matseno le mafetšo • Dihlopha di boledišana ka dihlogo/ direrwa tšeo di gogago kgahlego	**Setšweletšwa sa dingwalo go swana le kanegelokopana, padi ya baswa/ padi** • Diponagalo tše bohlokwa tša setšweletšwa sa dingwalo: go swana le baanegwa, tiragalo, poledišano, thulaganyo, thulano, boithekgo, tikologo, karolo ya moanegi le morero **Magato a go Bala**: • Pele ga go bala, (Tsebagatša setšweletšwa) • Nakong ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tša theto • Sebopego sa ka gare sa theto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa ka ntle sa theto, methalotheto, mantšu, ditematheto • Sebopego • Tlhalošo ya dika • Maikutlo • Morero le molaetša **Tekatlhaologanyo ya go balwa/ bogelwa: (setšweletšwa sa go bonwa goba sa mahlakorentši go swana le diswantšho tša go thalwa goba papatšo)** • Sekena, sekima, bopa seswantšhokgopolo • Go bala go go tseneletšego • Dira dikakanyo • Tlhalošo ya mantšu • Ntlhapono ya mongwadi • Ntlha le kgopolo • Tlhalošo ya go iphihla	**Ditšweletšwa tša tirišano, mohl: di E-meile** • Sebopego sa go nepagala • Maikemišetšo • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Tšhomišo ya polelo • Retšistara • Tatelano ye botse ya mafoko • Šomiša makopanyi go netefatša kgokagano • Šomiša mehuta ya go fapafapana ya mafoko, botelele, tlhamego/sebopego **Tsepelela go magato a go ngwala** • Go beakanya • Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le hlagiša **Ngwala E-meile ka go latela magato a go ngwala**	**Mošomo maemong a lentšu**: Mainaina, maina a legoro la go-mainatharagano **Mošomo maemong a lefoko**: Tshepetšo, tlhatlamano go ya ka bohlokwa, temana ya go ruma **Tlhalošo ya lentšu:** Polelo yeo e beago batho goba ditokelo tša batho kotsing . Tumelo ya gore selo goba motho o na le diponagalo/dimelo tše itšeng kage batho ba re bjalo, e sego ka lebaka la gore o na le seo o se tsebago ka ga sona/yena **Maswaodikga le mopeleto:** dipatrone tša mopeleto, hlakapeple, khutsofatšo, akronimi, khunyelo, trankhašene aphesise, potemantu

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
5-6	**Mekgwanakgwana ya go bolela le go theeletša** **Go bapala karolo ya maemo** • Seemo se laeditšwego gabotse • Baanegwa ba fapantšhwe gabotse • Polelo e sepelelana le maemo ao a tšweletšwago • Go bapala karolo go laetša kgonagalo ya seo se hlolago tiragalo maemong ao a itšego **Poledišano** • Tšea sephetho ka seemo le sererwa sa maleba • Melawana ya go bolela • Polelo le maatla • Ditaetšo tša phapano	**Setšweletšwa sa dingwalo go swana le kanegelokopana, padi ya baswa/ padi** • Diponagalo tše bohlokwa tša setšweletšwa sa dingwalo: go swana le baanegwa, tiragalo, poledišano, thulaganyo, thulano, boithekgo, tikologo, karolo ya moanegi le morero **Magato a go Bala**: • Pele ga go bala, (tsebiša setšweletšwa) • Nakong ya go bala (diponagalo tša setšweletšwa) • Morago ga go bala (araba dipotšišo, bapetša, • fapantšha, lekola karabo) **Theto** • Diponagalo tša theto • Sebopego sa ka gare sa theto, dikapolelo, tshwantšhokgopolo, morumokwano le mošito • Sebopego sa ka ntle sa theto, methalotheto, mantšu, ditematheto • Mongwalelo • Tlhalošo ya dika • Maikutlo • Morero le molaetša **Tekatlhaologanyo ya go balwa: setšweletšwa go tšwa go puku ya go balwa yeo e kgethilwego)** • Sekena, sekima, bopa seswantšhokgopolo • Bala ka go tsenelela • Dira dikakanyo • Tlhalošo ya mantšu • Ntlhapono ya mongwadi • Ntlha le kakanyo • Tlhalošo ya go iphihla **Ngwala kakaretšo ka dintlha goba temana**	**Setšweletšwa sa tirišano, mohl: tša bophelo bja mohu/pukutšatši/karata ya taletšo** • Sebopego sa go nepagala • Maikemišetšo • Dikgopolokgolo le dikgopolotlaleletšo • Tšhomišo ya polelo • Retšistara • Tatelano ye botse ya mafoko • Šomiša makopanyi go netefatša kgokagano • Šomiša mehuta ya go fapafapana ya mafoko, botelele, tlhamego/sebopego **Tsepelela go magato a go ngwala** • Go beakanya • Sengwalwakakanywa • Go boeletša • Go hlokola • Go phošolla le hlagiša **Ngwala tša bophelo bja mohu/ pukutšatši/karata ya taletšo ka go latela magato a go ngwala**	**Mošomo maemong a lentšu**: Madiri, maina **Mošomo maemong a lefoko**: Tlhalošo Lebaka le phetho **Tlhalošo ya lentšu**: Go šuta ga hlalošo Lentšu le tee sebakeng sa sekafoko **Maswaodikga le mopeleto**: patrone ya mopeleto.

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	GO BALA LE GO BOGELA	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO
7-8	**Mekgwanakgwana ya go bolela le go theeletša** **Poeletšo**	**Go bala le Go bogela:** **Poeletšo ya diponagalo tše bohlokwa, melawana le sebopego**	**Go ngwala:** **Poeletšo ya ditšweletšwa tša go ngwalwa** **Poeletšo ya magato a go nagwala**	**Mošomo wa maemo a lentšu**: Mošomo wa poeletšo **Mošomo wa maemo a lefoko**: Mošomo wa poeletšo **Tlhalošo ya lentšu**: Lentšu le tee go emela sekafoko **Maswaodikga le mopeleto**: Dipatrone tša mopeleto

MEŠONGWANA YA TEKOLO YA SEMMUŠO LE MAFELELO A NGWAGA KOTARA YA 4		
9-10	**MOŠONGWANA 1: BOMOLOMO**	**MOŠONGWANA 2: TLHAHLOBO YA MAFELELO A NGWAGA**
	Ngangišano/potšišotherišano/poledišano/polelo ya go itokišetšwa/ polelo ya go se itokišetšwe/foramo/sehlopha/dikahlaahlo tša phanele go theletša tekakwešišo/ditshepetšo tša kopano	Lephephe la 1: Bomolomo Lephephe la 2: Tekakwešišo, polelo (diri tše 2) Lephephe la 3: Go ngwala (1 iri) Lephephe la 4: Boikarabelo go dingwalo (iri ye 1 le metsotso ye 30)

KAROLO YA 4: KELO GO LELEME LA GAE

4.1 MATSENO

Kelo ke tshepetšotšweledi ye e beakantšwego ya go lemoga, go kgoboketša le go hlatholla tshedimošo ka ga bokgoni bja barutwana. Go šomišwa mehuta ya go fapana ya kelo. E akaretša dikgato tše nne: go kgoboketša bohlatse bja diphihlelelo, tekolo ya bohlatse bjoo; go rekhota tše di hweditšwego le go šomiša tshedimošo yeo go kwešiša, ka go realo, e thuša go hlabolla morutwana gore go kaonafatšwe tshepetšo ya go ithuta le go ruta.

Kelo e swanetše go ba ka mahlakore ka moka, ke go re, e be ya semmušo (Kelo ye e lebantšwego) le yeo e sego ya semmušo (Go ela go ithuta). Mo mabakeng a ka moka, barutwana ba swanetše go fiwa diphošollo kgafetšakgafetša go tiišetša maitemogelo a bona a go ithuta.

Kelo go Maleme e tšwelapele ka go se kgaotšwe gape e thekga kgolo le tšwelopele ya barutwana. Ke karolo ye bohlokwa ya go ruta le go ithuta ka ge e neelana ka dipoelo tša go ruta le go ithuta. E swanetše go akaretša go ruta le go ithuta go na le go re e lebelelwe bjalo ka yeo e ikemego ka boyona. Go tlaleletša seo, kelo ye e logagantšwego ya mahlakore a go fapana a polelo e swanetše go diragatšwa. Mohlala, re ka thoma ka karolo ya go bala gomme morago gwa dirwa molekwana wa tekatlhaologanyo. Dipotšišo tša tsebo ya polelo tšeo di theilwego go setšweletša se tee di ka botšišwa. Morago ga go bala setšweletša, barutwana ba ka laelwa go araba setšweletšwa, mohlala, go ngwala lengwalo ka ga dilo tšeo go boletšwego ka tšona ka gare ga setšweletšwa. Go akaretša mošongwana wo, dikahlaahlo di ka phethagatšwa ka ga sererwa, gomme ka tsela ye, go phethagatšwa mabokgoni ka moka a polelo ka gare ga mošongwanao tee wa go elela gabonolo, wo ologagantšwego gabotse.

Go ela mabokgoni a go fapana a polelo ga se go swanele go lebelelwa bjalo ka mešongwanayeo e ikemetšego ka noši, fela e tšwewe bjalo ka mošongwana o tee wo o logagantšwego gabotse.

Dirubriki tša kelo di swanetše go tsenyeletša mabokgoni a polelo a go fapana ka gare ga mošomo.

Mabokgoni a barutwana a go theeletša, bokgoni bja bomolomo/orale, bokgoni bja go araba dipotšišo, go tšea karolo go dikahlaahlo le mabokgoni a dikgatišo/direkhotetša go ngwalwa mo go hlokegago, a swanetše go elwa hloko tšatši ka tšatši.

Go bohlokwa go re go elwe kwešišo ya barutwana ya seo ba se balago e sego fela bokgoni bja bona bja go lemoga goba go hlatholla mantšu. Kelo ya go bala e swanetše go dirwa kgafetšakgafetša e sego fela kelo yeo e dirwago gatee fela. Kelo ya semmušo ya go bala e swanetše go nepiša go go bala ka go hlaboša lentšu gammogo le go mešongwana yeo e go thušago go lemoga go re barutwana ba kwešišitše gakakaang, mohlala, ba anega gape kanegelo gobaba araba dipotšišo.

Kelo ya mošomo wa go ngwalwa e tla nepiša, kudu go bokgoni bja morutwana bja go kwešiša tlhalošo le go fihliša melaetša, le ka tsela yeo ba ngwadilego ka gona ka nepagalo, mohlala, tšhomišo le dibopego tša polelo, mopeleto le maswaodikga. Kelo ka moka e swanetše go lemoga go re go ithuta polelo ke mošomo wo o tšwelagopele gomme, barutwana ba ka se kgone go hlagišamošongwana wo o feletšego wo o nepagetšego ge basa thoma. Ka lebaka leo, magato a go fapana a go ngwala le ona a swanetše go elwa/lekolwa.

Ge go fiwa mošomo wa kelo ya semmušo, nepišo e tla ba go mabokgoni a itšego, mohlala, Go theeletša le Go bolela, Go bala goba Go ngwala. Le ge go le bjalo, ka lebaka la go re go ithuta polelo ke tshepetšo ye elogagantšwego, go tla šomišwa mabokgoni a go feta a tee.Dibopego tša polelo di swanetše go elwa go dikamano. Go swanetše go netefatšwa go re kelo ga e dirwe fela bjalo ka mošomo wa go ngwalwa, fela e dumelela bobedi, mešomo ya go

itlwaetša le ya bomolomo..Go bohlokwa go ela seo barutwana ba se kwešišago e sego seo ba se swerego ka hlogo, ka fao go elwe mabokgoni go dikamano ka mokgwa wo go ka kgonegago.mohlala, barutwana baka peleta mantšu ka moka ka nepagalo ka nako ya molekwana wa Labohlano, fela potšišo ke go re, na ba kgona go šomiša mantšu ona ao ba a peletilego ka nepagalo ge ba ngwala/rekhota ditaba tša bona tša mong goba kanegelo?

Go ruta le kelo yadipolelo di swanetše go fa barutwana ka moka sebaka sa go tšea karolo, gomme mekgwanakgwana yeo e tla thušago barutwana go fihlela goba go hlagiša ditšweletšwa tša polelo e swanetše go hwetšwa. Barutwana ba bangwe bao ba itemogelago mapheko, ba ka no se kgone go fihlelela a mangwe a maikemišetso ao a hlagišitšwego go Setatamente sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo.

Lenaneo la kelo le dumelela kelophetho, yeo e ka tšeago sebopego sa molekwana goba tlhahlobo mo mafelelong a kotara ye nngwe le ye nngwe. Mošomo wo o elwago o swanetše go ba o phethagaditšwe mo lebakeng la kotara. Dikarolo tše di elwago di swanetše go nameletšwa go ya ka maemo a go fapana a kwešišo go netefatša go re kelo ke ya nnete e bile ke ya maleba.

4.2 KELO YEO E SEGO YA SEMMUŠO GOBA YA TŠATŠI KA TŠATŠI

Maikemišetšo a tšwetšopele ya go kgoboketša tshedimošo ka ga diphihlelelo tša morutwana ka mehla, ke go e šomiša go kaonafatša go ithuta ga bona.

Kelo yeo e sego ya semmušo, e lekola tšwelopele ya morutwana ya letšatši le letšatši. Seo se dirwa ka go lebeledišiša, dikahlaahlo, ditiragatšo tša go itlwaetša, dikopano tša morutwana– morutiši, go šomišana mmogo ka phapošing go go sego ga semmušo, bjalobjalo Kelo ye e sego ya semmušo e ka ba bonolo go swana le go emiša go ruta ka nako ya kabo ya thutišo go lekola goba go lebeledišiša barutwana goba go ahlaahla le barutwana ka tsela yeo thutišo e tšwelago pele ka gona. Go ela bokgoni bja polelo go tla ba ka sebopego sa temogo, mešongwana ya go ngwalwa, mešongwana ya bomolomo le ditlhagišo, melekwana ya go ngwalwa, go bala ka go hlaboša lentšu le mehuta ye mengwe ya kelo. Kelo ye e sego ya semmušo e swanetše go dirišwa go fa barutwana dipoelo le go thuša peakanyo ya go ruta, fela e ka no se rekhotwe. E se ke ya bonwa nke e kgaogane le ditiragalo tša go ithuta tše di phethagatšwago ka phapošing gape o ka šomiša mešongwana ye mentši ya go ithuta go ela bokgoni bja barutwana ka mokgwa wo e sego wa semmušo . Mo mabakeng a mangwe, o ka nyaka go hlama mohuta wo o itšego wa mešongwana go hlohleletša barutwana bagago go ithuta, go swana le ditšweletšwa tša ka mehla tša mopeleto. Barutwana goba barutiši ba ka swaya mešongwana yeo.

Go eletšwa go šomiša dibeke tše pedi tša mathomo a kotara go ela barutwana ka kelo ya motheo. Morutiši o swanetše go šomiša mešongwana ye e filwego go dibeke tše pedi tša mathomo tša dipeakanyo tša go ruta go phethagatša kelo ye.

Kelo ka mong le kelo ka sethaka di tsenyeletša barutwana go šoma ka mafolofolo mo mabakeng a kelo. Se se bohlokwa ka gore e dumelela barutwana go ithuta go gopodišiša ka bokgoni bja bona. Dipoelo tša mešongwana ya tšatši ka tšatši ga di rekhotwe semmušo ntle le ge morutiši a rata go dira bjalo. Barutiši ba ka rata go tšea direkhoto tšeo e sego tša semmušo tša morutwana yo mongwe le yo mongwe go ya ka moba gatelago pele ka gona go mahlakore a go fapana a thuto gore ba thuša ka peakanyo le go netefatša kgodišo ya mabokgoni le kwešišoya morutwana yo mongwe le yo mongwe. Dipoelo tša mešongwana ya tšatši ka tšatši ga di šomišwe go hlatloša le go fa disetifikeiti.

4.3 KELO YA SEMMUŠO

Mešomo ka moka ya Kelo yeo e bopago lenaneo la kelo la semmušo la ngwaga, e bitšwa Kelo ya Semmušo.Morutiši o swaya le go rekhota semmušo mešongwana ya kelo ya semmušo gore barutwana ba tle ba hlatloše le go fiwa disetifikeiti. Mešomo ya Kelo ya Semmušo ka moka e swanetše go lekolwa go kgonthišiša boleng/khwalithi le go netefatša gore go swerwe maemo a go lekanetša a a nepagetšego.

Mešongwana ya kelo ya semmušo e fa morutiši tsela ya hlatlamano ya go ela ka fao barutwana ba tšwelago pele mphatong le thutong ye e itšego. Mehlala ya mešongwana ya kelo ya semmušo e akaretša melekwana, ditlhahlobo, mešongwana ya go diragatšwa, diprotšeke, ditlhagišomolomo, mešomotaetši, ditiragatšo, bj.bj.

Nepo ya go beakanya Lenaneo la Kelo ke go netefatša go re kelo ke ya maleba, e ya tshepagala, ga e tšee lehlakore le go re e lekanetše ka go fa tlhahlo ye e bonagalago ya mehuta ya mešongwana le dipersente tšeo di abetšwego mabokgoni a polelo a mangwe le a mangwe go mošomo wo mongwe le wo mongwe. E šetša gape tsepelelo ya kelo, ke go re, ka tsela yeo mešomo e swanetšego go ahlaahlwa ka gona.

Go kelo ya semmušo, go šomišwe dimemorantamo, dirubriki, mananeotshwaiwa le dikala tša tekanyetšo le didirišwa tše dingwe tša maleba go lemoga, go ela le go rekhota maemo a kwešišo le mabokgoni a barutwana. . Kgetha sedirišwa sa kelo seo se swanetšego mohuta wa mošongwana wo o fiwago. Mohlala, rubriki keya maleba kudu go feta memorantamo go mošongwana wa go ngwala. Memorantamo o loketše molekwana wa mopeleto goba mošongwana wa tekakwešišo ya go bala.

4.3.1 Dinyakwa tša Kelo ya semmušo tša Leleme la Gae

Mešomo ya kelo ya semmušo e swanetše go ela mahlakore a go fapana a mabokgoni a polelo go re mahlakore a bohlokwa a elwe mo lebakeng la kotara le la ngwaga. Barutiši ba swanetše go netefatša go re mahlakore a a etšwe ka tsela yeo e sego ya semmušo le go re barutwana ba filwe dipoelo pele ba ka elwa ka mokgwa wa semmušo. Kelo ka moka ya Sehlopha sa Godimo e dirwa ka gare.

Lenaneo la Kelo ya Semmušo la Mephato ya 7-9 le akaretša mešomo ya kelo ya semmušo ye lesometee (11), yeo e hlamago meputso ya go fihla go 100%. Kelo yeo e theilwego sekolong ke 40% mola ya mafelelong a ngwaga e le 60%.

Kelo ya go Thewa Sekolong (KTS) (40%)

Sehlopha sa Godimo se na le mešomo ya semmušo ye lesome (10) ye e theilwego sekolong. Mešomo ya kelo ya semmušo e akareditšwe ka sebopego se se latelago:

- Mphato wa 7 – mešomo ya bomolomo ye 4, mešomo ya go ngwalwa ye 2, melekwana ye 3 le tlhahlobo ya Phupu/June ye 1
- Mphato wa 8 - mešomo ya bomolomo ye 4, mešomo ya go ngwalwa ye 3, melekwana ye 2 le tlhahlobo ye 1 ya Phupu/June
- Mphato wa 9 - mešomo ya bomolomo ye 4, mešomo ya go ngwalwa ye 3, melekwana ye 2 le tlhahlobo ye 1 ya Phupu/June

Tlhahlobo ya Mafelelong a ngwaga (60%)

Tlhahlobo ya mafelelong a ngwaga e arotšwe ka mešomo ya bomolomo/orale le ya go ngwalwa. Mošomo wa go ngwalwa, wo e lego Lephephe 1, ke 20.8%. Dipersente di swanetše go kgoboketšwa go tšwa go mešomo ya bomolomo/orale ye mene, yeo e phethagatšwago mo gare ga ngwaga. Mešomo ya go ngwalwa, yeo e swanetšego go fiwa ka fase ga maemo ao a šeditšwego/hlokomedišitšwego kudu, e arotšwe ka maphephe a mabedi (2) le Maphephe a mararo (3) go Mephato ya 7& 8 le Mphato wa 9..

Mephato ya 7 & 8

Lephephe la 2: Tekakwešišo le Polelo go dikamano, dikarabo tša dingwalo

Lephephela 3: Go ngwala (Dingwalo, Taodišo le ditšweletšwa tša tirišano)

Mphato wa 9

Lephephe la 2: Tekakwešišo le Polelo go dikamano

Lephephe la 3: Go ngwala (Dingwalo, Taodišo le ditšweletšwa tša tirišano)

Lephephe la 4: Dikarabo tša Dingwalo/Dipuku

4.3.2 Sebopego sa mešomo ka kotara

Mehuta ya kelo ye e šomišwago e swanetše go nyalelana le mengwaga le maemo a tšwetšopele ya morutwana. Peakanyo ya mešomo ye, e swanetše go akaretša diteng tša thuto le go tsenyeletša mešomo ya go fapana yeo e beakanyeditšwego go fihlelela maikemišetšo a thuto. E swanetše go thewa godimo ga tsebo le mabokgoni ao a phethagaditšwego mo lebakeng la kotare yeo. Šomiša dipeakanyo tša kotara go mphato wo mongwe le wo mongwe go kgetha mohuta wa mešongwana le sehlopha sa mabokgoni seo se nyakegago go karolo ye nngwe le ye nngwe ya mošomo wa kelo ya semmušo. Mohlala, ge o beakanya mošongwana wa go ngwala ga boitlhamelo go Mphato wa 7, Kotara ya 1, o nyaka barutwana ba ngwale sereto, o ka letela go re ba ngwale mafoko a botelele bja go lekana a morumokwano, ka ge seo e tla ba e le seo o šetšego o se rutile. Ge o hlama setšweletšwa sa tshedimošo mo kotareng ya mathomo, ba tla swanela ke go ngwala ba šomiša foreimi ya maleba. Go tla ba bjalo le go Go theeletša le Go bolela, o ka se laele barutwana go fa polelo ye kopana go Mphato wa 7, Kotara ya 1, Ka ge seo se tla rutwa ka morago.

Kelo ya semmušo e swanetše go akaretša mehuta ya go fapana ya maemo a kwešišo bjalo ka ge e laeditšwe ka fase. Mehuta ya go fapana ya dipotšišo go swana le dipotšišo tša kgetha karabo ya nnete, tša go arabja ka karabo e tee fela goba ka sekafoko se se kopana, tša go bapetša le dipotšišothwii di swanetše go hlangwa.

Nkatlapana 1

MAEMO A KWESIŠO	MOŠONGWANA	PERSENTE YA MOŠOMO
Potšišothwii **(Maemo a 1)** **Thulaganyoleswa** **(Maemo a 2)**	Dipotšišo tša go šoma ka tshedimošo ye e begilwego phatlalatša go setšweletšwa. • Efa maina a dilo/batho/mafelo/dielemente… • Bolela dintlha/mabaka/dikgopolo … • Lemoga mabaka/batho/tše di hlolago… • Ngwala lenaneo la dintlha/maina/mabaka … • Hlaloša lefelo/motho/moanegwa .. • Anega taba/tshwantšhetšodikgao/boitemogelo Dipotšišo tša go nyaka tshekatsheko, thulaganyo goba peakanyo ya tshedimošo ye e bonalago gabotse setšweletšweng. • Akaretša dintlhakgolo/dikgopolo/dikgonagalo… • Hlopha dielemente tša go swana ... • Bontšha ditshwani/diphapano … • Efa tlhalošo ya	**Maemo a 1 le 2: 40%**
Go dira thumo goba go tšea sephetho go ya ka dintlha tše di filwego **(Maemo a 3)**	Dipotšišo tša go nyaka gore morutwana a ikamanye le tshedimošo ye e lego setšweletšweng go ya ka boitemogelo bja gagwe. • Hlatholla kgopolokgolo … • Bapetša dikgopolo/maikutlo/ditiro … • Na maikemišetšo/maikutlo/tlhohloletšo/lebaka la mongwadi (goba moanegwa) ke afe … • Hlatholla lebaka/phetho ya … • Na tiragalo/maikutlo/tshwayotshwayo (bj.bj) e re utollela eng mabapi le moanegi/mongwadi/moanegwa … • Na tshwantšhanyo/tshwantšhišo/tshwantšhokgopolo e ama kwešišo ya gago bjang … • Na o gopola gore poelo/maemo (bj.bj) a tiro e tla ba afe …	**Maemo a 3: 40%**

MAEMO A KWESIŠO	MOŠONGWANA	PERSENTE YA MOŠOMO
Tekolo **(Maemo a 4)** **Kgahlego** **(Maemo a 5)**	Dipotšišo tše di šoma ka dikahlolo mabapi le mehola le bohlokwa. Tšona di akaretša dikahlolo mabapi le nnete, go holega, dintlha le dikgopolo, netefatšo, kwešišagalo le go fahlela, le ditaba tša go swana le kganyogo le kamogelego ya diphetho le ditiro go ya ka meetlo le maikutlo.O nagana gore se se diragalago se a kgodiša/ke sa nnete/se a kgonagala …? • Na mabaka a mongwadi ke a maleba/a a kwagala/a a rumega … • Ahlaahla/swayaswaya ka tsinkelo ka ga tiragalo/maikemišetšo/tšhušumetšo/maikutlo/tšhišinyo … • Na o dumelelana le tebelelo/setatamente/temogo/tlhathollo? • Go ya ka wena, mongwadi/moanegi/moanegwa a ka rweša diala ge a šišinya gore/bolela gore … (Thekga karabo ya gago/Efa mabaka a go fahlela karabo ya gago.) • Na o amogela maikutlo/maitshwaro/ditiro tša moanegwa? Efa mabaka a karabo ya gago. • Na ditiro/maikutlo/tšhušumetšo ya moanegwa e… laetša eng ka yena ge go lebeletšwe dikamano tša meetlo ya boditšhabatšhaba? • Ahlaahla ka tsinkelo/swayaswaya dikahlolo tša ka gare setšweletšwa Dipotšišo tše di mabapi le go ela saekholotši le ditlamorago tša bobotse bja setšweletšwa go morutwana. Di nepišitše go maikutlo a morutwana ge a araba diteng, go ikamanya le baanegwa goba ditiragalo, le go iphetolela go tšhomišo ya mongwadi ya polelo (go swana le kgetho ya mantšu le tshwantšhokgopolo).• Ahlaahla ka fao le bonago setšweletšwa/ tiragalo/maemo/thulano/kgakanego … • Na o kwela moanegwa bohloko? Ke sephetho goba tiro efe yeo o bego o ka e dira ge o be o le maemong a bjalo? • Ahlaahla/Swayaswaya tšhomišo ya polelo ya mongwadi … • Ahlaahla bohlokwa bja setaele/matseno/thumo/ tshwantšhokgopolo/tshwantšhišo/tšhomišo ya dithekniki tša theto/ ditlabakelo tša dingwalo …	**Maemo a 4 le 5: 20%**

4.4 LENANEO LA KELO

Lenaneo la Kelo le hlametšwe go phatlalatša mešomo ya Kelo ya semmušo ya dithuto tšohle ka moka tša kotara ka sekolong. Lenaneo la Kelo le swanetše go thalwa ke sekolo gomme le laetše matšatšikgwedi ao mešomo e tla phethagatšwago ka ona.

Dinyakwa tša thuto

Dinyakwa tša go hlama mošomo di filwe ka dipersente. Fao lenaneo le laetšago dipersente tše 20 tša mabokgoni a polelo, se se ra go re, mo kabong ya meputso ya mafelelo ya mabokgoni ao a polelo, go swanetše go ba le dipersente tše 20 tša palomoka e sego meputso ye 20. Dikolo ga di beelwe mellwane ya palo ya meputso yeo e abetšwego mabokgoni a polelo, kgang ke ge boima bja kabo ya meputso ya mabokgoni a mangwe le a mangwe a polelo bo latelwa go mošomo wo mongwe le wo mongwe go ya le ka dipersente tše di abilwego go lenaneo la kelo. Mohlala, go Mphato wa 8, molekwana wa go leka tsebo ya polelo o ka hlangwa godimo ga meputso ye 50 goba go feta, kgang ke ge boima/meputso ya mafelelo e sa fete boima bjo bo laeditšwego go lenaneo la kelo..

Dinkatlapana tše di latelago di tšweletša dinyakwa tša kelo ya semmušo ya Maleme a Gae:

Dinkatlapana tša Lenaneo la Kelo ya Semmušo

MPHATO WA 7

MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA KOTARA YA 1		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA: MOLEKWANA WA 1**
Go bolela kanegelogape/ahlaahla sereto/poledišano/dikahlaahlo tša sehlopha/phanele	Taodišotlhaloši/taodišokanegelo Lengwalo leo e sego la semmušo/ tshwayotshwayo/poledišano	Tekakwešišo le tšhomišo ya polelo
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA KOTARA YA 2		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: MOLEKWANA WA 2**	**MOŠOMO WA 3**
Go theeleletša kwešišo/ngangišano/ ditherišano/Polelo ya go itokišetša/se itokišetšwe/poledišano ya sehlopha mabapi le go fa ditaelo.	**Dingwalo: Dipotšišo tša dikamano**	**Tlhahlobo ya gare ga ngwaga** Lephephe la 2: Tekakwešišo, tšhomišo ya polelo le dingwalo Lephephe la 3: Go ngwala: Taodišo ye tee le setšweletšwa se tee sa tirišano
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA KOTARA YA 3		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA 3: MOLEKWANA WA 3**
Papadikekišo/tshepetšo ya kopano/Go bala ga go itokišetšwa/Go bala ga go se itokišetšwe/dikahlaahlo tša foramo/ phanele	Taodisotlhaloši/taodišokanego/ Lenaneothero le metsotso	tekakwešišo le tšhomišo ya polelo GOBA Dingwalo
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA MAFELELONG A NGWAGA YA KOTARA YA 4		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: TLHAHLOBO YA MAFELELO A NGWAGA**	
Go balela godimo/ngangišano/kahlaahlo ya sehlopha/polelo ya go itokišetšwa/polelo ya go se itokišetšwe	Lephephe la 1: Bomolomo Lephephe la 2: Tekakakwešišo, Polelo le Dingwalo (Diiri tše 2) Lephephe la 3: Go ngwala (iri e 1)	

MPHATO WA 8

MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA KOTARA YA 1		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA 3: MOLEKWANA WA 1**
Dikahlaahlo ka sehlopha-Setšweletšwa sa go bogelwa/Polelo ya go se itokišetšwe/dikahlaahlo tša foramo/Sehlopha/potšišotherišanoo	Kanegelo/Taodišokgadimo/Athikele ya kuranta/Athikele ya kgtišobaka	Thutapolelo le Tekakwešetšo
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA KOTARA YA 2		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA 8: DITLHAHLOBO TŠA GARE GA NGWAGA**
Go theeletša tekakwešišo/ditšhupetšo/ dikahlaahlo tša foramo/phanele/ dingangišano	Dipotšišotherišano/setšweletšwa sa ditaelo/tshekatsheko ya kanegelo.	Lephephe la 1: Bomolomo Lephephe la 2: Tekakwešišo Tšhomišo ya polelo le dingwalwa Lephephe la 3: Go gnwala
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA KOTARA YA 3		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA 3: MOLEKWANA WA 1**
Poledišano/Go bolela ga go itokišetšwa/ Go bolela kanegelo/Go bala ga go itokišetšwa	Taodišohlaloši/taodišongangišano Lengwalo leo e sego la semmušo/ poledišano	Tekakwešišo le tšhomišo ya polelo
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA KOTARA YA 4		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOLEKWANA WA 2: TLHAHLOBO YA MAFELELONG A NGWAGA**	
Dingangišano/dipotšišotherišano/poledišano ya sehlopha/poledišano	Letlakala la 1: Bomolomo Letlakala la 2: Tekakwešišo, polelo le dingwalo (Diiri tše 2) Letlakala la 3: Go ngwala (Iri ye 1)	

MPHATO WA 9

MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA KOTARA YA 1		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA 3: MOLEKWANA WA 1**
Go bala ga go itokišetšwa/Ditherišano tša go itokišetšwa	Taodišohlaloši/Taodišokanegi Lengwalo la segwera/tshekatsheko/ poledišano	Tekakwešišo le tšhomišo ya polelo
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA KOTARA YA 2		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA 3: TLHAHLOBO YA GARE GA NGWAGA**
Go bala ga go itokišetšwa/kahlaahlo tša foramo/sehlopha	Tshekatsheko/tokumenthari/tsebišo/ lenaneokopano le metsotso	Lephephe la 1: Bomolomo Lephephe la 2: Tekakwešišo, Polelo (Iri tše 2) Lephephe la 3: Go ngwala (Iri ye 1) Lephephe la 4: Karabo go dingwalo (Iri ye $1\frac{1}{2}$)
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA KOTARA YA 3		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO	**MOŠOMO WA 2: GO NGWALA**	**MOŠOMO WA 3: MOLEKWANA WA 2**
Polelo ya go itokišetšwa/papadikekišo/ ngangišano/kahlaahlo ya boitsebišophelo/tokomane ya bohwa/ testamente.	Taodišo tlhaloši/kanegelo/kgadimo/ taodišongangišano Lengwalo la kgopelo ya mošomo le boitsebišophelo	Tekakwešišo le tšhomišo ya polelo
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO YA KOTARA YA 4		
MOŠOMO WA 1: BOMOLOMO		**MOŠOMO WA 2: TLHAHLOBO YA GARE GA NGWAGA**
Ngangišano/potšišotherišano/ditherišano/polelo ya go itokišetšwa/polelo ya go se itokišetšwe/dikahlaahlo tša foramo/sehlopha/phanele, go theletša tekakwešišo/ ditshepetšo tša kopano		Lephephe la 1: Bomolomo Lephephe la 2: Tekakwešišo, polelo (diri tše 2) Lephephe la 3: Go ngwala (1 iri) Lephephe la 4: Boikarabelo go dingwalo (iri ye 1 le metsotso ye 30)

Mešomo ya Kelo ya Semmušo go ya ka Mphato

Nkatlapana 1: Mphato wa 7

KELO YA SEMMUŠO		
GARE GA NGWAGA	**TLHAHLOBO YA MAFELELONG A NGWAGA**	
40%	**60%**	
Kelo ya go Thewa Sekolong (KTS)	**Maphephe a Tlhahlobo ya mafelelong a ngwaga**	
40%	**39.2%**	**20.8%**
Mešomo ye 10 ya Kelo ya semmušo • Mešomo ye 4 ya bomolomo • Mešomo ya go ngwalwa ye 2 • Melekwana ye 3 • Tlhahlobo ye 1 (gare ga ngwaga)	**Tlhahlobo ya go ngwalwa** Lephephe la 2: Tekatlhaologanyo, Tšhomišo ya polelo le Dingwalo/Dipuku Lephephe la 3: Go ngwala	**Kelo ya mešomo ya Bomolomo** Lephephe la 1 Go theeletša Go bolela Go bala Mešomo ya bomolomo ye e phethagatšwago gare ga ngwaga e hlama karolo ya Kelo ya ka gare ya mafelelong a ngwaga.

Nkatlapana 2: Mphato wa 8

KELO YA SEMMUŠO		
GARE GA NGWAGA	**TLHAHLOBO YA MAFELELONG A NGWAGA**	
40%	**60%**	
Kelo ya go Thewa Sekolong (KTS)–	**Maphephe a Tlhahlobo ya mafelelong a ngwaga**	
40%	**39.2%**	**20.8%**
Mešomo ye 10 ya Kelo ya semmušo • Mešomo ye 4 ya bomolomo • Mešomo ye 2 ya go ngwalwa • Melekwana ye 2 Tlhahlobo ye 1 (gare ga ngwaga)	**Tlhahlobo ya go ngwalwa** Lephephe la 2: Tekatlhaologanyo, Tšhomišo ya polelo le Dingwalo/Dipuku Lephephe la 3: Go ngwala	**Kelo ya mešomo ya Bomolomo** Lephephe la 1 Go theeletša Go bolela Go bala Mešomo ya bomolomo ye ephethagatšwago gare ga ngwaga ehlama karolo ya Kelo ya ka gare ya mafelelong a ngwaga.

Nkatlapana 3: Mphato wa 9

KELO YA SEMMUŠO		
GARE GA NGWAGA	**TLHAHLOBO YA MAFELELONG A NGWAGA**	
40%	**60%**	
Kelo ya go Thewa Sekolong (KTS)	**Maphephe a Tlhahlobo ya mafelelong a ngwaga**	
40%	**39.2%**	**20.8%**
Mešomo ye 10 ya Kelo ya semmušo • Mešomo ye 4 ya bomolomo • Mešomo ye 3 ya go ngwalwa • Melekwana ye 2 • Tlhahlobo ye 1 (gare ga ngwaga)	**Ditlhahlobo tša go ngwalwa** Lephephe la 2: Tekakwešišo le Tšhomišo ya polelo Lephephe la 3: Go ngwala Lephephe la 4: Dikarabo tša Dingwalo/ Dipuku	**Kelo ya mešomo ya Bomolomo** Lephephe la 1 Go theeletša Go bolela Go bala Mešomo ya bomolomo ye e phethagatšwago gare ga ngwaga ehlama karolo ya Kelo ya ka gare ya mafelelong a ngwaga.

Tlhamegoya maphephe a tlhahlobo – Mephato ya 7-9

TLHAMEGO YA MAPHEPHE A TLHAHLOBO (YA GARE GA NGWAGA LE YA MAFELELONG A NGWAGA)					
MPHATO WA 7	**%**	**MPHATO WA 8**	**%**	**MPHATO WA 9**	**%**
Lephephe 1: Bomolomo: Go bala ka go tlhaboša lentšu, go theeletša&go bolela	30	Lephephe 1: Bomolomo: Go bala ka go tlhaboša lentšu, go theeletša & go bolela	30	Lephephe 1: Bomolomo: Go bala ka go tlhaboša lentšu, go theeletša & go bolela	30
Lephephe 2: Go ngwala Tekakwešišo ya go balwa (15) Polelo go ya ka kamano (15) Dikarabo tša Dingwalo/Dipuku (10)	40	Lephephe 2: Go ngwala Tekakwešišo ya go balwa (15) Polelo go Dikamano (15) Dikarabo tša Dingwalo/Dipuku (10)	40	Lephephe 2: Go ngwala Tekakwešišo ya go balwa (10) Polelo go ya ka kamano (15) Dikarabo tša Dingwalo/ Dipuku (meputso ye 10 yeo e fetoletšwego go 5%)	30
Lephepe 3: Go ngwalwa: Taodišo (20) le Ditšweletšwa tša tirišano (10)	30	Lephephe 3: Go ngwala Go ngwalwa Taodišo (20) le Ditšweletšwa tša tirišano (10)	30	Lephephe 3: Go ngwala Go ngwalwa Taodišo (20) le Ditšweletšwa tša tirišano (10)	30
				Lephepe 4: Dikarabo tša Dingwalo/Dipuku (10) • Theto • Dingwalotšhaba • Kanegelokopana • Padi • Tiragatšo (Ye nngwe le ye nngwe e abetšwe meputso ye 20% yeo e fetoletšwego go 10%)	10

Mehuta ya kelo ye e šomišwago e swanetše go nyalelana le mengwaga le maemo a tšwetšopele ya morutwana. Moakanyetšo wa mešomo ye o swanetše go akaretša diteng tša thuto, le go tsenyeletša mešomo ya go fapana yeo e beakanyeditšwego go fihlelela maikemišetšo a thuto.

Kelo ya semmušo e swanetše go tsenyeletša mehuta ya go fapana ya maemo a kwešišo le bokgoni bja barutwana bjalo ka ge go laeditšwe ka fase:

4.5 GO REKHOTA LE GO BEGA

Go rekhota ke tshepetšo yeo go yona morutiši a ngwalago le go boloka maemo a bokgoni bja morutwana go mošomo wo o itšego wa kelo. Go rekhota go laetša kgatelopele ya morutwana ya go ikhweletša tsebo bjalo ka ge e hlaloša ka go Ditatamente tša Pholisi tša Lenaneothuto le Kelo. Direkhote tša bokgoni bja morutwana, di swanetše go bontšha bohlatse bja tšwelopele ya dikgopoloka gare ga mphato le gore o loketše go tšwelapele goba go hlatlošetšwa go mphato wo o latelago. Direkhoto tša bokgoni bja morutwana di swanetšego šomišwa gape go kgonthišiša kgatelopele ye e dirilwego ke barutiši le morutwana nakong ya ge go rutwa ebile go ithutwa.

Go bega ke tshepetšo ya go kgokaganya bokgoni bja morutwana le bja barutwana ba bangwe, batswadi, dikolo le bakgathatema ba bangwe ka ga tšeo barutwana ba di fihleletšego. Bokgoni bja morutwana bo ka begwa ka ditsela tša go fapana. Ditsela tše di akaretša dikarata tša go bega, dikopano tša batswadi, matšatši a go etela dikolo, dikhonferense tša motswadi –morutiši, go letšwa ga megala, mangwalo, mangwalotaba a phapoši goba a sekolo, bj.bj. Barutiši go mephato ka moka ba bega dipoelo tša thuto ka dipersente. Maemo a go fapana a phihlelelo le makala a dipersente a go sepelelana le ona a laetšwa nkatlapaneng ya ka fase.

DIKHOUTU LE DIPERSENTE TŠA GO REKHOTA LE GO BEGA

KHOUTU YA TEKANYETŠO	DITLHALOŠI TŠA BOKGONI	PERSENTE
7	Bokgoni bjo bo botse kudukudu	80 – 100
6	Bokgoni bjo bo botse kudu	70 – 79
5	Bokgoni bja go kgotsofatša	60 – 69
4	Bokgoni bjo bo lekanego	50 – 59
3	Bokgoni bja go amogelega	40 – 49
2	Bokgoni bja go išega	30 – 39
1	O hlolegile	0 – 29

Barutiši ba tla rekhota meputso ya nnete malebana le mošomo ka go šomiša letlakala la go rekhota; gomme ba bega dipersente go lebana le thuto ka dikarateng tša barutwana tša pego.

4.6 TEKANYETŠO YA KELO

Tekanyetšo e laetša tshepetšo yeo e netefatšago gore kelo ya mešomo e a amogelega, ke ya nnete ebile e a botega. Tekanyetšo e swanetše go phethagatšwa maemong a sekolo, selete, profense le a bosetšhaba. Ditiragatšo tša tekanyetšo ya botlalo ye e nepagetšego, di swanetše go šetšwa gore go tle go kgonthišišwe boleng bja kelo ya dithuto.

4.6.1 Kelo ya Semmušo (KTS)

Melekwana le tlhahlobo ya Mephato ya 7 le 8 e lekolwa ka gare. Mohlahli wa thuto o swanetše go lekanyetša sešupo sa mešomo ye a e lekotšego nakong ya ge a etela dikolo, go netefatša maemo a mešomo le tekanyetšoya ka gare. Go Mphato wa9 melekwana le tlhahlobo di swanetše go lekanyetšwamo maemong a selete le a profense. Tshepetšo ye e tla laolwa ke Kgoroya Thuto ya profense.Bahlahli ba thuto ba swanetše go lekanyetša dišupo tša maphephe a dipotšišo a melekwana le ditlhahlobo pele barutwana ba ka ngwala, go netefatša maemo le go hlahla barutiši ka go hlama dipotšišo tša mešomo ye.

4.6.2 Mešomo ya kelo ya Bomolomo/orale

Mephato ya 7- 9: Mošomo wo mongwe le wo mongwe wa bomolomo wo o tlogo šomišwa bjalo ka karolo ya Lenaneo la Kelo o swanetše go lekanyetšwa ke hlogo ya thuto yeo pele barutwana ba ka leka go o phethagatša. Barutiši ba swanetše go ela mešomo ya bomolomo. Mohlahli wa thuto goba molekanyetši yo a kgethilwego o swanetše go lekanyetša sešupo sa mešomo ya bomolomo/orale nakong ya diketelo tša gagwe tšasekolo go netefatša maemo a mešongwana le tekanyetšo ya ka gare. Molekanyetši yo a kgethilwego ke kgoro ya thuto ya motheo o swanetše go lekanyetsa sešupo sa kelo ya bomolomo ya barutwana ya mphato wa 9.

4.7 KAKARETŠO

Tokomane ye e balwe mmogo le:

4.7.1 *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum StatementGrades R-12*; le

4.7.2 The policy document, *National Protocol for Assessment Grades R-12.*

TLHALOŠONTŠU

akronimi– lentšu la go bitšega leo le bopilwego ka tlhaka goba ditlhaka tša mathomo tša sekafoko goba leina (mohlalaTTT = Thuto le Tlhahlo tše di Tšweletšego)

analotši-1. Go hwetša tša go swana dilong tše di bonalago di fapana.

2. Go hwetša tša go swana dilong tše di bonalago di fapana, tsela ya go hlatholla goba go laetša se sengwe, fela e sa hlatsele. Motho o swanetše go phafoga go analotši ya maaka. Go swanetše go ba le tshepelelano ya maleba magareng ga seo se hlaloŠwago le tlhalošo ka botlalo ya analotši

aneketote–Dikanegelo tša ditiragalo tše nnyane tše di anegwago go fa tshedimošo, boithabišo, tshegišo go ba moanegwa go utulla moanegwatša ditiragalo tše nnyane tše di anegwago go fa tshedimošo, boithabišo, tshegišo, goba go utolla moanegwa

animeišene – thekiniki ya go šomiša tatelano ya diswantšho tša go se šuthe, go di tšweletša eke di a šutha goba di a phela

Kganetšosehloa– ge dintlha tša godimo tšeo di bego di letetšwe di sa phethagatšwa, goba boithabišo bo sa fihlelelwa, goba bohlokwa bja thulaganyo ya pukwana bo timelela ka bjako ka lebaka la tshegišo le ditiragalo tše di se nago mohola.

anthisese – tlhalošo ya dikgopolo tše pedi tša go thulana goba dikgopolo tša go fapana tekatekanong ya phapantšho (mohlala. ‘go ihlaganela kudu, lebelo le le nyane,)

baamogedi ba tshedimošo – 1. Babadi, batheeletši, goba babogedi ba setšweletšwa se se itšego; ka gopeakanyoya sengwalwababoledi/bangwadi ba swanetše go hlokomela mohola le baamogedi ge ba kgetha mokgwa wa maleba wa go ngwala

2. koketšo. gabotsebotse, baamogedi ba tshedimošo ke bao ba bogetšego mmino goba dipapadi ge di diragatšwa.

badišiša–padišišo ke mokgwa wa go bala wa go fa mmadi monyetla wo mongwe gape gore a kwešiše setšweletšwa sa bothata

bapetša (lebelela lephapantšho) – go ela ka fao dilo di swanago goba di fapanago

bobotse bja ka gare- 1.go hlokomela bobotse bja polelo ka gona go hlokomela le go kgahlwa ke mohola wa go se fele waditšweletšwa

2. motho yo bjalo o hlokomela botse bja botaki. “Bobotse bja ka gare” bo hlaloša botse bjo bo humanwago mešomong ya botaki. Motho a ka ahlaahla bobotse bja mošomo, goba a dira dikahlolo tša bobotse

Boemo/Dikamano – ka mehla setšweletšwa se šomišwa lego tšweletšwa ka gare ga boemo; kamano e akaretša maemo a bophara le bokgauswi go swana le boithekgo bja leago, setšo le sepolitiki; Lereo le le hlaloša gape seo se latelago goba se latelwago ke lentšu goba setšweletšwa mme se na le mohola tlhalošong

boikgopolelo – go humana tlhalošo go seo se tšweleditšwego le go akanya ditlamorago ka moka

difahloši tša boemo/dikamanotirišo ya mantšuao a potapotilego lentšu la go se tsebje, go hwetša tlhalošo ya lona. Mokgwa wo wa go bala o ka rutwa mmogo le tlotlontšu.

dipotšišotherišano- mošomowa go kgoboketša tshedimošo goba poledišano ya serokaphatla magareng ga batho, e na le morero wo o itšego

dithalwa– ditšweletšo tša botaki bja go bonwa goba sethekniki (mohlala. dithalwa, dihlangwa)

ditsebotlhaka –ditsebotlhaka tša go fapana (mohlala. tsenelelo, tša go bonwa, tša go thalwa, khomphuthara, mediya, setšo le leago

ditšweletšwa tša go bonwa – kemedi ya go bonwa ye e ka bogelwago ebile e tliša melaetša (mohlala. diswantšho tša filimi, dinepe, dithalwa tša khomphuthara, dikhathune, mmotlolo, dithalwa, tša botaki)

ditšweletšwa tša makgonthe – ditšweletšwatša go ba le mošomo wa go diragatša, ga se tša dingwalo (mohlala. Diathikele tša makasine lekuranta, direkhoto tša go tšwaseyalemoyeng le thelebišeneng, Dipapatšo, maswao a ditšweletšwa, diproutšhara tša go sepela, diforomo tša mmušo, mehlala ya mangwalo a nnete)

ditumatshwano – lentšu la go bitšwa ebile le peletwa go swana fela le na le ditlhalošo tša go fapana. (mohlala. 'leina 'thaba' le lediri 'go thaba'')

fonte– mohuta le bogolo bja ditlhaka tše di šomišwago ge go ngwalwa, go tlanywa (mohlala. 12pt (bogolo) Times New Roman (setaelesa go ngwala ditlhaka)

foramo - Go bolelaka sehlopha goba ka ngangišano ya foramo go ka šomišwa kgahlanong le dikolo tše dingwe, goba ka phapošing ka go arolabarutwanaka dihlopha tše nne, se sengwe le se sengwe se bolela ka karolwana ye itšego ya sererwa se tee. Moahlodi o tla tšea sephetho sa gore go fentše sehlopha se fe.

gatelela (mo lentšung goba lefokong) – go gatelela senoko se se itšego mo lentšung goba lentšu mo lefokong

go bona dilo ka lehlakore le tee (sterothaepe) – go se fetoše kgopolo (gantši o tšea lehlakore) mabapi le go re ke karolo efe yeo motho yo a itšego a swanetšego go e bapala**hlatholla-**go dira gore tlhalošo ya setšweletšwa e kwešišege go mmadi**kanegelo** – kgokagano ya go bolelwa goba ya go ngwalwa ka mokgwa wa tatelano ya ditiragalo

Inišialisimi – Sehlopha sa dihlaka, hlaka ye nngwe le ye nngwe e bitšwa e nnoši. Mehlala e akaretša: SA, CD, TV.

Kelo – tshepetšo ya go tšwelela ya ditsela tša go fapafapana tša go kgoboketša tshedimošo ka ga bokgoni bja morutwana**kgethollo** – . Go tšea lehlakore; go rata selo, kgopolo, mokgwa goba motho o tee go feta yo mongwe go dira gore go be bothata go dira kelo ya go amogelega

kgokagano –kgokagano ya mafoko goba ditemana ka go diriša makopanyi, mašala goba poeletšo

Klipiti – e swana le trankhašene ka gore o šomiša karolo ya lefoko go bopa khutsofatšo, fela mo go šomišwa bogare goba bofelo bja lentšu.

leganetši/lelatodi – lentšu la go ganetša/latola le lengwe polelong (mohlala. 'thabile' le 'nyamile')

lehlalošetšagotee (go fapana le **lelatodi/leganetši**) – lentšu leo le nago le tlhalošo ya go swana le le lengwe polelong e tee. Mahlalošagotee mo *Sesothong sa Leboa a tliša diphapano tše bohlokwa tlhalošong*

lekola– go lebeledišiša goba go badišiša ka tsinkelo go fa bopa dikgopolo goba go dira dikahlolo

lekopanyi – lentšu la go šomišwa go kopanya dithabe, mantšu, dikafoko goba mafoko

Leleme la Gae (lebelela**Lelemetlaleletšo**) – polelo yeo bana ba ithutago yona ka gae; ke polelo ye re naganago ka

yonaLelemetlaleletšo - (lebelela Leleme la Gae)- leleme leo le ithutwago go oketša Leleme la Gae

lentšu (l*ebelela kanegelontšu)*–polelo ya tlhabošo goba ya go ngwalwa yeo e kwewago goba e kwešišwago ke bao ba e theeleditšego goba ba e balago

letšo – lentšu la go tšwa go le lengwe goba go modu; le bopša ka go hlomesetša hlogo goba moselana (mohlala. 'mosepelo go tšwa go sepela')

mabokgoni a go kwešiša mantšu - mekgwa ye e šomišwago ge go balwa lentšu le le sa tsebjego (mohlala. Go kgaogantšha dinoko goba go lebelela tlhalošo ya dihlogo goba meselana

mainatlhangwa ka medumo (onomathopia) - tšhomišo gape ya mantšu go hlama medumo yeo e e hlalošago

mediya wa mahlakorentši – mekgwatirišoya go logaganywa ya go akaretšaditšweletšwa tša go ngwalwa, tša go bonwa, modumo, di-video, letše dingwe

melawana – melao yeo e amogetšwego go tirišopolelo. Melawanaye mengwe e thušago goroša tlhalošo (mohlala. Melao ya thutapolelo, maswaodikga, mongwalo leditlhakakgolo); ye mengwe e thuša ge go hlagišwa diteng (mohlala. Lenaneo la diteng, kalo ka kakaretšo, dihlogo, dikaratapapetla, dihlogwana, mananeo, diswantšho, lenaneo la mantšu mafelelong a puku); letše dingwe tša go laetša patrone ya polelo ya go ba le fomula (mohlala. ditumedišo, polelwana)

mmepe wa monagano – kemedi ya kgwekgwe goba ya sererwa yeo mantšu a magolo le dikgopolo tše kgolo di beakantšwego ka go thalwapapišo (lebelela gapetekatekanyo) – papetšo yeo e hwetšwago mahlaoding le mahlathing e ka magato a mararo, mohlala. 'mo' (kgato 1), 'moo' (kgato 2), 'mola' (kgato 3)

parafreisa – go akaretša temana ka mantšu a gago fela o sa e khutsofatše

modirišo– atmosefere goba maikutlo go ditšweletšwa tša go ngwalwa; e laetša maikutlo goba foreimi ya monagano wa moanegwa; e ka hlaloša gape moya wa go tliša ke ditšweletšwa tša go bonwa, tša go theeletšwa le tša mahlakorentši

mohuta wa sengwalo – ditšweletšwa ge di hlopšhwa go ya ka mehuta ya tšona, mohlala*padi, papadi, theto, lengwalo la kgwebo, lengwalo la segwera*

mokgwatirišo (mode) – mokgwa/tsela ya go hlagiša, ya go boledišana (mohlala. Mokgwatirišo wa go ngwalwa, mokgwatirišo wa bomolomo/orale, mokgwatirišowa go lebelela (wa go akaretša dithalwa tša go swana le dikaratapapetla); tshedimošo e ka fetošwa go tšwa go mokgwatirišowo mongwe go ya go wo mongwe (mohlala. Go fetolela kerafo temaneng)

mothofatšo – go fa dilo tšeo di sa welego legorong la batho dika tša batho

mošito– poeletšo ya patrone ya medumo ye e tlwaelegilego

morumokwano – mantšugobamethalotheto ya go felela ka modumo wa go swana.**mmepe wa monagano** – kemedi ya kgwekgwe goba ya sererwa yeo mantšu a magolo le dikgopolo tše kgolo di beakantšwego ka go thalwa**papišo** (lebelela gape**tekatekanyo**) – papetšo yeo e hwetšwago mahlaoding le mahlathing e ka magato a mararo, mohlala. 'mo' (kgato 1), 'moo' (kgato 2), 'mola' (kgato 3) **parafreisa** – go akaretša temana ka mantšu a gago fela o sa e khutsofatše

paronimi – lentšu la go bopša go tšwa go modu

phane– papadišo ya mantšu ao a swanago goba a nago le modumo wa go swana go hlama tshegišo (mohlala. 'Barwadi ba melora ba lala ba lora ba rwala melora bošego.')

phapantšho (lebelela le **bapetša**) – go bona ka fao dilo di fapanago

poeletšomodumo– patrone ya modumo ya go akaretša poeletšo ya ditumammogo. Poeletšo e ka humanwa mathomong a mantšua go latelelana goba ka gare ga mantšu.

poeletšatumanoši – 1. poeletšo (gantši) ya ditumanoši mantšung a mabedi goba go feta fao, mohlala. "bana ba ba bapala ka santa"

2. koketšo. Ditumanoši ga di gapeletšege go swana swaniswani: ditumanoši tša go batamelana ka modumo di ka šomišwa

pego - (ya semmušoleya go se be ya semmušo) Go fa dipoelo tša maemo, mohlala. Kotsi**phošolla** – tsela ya go thalathala/ngwala le go ngwalolla setšweletšwa go balwa gape le go phošolla tšhomišo ya polelo, maswaodikga le mopeleto le go lekola kgokagano ya dikgopolo le kgohlagano ya sebopego; ka go mediya, phošollo lebane le tlhamo, kgetho le kalo yaditšweletšwa

polelo ya dika (go fapana le**polelo ya go letla**)- mantšugoba dikafoko tša go se tlwaelege tša go goroša molaetša; ditšweletšwatše bjalo gantši di šomišapolelo ye e šišitšego ka dika (mohlala. tshwantšhišo, mothofatšo, tshwantšhanyo)

polelo ya go hlalefetša – polelo yeo maikemišetšo a yona e lego go jabetša goba go ba le khuetšo godimo ga batho ba bangwe mohlala. Dipapatšo, polelo ya go rekiša, polelo ya sepolitiki

polelothwii/polelo ye e lego pepeneneng (go fapana le **polelo ya dika**) – tlhalošothwii ya mantšu

polelo ya maikutlo – polelo ya go tsoša maikutlo a a tseneletšego

polelommele – go šomiša sefahlego goba mmele go tšweletša molaetša (mohlala. go šikinya hlogo go laetša gore o a gana)

retšistara – go šomišamantšu, setaele, thutapolelolesegalo sa go fapana dikamanong goba maemong a go fapana (mohlala. Ditokomane tša semmušo di ngwadilwe ka retšistara ya semmušo molamangwalo a segwera a

ngwalwa ka retšistara ya go se be ya semmušo)

segalo – 1. Paterone ya segalo goba tlhabošo ya medumo yeo e laetšago dibopego tša thutapolelo go swana le mantšu le mafoko

2. Koketšo. E tliša phapano gare ga ditatamente le dipotšišo, ya ba ya laetša maikutlo a seboledi

3. boleng bja tšweletšo ya lentšu bja go tliša molaetša wa maikutlo wa setšweletšwa sa go bolelwa. Ditšweletšweng tša go ngwalwa, *se fihlelelwa ka mantšu a go tliša maikutlo a mongwadi*. Ka go filimi, segalo se ka hlolwa ke koša goba diswantšho ge di bogetšwe

sehloa– karolo ya go kgahliša kudu, ye maatla, goba ya bohlokwa ya kanegelo; karolo ye ya bohlokwa ga e nape e etla mafelelong

sekena– go bala ka go kitimiša mahlo go hwetša tshedimošo ya maleba (mohl. pukung ya dinomoro tša mogala, go hwetša tshedimošo ya motho yo a nyakwago)

sekimi- go bala ka tsinkelo go hwetša kgopolokgolo (mohl. direrwa tša kuranta)

seswantšho – seswantšho goba sebonwa sa go emela se sengwe

setaele – mokgwa wa moswananoši woo mongwadi a beakantšhago mantšu go fihlelela poelo ye e itšego. Setaele se kopanya kgopolo ye e hlalošwago le boyena bja mongwadi. Dipeakanyo tšeo di akaretša kgetho ya gagwe ya mantšu mmogo le dilo tša go swana le botelele le sebopego sa mafoko, segalo, le tirišo ya kgegeo.

setšweletšwa– *setatamente goba tlhamo ya mohuta wa kgokagano ya go ngwalwa, ya go bolelwa goba ya go bogelwa*

setšweletšwa sa tirišano – dingwalwa tša go ba le mohola (e.g. mangwalo, metsotsoya kopano, pego, difekese

thulano – kgakgano ye e tsogago magareng ga baanegwa goba batho le mabaka a bona; thulano dingwalong e ka rotoga go tšwa dikganyogong tša go thulana goba go mekgwa ye e lego monaganong wa moanegwa

thulaganyo– tswalano ya ditiragalo setšweletšweng; thulaganyo e akanya tatelano le paterone ya tswalano ya ditiragalo le gore di tlemaganywa ke eng

tsebotlhaka (lebelela ditsebotlhaka) – bokgoni bja go bopa lego šomišatshedimošo mererong le dikamanong le go ngwalela merero ya go fapana. Bokgoni bja go hlaloša ditšweletšwa, go dumelela motho go kwešiša lefase la gagwe. *Bokgoni bja gobala le go ngwala*

tlhalošo taetšo- (lebelela le **tlhalošo ya dika**) – tlhalošo ya lentšu ya molaleng, ka fao lentšu le lego ka gona

tlhalošopepeneneng/Tlhalošothwii (go fapana le tlhalošotharedi)- tlhalošo ya seemo seo selo se lego ka sona

tlhalošotharedi (go fapana le **tlhalošothwii**) – selo se se šupšwago goba se akanywago ka setšweletšweng fela se sa hlalošwe thwii

tlhalošontši– ditlhalošo tša go feta e tee tšeo di hlolwago ke ka fao mantšu a šomišwago; ge a šomišwa go se na maikemišetšo, a phekaganya tlhalošo (mohlala. 'ke tla mo lemiša tšhemo' goba 'ba mphile namanyana'

Trankhašene – mohuta wo wa khutsofatšo o tšea karolo ya mathomo ya lentšu, mohlala, maina a dikgwedi bjalo ka Jun.., Okt.., Des.., bj.bj.

tšakone – ke mareo ao a ikgethago go ya ka mehuta ya mešomo goba dihlopha tša batho ba ba itšego. (mohlala. Lefapha la thuto le šomiša 'morutiši, 'barutwana' bjalo bjalo); ge tšakone e šomišwa go kgetholla batheeletši/babadi gore ba se tšee karolo go kweša bohloko

tšakone ya polelo (meta-language) – polelo ya go šomišwa go bolela ka dingwalo gammogolemareo a thutapolelo; e akaretša mareo a go swana le 'dikamano', 'setaele', 'thulaganyo' le ' poledišano'. Meta-langwetše Ke polelo ye e šomišwago go bolela ka polelo (mohlala, mantšu ao a šomišwago ge go bolelwa ka theto, mantšu ao ga humanwe ge go bolelwa ka mehuta ye mengwe ya dingwalo bjalo ka padi/terama/thutapolelo bj, bj).

tšweletšontšu- tlhabošo lekwagalo ya lentšu go bolela le batheeletši

theopele (kgahlanong le **boithekgo**) – ge le šomišwa thwii, le hlaloša maemo a sediri ka gare goba kgauswi le bokapele bja foreimi; ge le šomišwa ka mokgwa wa seka, le laetša go gatelela goba go lebantšha ntlha ya lekala le tee ya go feta ye nngwe

tshwantšhišo – go šomiša selo go hlaloša se sengwe sa go swana le sona ka boleng (mohlala. ‘Thuto ke senotlelo sa katlego.’)

tshwantšhišo – papišothwii ya dilo tše pedi , mmolelwana wo ‘ bjalo ka’ le ‘go swana le’

tshwantšhokgopolo – mantšu, dikafoko le mafoko ao a bopago diswantšho ka kgopolong go swana le tshwantšhanyo, tshwantšhišo, mothofatšo

tshekamelo ka lehlakoreng le tee – go se kgotlelele goba go ahlola motho, sehlopha, kgopolo goba se se hlotšego pele o ka kwešiša

tshegišo – tshegišo ya ka pejana ye e sa naganelwago, ya go hlakantša dikgopolo goba ditlhalošo tša go thulana